

Tertia pars¹

Tertia pars continet, De electione et consecratione pape², archiepiscoporum, episcoporum³. De ordinibus. De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis⁴. De mutatione episcoporum. De ordinatis non reordinandis. De continentia ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatoribus, qui omnino sunt⁵ deponendi et qui misericorditer⁶ reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possunt⁷ accedere. De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare. De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis, qui debeant manere in ordine, qui non. De clericis ebriosis scurrulatoribus. De monachis. De etate qua possint parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt. De viduis et virginibus⁸ velatis. De abbatissis.⁹

Incipit liber tertius¹⁰

¹ Tertia pars QeTb; Incipit tertius Ph; *om.* Vm

² et *add.* Vm, *om.* PhQeTb

³ episcoporum PhQeTb; *om.* Vm

⁴ et de non ord. PhQeTb; *om.* Vm

⁵ sunt *add.* Vm, *om.* PhQeTb

⁶ sunt *add.* QeVm, *om.* Tb

⁷ possunt PhQeTb; possint Vm

⁸ vid. et virg. TbVm; virg. et vid. Ph

⁹ Tertia - abbatissis PhQeTbVm; *om.*

AdBdBcCaCbCcDbEaEgFcLcLdLfLgLjMfMgMhMjMkMmMoMqOaObOdOeOfPdPfPkPtPwRaSgSl
TcVpVqWc. *Vo has here a complete list of rubrics, numbered from c i to the end at c ccviii*

¹⁰ Inc. lib. tert. BePFPk(*after insc. to c I*)TbVo; Incipit tertius de electione et consecratione pape Db; Incipit tertius de electione et consecratione pape et archiepiscoporum (et episcoporum Of) OfTc; Incipit tertius AdBdBcCaCbEaFcLdLjMgMkMqOaObOdRaSl; Incipit tertia pars EgMfVmWc; Tertius Lc mg. Incipit tertia pars de electione et consecratione summi pontificis Lm; Liber tertius OePt; *om* Pw, *which does not break here*, PhQeVp; Incipit quartus Sg

1

[Quomodo et a quibus personis facienda sit electio summi¹ pontificis]². Ex decretis

Nicolai pape³, cap. i⁴

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri⁵ Iesu Christi⁶, anno ab Incarnatione eius MLIX⁷, mense Aprili⁸, indictione xii, prepositis⁹ sacrosanctis evangeliiis,

¹ *ss after* pont. Ad²

² Quomodo – summi pont. (pont. summi Ad) *in text* DbMq(*before* Expl. lib. ii)Vm; *in mg.*

AdBeMgMPf; *as heading to whole book* Pk; Quomodo et a quibus personis electio summi pontificis facienda sit *in mg.* Ca, *in text* QeTb; De electione pape, archiepiscoporum, episcoporum *in mg.* Bd; De electione et consecratione pape et archiepiscoporum et episcoporum Mg mg; De electione et consecratione pape Oe(*head of leaf*)Sg mg.; De electione pape quomodo fiat Pt; Qualiter Romanus pontifex eligendus sit Vo; *om.* PhTcWc. i *add. in mg.* Be²

³ decr. Nicolai pape PfVo; decr. Nich. AdCa; Nich. pape decr. FcCb; decr. pape Pt; dictis Leonis Tc; Nicolai dec. Vm; In nomine Domini. Nicolai pape decr. Vp

⁴ cap. i AdBeOaPfPtTcVmVoVp; cap. ii Ca; Ex - i *om.* MgMqPwTb

⁵ Dei Salv. nost. PfTcVmVo; nost. Dei Salv. BeCaMgVp; nost. Oa; Salv. nost. Tb

⁶ I. Chr. CaMgPfTcVmVp; *om.* Tb

⁷ MLX Vp

presidente quoque reverendissimo ac beatissimo Nicolao apostolico¹⁰ papa, in basilica Lateranensi¹¹ patriarchii¹² que cognominatur¹³ Constantiniana¹⁴, considentibus etiam reverendissimis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, seu venerabilibus presbiteris atque¹⁵ diaconibus, isdem¹⁶ venerabilis pontifex, auctoritate apostolica decernens, de electione summi pontificis inquit, Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres et coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit, defuncto pie memorie domino Stephano decessore¹⁷ nostro, hec apostolica sedes cui, auctore Deo deservio, quot¹⁸ adversa pertulerit, quot¹⁹ denique per Simoniace heresis trapezitas²⁰ malleis crebrisque tusionibus subiacuerit, adeo ut columna Dei viventis iam iam²¹ pene videretur nutare²², et sagena summi piscatoris procellis intumescens cogere in naufragii profunda submergi. Unde, si placet fraternitati vestre, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere²³, et ecclesiastico statui ne rediviva quod absit mala prevaleant²⁴, in posterum providere. Quapropter instructi predecessorum nostrorum aliorumque sanctorum patrum²⁵ auctoritate decernimus atque statuimus ut, obeunte huius Romane universalis ecclesie pontifice, inprimis cardinales episcopi diligentissima simul consideratione tractantes mox sibi clericos cardinales adhibeant, sicque reliquos clerus²⁶ et populus ad consensum nove electionis accedant, ut nimirum ne venalitatis morbus²⁷ qualibet occasione subripiat²⁸, religiosi²⁹ viri preduces sint in promovendi³⁰ pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certe

⁸ -ili CaMgTbTc; -ilis PfVp

⁹ prep- AdBeCaPfTc; prop- MgTbVmVp

¹⁰ ap. CaMgPfTbVp; om. Tc

¹¹ -anensi CaPfTbVm; -anensis MgTcVp

¹² -archii BePfVmVp; -archi AdMgVo; -archali Ca; -archiali Tc

¹³ cognom- MgPfTbTcVp; nom- Ca

¹⁴ -tiniana CaMgTbTcVmVp; -tiana Pf

¹⁵ atque MgPfTbTc; ac Ca; om. Vp

¹⁶ isdem BeCaMgPfVo; idem TbTc; eiusdem, id est Vp

¹⁷ dec- CaPfTb; predec- MgTcVp

¹⁸ quot CaPfTbTc; quod Mg

¹⁹ quot CaPfTbTc; quod Mg

²⁰ trap- BeCaMgPfTcVmVo; tap- Tb; om. Ad; repetitis add. AdBeCaMgTcVp, om. PfTbVo

²¹ iam PfTbVoVp; om. CaMg; iamque Tc

²² nutare MgPfTbTc; militare Ca

²³ occ- CaMgPfTc; conc- Tb

²⁴ preleant Tc

²⁵ patrum CaMgTbTc; lacuna Pf

²⁶ rel. cl. MgPfTbTc; cl. rel. Ca

²⁷ morbus CaMgPfTc; moribus Tb

²⁸ -ipiat PfTb; -epat CaMgTcVp

²⁹ -iosi PfTb; -iosissimi CaMgTcVp

³⁰ -endi CaPfTb; -enda MgTcVp. summi add. Tc, om. CaMgPfTb

rectus³¹ atque legitimus hic electionis³² ordo perpenditur, si perspectis diversorum patrum regulis sive gestis, etiam illa³³ beati predecessoris³⁴ Leonis sententia recolatur. Nulla, inquit, ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi³⁵, nec a plebibus expetiti³⁶ nec a comprovincialibus³⁷ episcopis³⁸, cum metropolitani iudicio consecrati. Quia vero sedes³⁹ apostolica cunctis in orbe terrarum preferitur ecclesiis, atque ideo super se metropolitanum habere non potest⁴⁰, cardinales episcopi procul dubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum antistitem⁴¹, ad apostolici culminis apicem provehunt⁴². Eligatur autem de ipsius ecclesie gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur ex alia assumatur, salvo debito honore et reverentia⁴³ dilecti filii⁴⁴ nostri Henrici⁴⁵ qui in presentiarum rex habetur et futurus imperator, Deo concedente, speratur, sicut iam sibi concessimus et successoribus illius qui ab hac apostolica sede personaliter hoc ius impetraverint⁴⁶. Quod si pravorum atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera atque gratuita electio⁴⁷ fieri in urbe non possit, cardinales episcopi cum religiosis clericis catholicisque⁴⁸ laicis⁴⁹, licet paucis, ius potestatis obtineant eligere apostolice sedis pontificem, ubi congruentius iudicaverint. Plane postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscumque hominum conatus, malignitatis studio restiterit, ut is⁵⁰ qui electus est, in apostolica sede iuxta consuetudinem intronizari non valeat, electus tamen sicut papa auctoritatem obtineat regendi sanctam Romanam ecclesiam, et disponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante suam

³¹ certe rectus CaMgPfTc; certus Tb

³² ele- CaMgPfTc; le- Tb

³³ illa MgPfTbTc; om. Ca

³⁴ nostri *add.* TcVp, *om.* CaMgPfTb

³⁵ sunt el. CaMgPfTb; el. sunt Tc

³⁶ expet- MgPfTb?Tc; exped- Ca

³⁷ compr- CaMgPfTc; pr- Tb

³⁸ -opis MgPfTbTc; -opi Ca

³⁹ sedes MgPfTbTc; sede Ca

⁴⁰ hab. non pot. PfTbTc; non pot. hab. CaMgVp

⁴¹ el. ant. CaPf; ant. el. MgTbTc

⁴² -unt PfTb; -ant CaMgTc

⁴³ rev. *after* Henrici Tc

⁴⁴ *obsc. corr.* Ca

⁴⁵ *corr. fr.* eHen- Tb

⁴⁶ -int CaMgPfTcVm; -unt Tb. Hinc usque ad alium titulum *add. in mg.* Cb

⁴⁷ elictio Tc

⁴⁸ catholicisque CaPfTbTc; et catholicis Mg

⁴⁹ *obsc. corr.* Ca

⁵⁰ is MgTbTc; his CaPfVp

consecrationem⁵¹ fecisse cognoscimus⁵². Quod si quis contra hoc⁵³ nostrum decretum⁵⁴ sinodali sententia promulgatum per seditionem vel presumptionem aut quodlibet ingenium electus, aut etiam ordinatus seu intronizatus fuerit, auctoritate divina, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli⁵⁵ perpetuo anathemate cum suis auctoribus⁵⁶, fautoribus, sequacibus, a liminibus sancte Dei ecclesie separatus subiiciatur, sicut antichristus et invasor atque⁵⁷ destructor totius christianitatis, nec aliqua super hoc audientia aliquando ei⁵⁸ reservetur, sed ab omni ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat, sine retractatione deponatur. Cui quisquis⁵⁹ adhererit, vel qualemcumque tanquam pontifici reverentiam⁶⁰ exhibuerit, aut in aliquo illum⁶¹ defendere presumpserit, pari sententia sit mancipatus. Quisquis huius nostre decretalis sententie temerator extiterit, et Romanam ecclesiam sua presumptione confundere et perturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate atque excommunicatione dampnetur, et cum impiis qui non resurgent⁶² in iudicio reputetur. Omnipotentis scilicet⁶³ Dei Patris et Filii et Spiritus sancti contra se iram sentiat, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quorum presumit confundere ecclesiam, in hac vita et in futura furorem sentiat. Fiat habitatio eius deserta, et in tabernaculis eius non sit qui inhabitet. Fiant filii eius orphani et uxor eius vidua. Commotus amoveatur⁶⁴ ipse atque eius filii⁶⁵, et mendicent⁶⁶ et eiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam eius et diripiant⁶⁷ alieni⁶⁸ labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum, et cuncta elementa sint ei contraria et omnia⁶⁹ sanctorum quiescentium merita illum confundant, et in hac vita super eum apertam⁷⁰ vindictam

⁵¹ suam cons. CaMgPfTcVm; ordinationem suam Tb

⁵² -oscimus PfTbVm; -ovimus CaMgTc

⁵³ hoc MgPfTbTc; *om.* Ca

⁵⁴ nost. dec. CaMgPfTb; dec. nost. Tc

⁵⁵ et *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁵⁶ auct- CaMgPfTc; act- Tb. et *add.* Ca, *om.* MgPfTbTc

⁵⁷ atque CaMgPfTc; et TbVp

⁵⁸ ss Tb

⁵⁹ quisquis CaMgPfTb; si quis Tc

⁶⁰ -iam CaMgTbTc, -ia Pf

⁶¹ illum CaMgPfTc; ipsum Tb

⁶² ad vitam *add.* Tc, *om.* CaMgPfTb

⁶³ scilicet CaMgPfTb; *om.* Tc

⁶⁴ Comm. am. CaMgPfTc; Commoveatur Tb

⁶⁵ eius filii MgPf; fil. eius CaTbTc

⁶⁶ -ent CaPfTbTc; -et Mg

⁶⁷ -iant PfTb; -ient Mg; d. CaTc

⁶⁸ omnes *add.* MgVp, *om.* CaPfTbTc

⁶⁹ omnia CaMgPfTb; omnium BeTcVp

⁷⁰ *corr. fr.* op- Mg

ostendant. Observatores autem huius nostri decreti⁷¹ Omnipotentis gratia protegat, et auctoritate⁷² beatorum apostolorum⁷³ Petri et Pauli ab omnium peccatorum⁷⁴ vinculis absolvat⁷⁵.

⁷¹ nostri dec. CaPftcVoVp; modi dec. Mg; dec. nostri Dei Tb

⁷² -tate] -tas Vp

⁷³ apost. CaMgPftb; *om.* Tc

⁷⁴ pecc. CaMgPftb; delictorum Tc

⁷⁵ -at CaMgPftb; -atur Tc

¹Nicolaus episcopus sancte catholice et apostolice Romane ecclesie² huic decreto a nobis promulgato sicut superius legitur subscripsi³. ⁴Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus subscripsi⁵. ⁶Humbertus⁷ sancte⁸ ecclesie⁹ Silve Candide subscripsi¹⁰. ¹¹Petrus Ostiensis ecclesie episcopus¹² subscripsi. Et ceteri episcopi numero lxxvi¹³ cum presbiteris et diaconibus subscripserunt.

¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPftcVp

² eccl. *before* cath. Tb; et Rom. eccl. Be; Rom. eccl. MgPftcVp; eccl. Rom. Ca; Rom. Vm

³ -ipsi CaMgPftb; -ipsit Tc

⁴ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPftc

⁵ -si CaPftMg; -sit TbTc

⁶ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPftc

⁷ Humb- CaMgVp; Himb- Be; Amb- Mq; Hinb- Oa; Ymb- Pf; Umb- PhQeTb; Hump- Tc; Gunb- Vm; Gumb- Vo

⁸ Dei *add.* Mg, *om.* CaPftbTc

⁹ Dei *add.* Vp

¹⁰ -si CaPftMg; -sit TbTc

¹¹ Item *add.* Tb, *om.* CaMgPftc

¹²¹² eccl. ep. PftbTc; ep. eccl. CaMgVp

¹³ lxxvi CaMgPftPhQeTc; lxxvii Tb

¹*Stephanus papa*²

Quia sancta Romana ecclesia cui Deo auctore³ presidemus a plurimis⁴ patitur violentias, pontifice obeunte, que ob hoc inferuntur⁵ quia absque imperiali notitia et suorum legatorum presentia pontificis fit consecratio nec⁶ canonico ritu et consuetudine ab imperatore directi intersunt nuntii, qui scandala vetent fieri, volumus

¹ Stephanus – minuatur *om.* PkOa

² Stephanus papa AdCaCbCcMgOdPftb(*mg.*)Tc; Ex decr. Steph. Pf; De eadem re (Steph. papa *as first words of text*) Vo

³ *ss* Ra²

⁴ plurimis CaMgPftPhTc; pluribus Tb

⁵ inf-] off- Vp

⁶ nec CaMgPft²PhTc; necnon Pftb

ut cum instituendus est⁷ pontifex, convenientibus episcopis et universo clero eligatur, ex⁸ presente⁹ senatu et populo, qui ordinandus est, et sic electus¹⁰ ab omnibus¹¹ presentibus legatis imperialibus consecratur, nullusque sine sui¹² periculo iuramenta vel promissiones¹³ aliquas, nova adinventione audeat extorquere, nisi que antiqua exigit consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur vel¹⁴ imperialis honorificentia minuat.

D 23 c 1 to vinculis peccatorum absolvat, D 63 c 28: Stephanus papa. Quia sancta to end

⁷ est CaMgPfTc; sit PhTb

⁸ ex CaPfTb; *om.* MgTc

⁹ -ente CaMgPfTc; -enti Tb

¹⁰ *corr. fr.* elatus Ra²

¹¹ vel hominibus *in mg.* Ra²

¹² sui CaMgPfTc; sive Tc

¹³ promissiones Tc

¹⁴ vel MgPfTbTc; ex Ca; et Vp

2

*[Quorum vota debeant prevalere in electione Romani¹ pontificis]². In decretis
Simmachi³, cap. iii*

Si quod absit transitus pape inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris non possit⁴ ante decernere⁵, siquidem in unum se⁶ totius inclinaverit ecclesiastici ordinis electio, consecratur electus episcopus. Si tamen, ut fieri solet, studia ceperint esse diversa, eorum de quibus certamen emerserit vincat⁷ sententia plurimorum, sic tamen ut sacerdotio careat qui captus promissione non recto iudicio de electione decreverit.

4L 2.3] D 79 c 10

¹ Romani BeLcMgPfVm; summi Tc

² *in mg.* AdBePfTc; *in text* MgMqVmVo; Quorum vota in electione Romani pontificis debeant prevalere *in mg.* Ca; *om.* OaPtTbVp

³ pape *add.* CaMgTbVo, *om.* BePfTcVmVp

⁴ possit BeCaPfTbTc; possint MgVp

⁵ -ernere CaCbCcMgPfVm; -erni Tc; ut super placuit *add.* Brant

⁶ se MgPfTbTc; *om.* Ca

⁷ vincat OaPfTbTcVmVoVp; vincat AdCaMg

3

¹Ex libro Romanorum² pontificum qui dicitur diurnus³

¹ Professio apostolici consecrati *add.* *in mg.* Ca; Quid profiteri debeat apostolicus vel episcopus in consecratione *add.* *as rubric in text* Vm

² *corr. fr.* regum Ra²

Profiteor diligentius et vivacius⁴ omnia decreta canonica predecessorum apostolorum⁵ nostrorum⁶ pontificum, que vel sinodaliter statuerunt et probata⁷ sunt confirmare⁸, et indiminuta conservare, et sicut ab eis statuta sunt in sui vigoris stabilitate custodire. Queque vel quosque condempnaverunt vel⁹ abdicaverunt, simili sententia condempnare et abdicare.

Ars. 713 fo. 139v] C 25 q 1 c 12 widely var.

³ (regum *add.* Vp) Ex - Romanorum pont. qui dicitur diurnus (divernus Vp) CaTcVmVpA; Ex libro pontific. Ad; Ex - Rom. pont. BeCbFcPf Ra²Tb; Ex - Romanorum episcoporum Mg; Ex libris Rom. pont. Mq; Ex libro Ro. pontificis Pt; De professione Romani pontificis Vo

⁴ firmius Vp

⁵ -lorum BePfTbTcVm; -olicorum CaMg; *om.* Vp

⁶ ap. nost. CaMgPfTbA; nost. ap. Tc

⁷ -ata CaMgPfTbA; -ati Tc

⁸ confirmare CaMgPfTcVmA; firmare Tb

⁹ vel BeCaMgTbTcVmVoA; et RfPfQa

4

¹*Ex libro pontificum qui dicitur diurnus*²

Nihil de traditione quam a probatissimis predecessoribus³ meis traditam et⁴ servatam⁵ reperi, diminuere vel mutare aut⁶ aliquam novitatem admittere, sed ferventer ut eorum vere discipulus et sequipeda totis⁷ mentis mee⁸ conatibus que tradita canonice comperio⁹, observare¹⁰ ac venerari profiteor.

ID 4.197]

¹ De eodem *add.* Vo

² Ex - diurnus *AdBeCbMgPfPtPwTbVmVo; Ex libro Romanorum pont.- diurnus Ca; Ex libris pont. Mq; Item ex eodem Ra; Item in eodem Tc; Ex libro pont. Vp. Urbanus papa cap. i (*cf c5*) *add. in text* Ca, *in mg.* Mg; Urbanus papa capit. i *in mg.* Ra²

³ viris *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁴ vel Vp

⁵ serv- *CaMgPfTbVo; observ- Tc; conserv- Vp

⁶ aut *PfTb; vel BeCaMgTc; ad Vm; an Vo

⁷ totis *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ mee *CaCbMgPfVm; *om.* Tb; mee totius Tc

⁹ -erio *CaPfTbTc; -erior Mg

¹⁰ observatione Ca (observare *in mg.* Ca³)

5

*[In quibus ordinibus debeant eligi quilibet episcopi]*¹. *Ex Beneventana*² *sinodo,*
*Urbanus papa*³ *cap. i*⁴

¹ *in mg.* AdBeCaLdLjMgPfTc, *in text* LmMqVmVo (*adding v*); *om.* CbLcLfOaPtTbVp. ii *add. in mg.* Be

² -ana *BeMgOaPfTbTcVm; -ano CaLd

Nullus in episcopatum⁵ eligatur⁶, nisi qui in sacris ordinibus religiose vivens inventus est. Sacros autem ordines dicimus, diaconatus, presbiteratus. Hos siquidem⁷ solos primitiva legitur ecclesia⁸ habuisse. Super his solis preceptum apostoli habemus⁹. Subdiacones vero quia¹⁰ et ipsi altaribus administrant¹¹, opportunitate exigente, concedimus, sed rarissime si tamen spectate sint religionis et scientie. Quod ipsum non sine Romani pontificis vel metropolitani licentia¹².

ID 5.72b] D 60 c 4

³ Urb. papa (II *add.* Vp) BeCbLdLfLjLmPfTbVmVoVp; Urbani pape MqPt; *om.* Tc

⁴ Ex - i CbMqOaPfPtRaTbTcVmVp; *om.* CaCcMg(*cf c 4*); Ex - sin. Ca; Ex Ben. - papa BeLd. ii *add.* in mg. Be²

⁵ episcopum CaVp; vel episcopum *add. interlined* Mg²

⁶ eli- *BeCaCbCcLdLfLjMgPh²PtTcVmVoVp; deli- LmPfQeTb

⁷ siquidem *BeCaCbMgPfPtTbTcVmVp; quidem Lf

⁸ prim. leg. eccl. *BeCaCbLdLfLjLmMgPfPtTbVmVo; prim. eccl. Cc; leg. prim. eccl. Tc; prim. et leg. Vp

⁹ ap. hab. *BeCaCbCcLdLfLjLmMgPfTbVm; hab. ap. Tc

¹⁰ *ss* Cc

¹¹ administrant *CaCbMgPfPtTbTcVo; ministrant BeLfVp

¹² vel met. lic. AdBdCaCbEgLgMgOaPfPkPwSeSITcVmVoVp; vel met. lic. fiat BePt; lic. vel met. PhQeTb; vel met. fiat lic. Ra; firmiter fieri permittimus *add. Brant, cf Gratian*

6

[Si plures eligantur, quis cui¹ debeat preponi]². In decretis Leonis pape³, cap. v

Cum de summi sacerdotis⁴ electione tractabitur, ille omnibus preponatur quem cleri plebisque consensus concorditer postularint⁵, ita ut si in alium fortasse partium⁶ se vota diviserint, metropolitani iudicio, is alteri preferatur qui maioribus et⁷ studiis iuvatur et meritis, tantum⁸ ut nullus invitis et non petentibus ordinetur, ne plebs invita episcopum non optatum aut contempnat aut oderit et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licet habere quem⁹ voluit.

4L 2.27; ID 5.347] D 63 c 36 begins Si forte quod nec reprehensibile nec inreligiosum iudicamus vota *and ends at* aut oderit.

¹ cui CaPfTc; *om.* Mg

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo; *om.* PtTb

³ pape CaPfRfVo; *om.* BeCbMgTbTcVm

⁴ sacerdotis *PfTbTcVm; pontificis AdBeCaMg

⁵ -arint *PfTc; -averint BeCaVmVo; -averit MgTb

⁶ alium fort. partium BeCbMgMqPfRa²TcVo; alium partium Ca; aliam fort. partem Tb; aliam forte partium RaVm; aliam fort. personam *ID*

⁷ et *PfTb; *om.* CaMgTc

⁸ tantum *PfTbTc; tamen CaMg

⁹ quem CaMgPfTcVm; quod PhQeTb

7

[*Quod¹ clerus episcopum sibi² non de altera, sed de sua eligat ecclesia, nisi dignus in sua³ non inveniatur*]⁴. *In decretis Celestini, cap. v⁵*

Nullus invitis detur episcopus, cleri, plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur. Tunc alter de⁶ altera eligatur ecclesia si de civitatis ipsius⁷ clero cui⁸ est episcopus ordinandus⁹ nullus dignus, quod evenire non credimus, potuerit¹⁰ reperiri. Primum¹¹ enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis¹² ecclesiis merito¹³ preferantur. Habeat unusquisque sue fructum militie in ecclesia, in¹⁴ qua suam per omnia officia transegit etatem. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii¹⁵ debitam alter sibi¹⁶ audeat vindicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi si se viderint pregravari, ut¹⁷ quem sibi ingeri ex transverso cognoverint¹⁸, non timeant refutare. Qui si¹⁹ non debitum premium vel liberum de eo qui eos rector est, debent habere iudicium.

4L 2.23, cf ID 5.61] D 61 c 13

¹ De Vo

² sibi CaMgPfVm; om. Tc

³ in sua CaPfTcVm; om. Be; infra Mg

⁴ in mg. AdBeCaPfMgTc; in text MqVmVo; om. OaPtTbVp

⁵ cap. v BeCaCbPfVmVoVp; pape cap. xvii Mg; pape cap. v OaTb; pape Tc

⁶ ss Ca

⁷ civ. ips. *MgPfTbTc; ips. civ. Ca

⁸ cui *Be²CaPfTbTc; cuius Mg

⁹ est ep. ord. TcRaVm; ep. est ord. AdBeCaMgPfVp; ep. ord. Oa; est ord. ep. Tb; ep. est ordinatus Vo

¹⁰ potuerit CaMgPfTb; poterit Tc

¹¹ Primum *CaMgPfTc; Primo Tb

¹² alienis *CaMgPfTb; aliis Tc

¹³ merito *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ in *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁵ alii *CaMgPfTc; alteri Tb

¹⁶ alter sibi *MgPfTbTc; sibi alter Ca

¹⁷ after corr. Mg

¹⁸ cogn- *RaTc; agn- AdBeCaMgOaPf Ra²TbVmVoVp

¹⁹ in ecclesia sua add. Vp

8

[Quod laica persona nullam habeat vocem in electione¹ episcopi]². Ex³ canone apostolorum⁴, octava⁵ sinodus, cap. xi

Promotiones et consecrationes⁶ episcoporum concordans prioribus conciliis clericorum electione ac decreto et episcoporum collegio fieri hec sancta et universalis sinodus definivit et statuit atque iure promulgavit, neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni⁷ patriarche vel metropolitani aut⁸ cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata et incongrua hinc fiat contentio vel confusio, presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum⁹ vel ceterorum laicorum habere conveniat sed silere et attendere sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie¹⁰ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si vero quis¹¹ laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab ecclesia, licet huiusmodi cum reverentia, si forte voluerit obtemperare se asciscentibus. Taliter enim dignum pastorem¹² sibi regulariter ad suam ecclesie salutem promovet¹³. Quisquis autem secularium principum vel potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem ac¹⁴ consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere temptaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat quod ecclesia de electione et ordinatione proprii presulis¹⁵ se velle monstraverit.

ID 5.122] D 63 c 2b to salutem promovet, c 1b from Quisquis secularium principum to end

¹ -ione CaMgPfTc; -ionem Vm

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* MgVmVo; *om.* OaPtTbVp

³ Ex CaMgPfTcVm; *om.* Tb

⁴ Ex can ap. *is the inscr. to ID 5. 119; om.* Vp

⁵ octava *BeCaCbFcOaPfPtPwRfTbVmVo; septima MgTc

⁶ congreg- Vp

⁷ *corr. fr.* -ione Mg

⁸ aut *MgPfTbTc; vel Ca

⁹ potestativorum *CaPfTbTc; potestivorum Mg

¹⁰ coll. eccl. *CaFcMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ vero quis *CaMgPfTb; quis vero Tc

¹² pastorem *TbVpBrant, *om.* CaMgPfTc

¹³ ad suam (sue CaMg) ecclesie (-siam Tb) salutem prom. CaMgPfTb; prom. ad salutem sue ecclesie

Tc

¹⁴ ac CaMgPfTb; et Tc

¹⁵ presulis *CaMgPfTc; episcopi Tb

9

[*Quod¹ quilibet² electus regia vi³ vel potestate careat episcopi dignitate⁴*]. *Canones Parisiaci⁵ sub Ludovico imperatore*

Si per ordinationem⁶ regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate presumpserit a comprovincialibus loci ipsius⁷ episcopis recipi penitus nullatenus mereatur, quem indebite⁸ ordinatum agnoscunt⁹. Si quis¹⁰ de comprovincialibus¹¹ recipere contra interdicta presumpserit sit a fratribus omnibus segregatus, et¹² ab ipsorum omnium caritate semotus.

ID 5.123 med.] +D 63 c 5

¹ Quod AdCaMgPfTc; om. Vm

² corr. fr. libet Mg

³ reg. vi CaMgPfVm; vi reg. Tc

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo(adding viii); om. PtTbVp

⁵ -iaci *CaMgPfTc; -isii Tb

⁶ per ord.] pro ordinatione Ph after corr.

⁷ ipsius BePfTbVmVo; illius CaMgTc

⁸ honoratum vel add. Tb, om. *CaMgPfTcVm

⁹ agn- *CaMgPfTcVm; cogn- Tb

¹⁰ talem add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹¹ comprov- *BeCaMg; prov- PfTbTcVmVo

¹² et *CaMgTbTc; etiam Pf

10

[*Quo ordine et¹ a quibus vel quot² personis sit consecrandus archiepiscopus³*]⁴. In decretis Annicii⁵, cap. i⁶

Anicius episcopus omnibus episcopis⁷. Si archiepiscopus obierit⁸, et alter ordinandus archiepiscopus⁹ electus fuerit, omnes¹⁰ eiusdem provincie episcopi ad sedem metropolitanam¹¹ conveniant, ut ab omnibus ipse ordinetur. Oportet autem ut ipse qui¹² illis omnibus preesse debet ab omnibus illis eligatur et ordinetur¹³. Reliqui

¹ et CaMgTcVm; om. Pf

² vel quot MgPfTcVm; om. Ca

³ archiep. AdBe²MgMqPfTcVm; episcopus BeCaVo

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo (adding x); A quot episcopis episcopus debeat ordinari Vp; om. OaPtTb

⁵ pape add. Oa

⁶ no insc. Pt

⁷ omn. ep. PfTcVmVo²; ep. omn. CaMgTbVo

⁸ arch. ob. *BeCaMgRaTcVp; archiepiscopi dies obitus evenerit Tb; arch. diem ob. OaPfvVmVo

⁹ arch. *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ quidem add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹¹ -itanam *Tc; -im BeCaMgPfTbVm; -ani RaVp

¹² ut ipse qui BeCaMgOaVmVp; qui in Pf; ut ipse qui in Tb; qui TcBrant

vero comprovinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus a tribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi¹⁴. Sed melius est si ipse¹⁵ cum omnibus eum qui dignus est elegerit, et eum pariter consecraverit¹⁶ pontificem. Et licet¹⁷ istud necessitate cogente concessum sit, illud autem quod de archiepiscopi¹⁸ consecratione¹⁹ preceptum atque predictum est²⁰, id est ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui²¹ illis preest, ab omnibus episcopis quibus preest debet constitui. Sin autem aliter presumptum fuerit²², viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius²³ secus acta ordinatio.

4L 1.113; ID 5.139b] D 64 c 4 has Comprovinciales episcopi si – consecrari possunt only; D 66 c 1 has short paraph. at beginning, then more or less as here from autem quod de archiepiscopi

¹³ Oportet - ordinetur is in IDm, but not in IDcpbd

¹⁴ -opi CaMgPfTcVm; -opis Tb

¹⁵ om. Ca, add. in mg. Ca³

¹⁶ cons. *TbTc; sacrauerit CaMgPfVm

¹⁷ licet *MgPfTbTc; libet Ca

¹⁸ -opi CaMgPfTbTc; -opis Vm

¹⁹ cons. *MgPfTb; sacratione Ca; om. Tc

²⁰ atque pred. est MgPfTbVm; est atque pred. Ca; et pred. est Tc

²¹ in add. CaMg, om. *PfTbTcVm

²² fuerit *CaMgTbTc; om. Pf

²³ eius *CaMgPfTb; om. Tc

11

[Quod archiepiscopus post suam consecrationem ab¹ apostolico² pallium debeat³ suscipere, et fidem suam ibidem exponere]⁴. Ex⁵ decretis Damasi pape, cap. i⁶

Quoniam quidam metropolitanorum fidem suam secundum priscam consuetudinem sancte sedi apostolice exponere⁷ detrectantes, usum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc episcoporum consecratio viduatis ecclesiis non sine periculo protelatur, placuit ut quisquis metropolitanus ultra tres menses consecrationis sue⁸ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitanis aliis post secundam et tertiam commonitionem⁹ viduatis ecclesiis cum

¹ ss Mg

² apostolico CaMgPfVo; apostolica sede BeMqTcVm

³ pal. deb. CaPfTcVm; deb. pal. Mg

⁴ Quod – exponere ibidem (ib. exp. Vo) in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo; om. OaPtTbVp

⁵ Ex *CaMgPfTbVm; In Tc

⁶ i *CaPfTbTcVm; ii Mg

⁷ sed. ap. exp. *CaMgPfTb; apostolice sedis Tc

⁸ cons. sue *CaMgPfTb; sue cons. Tc

⁹ comm- CaPfTcVm; amm- Mg; admon<it>ionem Tb

consilio¹⁰ Romani pontificis¹¹ ordinando episcopos¹² subvenire. Si vero consecrandi episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menses ecclesia viduata¹³ consistat, communione privetur quousque aut loco cedat, aut se consecrandum prebere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neque ibi neque alicubi consecrationis donum percipiat, immo metropolitani sui iudicio cedat.

ID 5.136] D 100 c 1

¹⁰ -ilio *CaMgPFTb; -iliis Tc

¹¹ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPFTb

¹² -opos BeMg²PFTbVmVo; -opus Ca; -opis Mg; -opo RaTc

¹³ eccl. vid. *CaMgPFTb; vid. eccl. Tc

12

[Quo¹ die, qua² hora, quo ritu fieri debeat consecratio³ non archiepiscopi sed episcopi]⁴. In decretis Anacleti⁵, cap. i⁶

Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia⁷ episcopis sunt celebrande, qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum convenientibus⁸ precibus celebrent, et manus cum sanctis evangeliiis que predicaturi sunt imponentes, dominica die, hora tertia⁹ orantes, sacraque unctione more prophetarum et regum capita eorum more apostolorum¹⁰ et Moisi ungentes¹¹, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus invisibilis sancto est chrismati permixta, et hoc ritu solempnem celebrent ordinem¹².

4L 1.112a; ID 5.69a] D 75 c 1

¹ *corr. fr.* Quada to Qua Ca

² qua CaMgPFTcVo; vel Vm

³ cons. *here* BeFcPFTVmVo, *after* episcopi AdCaMgTc

⁴ in *mg.* AdBeCaMgPFTc; in *text* VmVo; *part in text, part ss* Mq; *om.* OaPtPwTbVp

⁵ pape *add.* BeTc, episcopi *add.* Vm, *om.* CaMgPFTb

⁶ i *CaPFTbTcVm; ix MgVp

⁷ fuer. prov. *CaMgPFTb; prov. fuer. Tc

⁸ conv. *MgTcVp; omnibus BeCaOaPFTbVmVo

⁹ hor. tert. *CaMgTbTc; tert. hor. Pf

¹⁰ *obsc. corr.* Ca

¹¹ unge- PFTbTc; ungue- CaMg

¹² sollempnem celebrent ordinem (ordinationem *ID*) CaMgPFTbVm; celebrent sollempne consecrationem Tc

13

[Qua auctoritate pontificum¹ benedictio die dominico fieri debeat.² Ut in die Resurrectionis levitica et sacerdotalis fiat ordinatio]³. Ex epistola Leonis⁴ ad Dioscorum

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex apostolica novimus venire doctrina, scriptura manifestante, quod⁵ cum apostoli Paulum et Barnabam ex Spiritus sancti precepto ad evangelium gentibus⁶ mitterent predicandum⁷, ieiunantes et orantes imposuerunt eis manus, ut intelligamus quanta et dantium et accipientium devotione curandum sit, ne⁸ tante benedictionis sacramentum negligenter videatur⁹ impletum. Et ideo pie et laudabiliter apostolicis morem gesseris¹⁰ institutis. Si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias quibus Dominus preesse te voluit¹¹ etiam ipse reservaveris¹², ut his qui consecrandi sunt, nunquam benedictio nisi in die resurrectionis dominice tribuatur. Cui a vespere Sabbati initium¹³ constat¹⁴ ascribi que tantis divinarum dispensationum misteriis est consecrata, ut quicquid a Domino est insignius constitutum¹⁵, in huius diei dignitate sit gestum. In hoc mundus sumpsit exordium, in hac¹⁶ per resurrectionem¹⁷ Christi et mors interitum et vita accepit principium.

ID 6.71] +D 75 c 5

¹ -icum CaMgTc; -icis Pf

² Qua – debeat in mg. here AdCaMgPfTcWc, against Et ideo pie below Vo; in text MqVm; Qua auct. pont. benedictio fieri debeat die dominico Be mg.; om. BdOaPtTbVp

³ Ut (Quod Ad) in die Resurrectionis (Res. die PhTb) levitica et sacerdotalis fiat (sit Tb) ordinatio *AdBdCaCbMgMq(after insc.)OaPhRfTbVmVoWc; om. BePfVp; Tc here repeats in text marg. rubr. from c 12: Quo die – episcopi; for Vo see later in cap.

⁴ pape add. TcVp, om. *BeCaCbMgPfTb

⁵ quod *CaMgPfTb; quia Tc

⁶ in mg. Ra

⁷ mitt. pred. CaMgPfTc; pred. mitt. Tb

⁸ ne *CaPfTbTc; nec Mg

⁹ neg. vid. *CaMgTbTc; vid. neg. Pf

¹⁰ mor. gess. CaMgPfTb; gess. mor. Tc

¹¹ voluit *MgPfTbTc; voluerit Ca; noluit Oa

¹² etiam ipse reservaveris CaMgPfTcVmVo; etiam ipse serv- OaRa; etiam te serv. TbVp; et ipse serv.

ID

¹³ usque hic add. in mg. Cb²

¹⁴ Cc ends c here, then leaves half blank line (for rubric) and begins 4.65 Statuimus

¹⁵ const- *CaMgPfTb; inst- Tc

¹⁶ hac *Mg; hoc CaPfTbTc

¹⁷ et add. Ca, om. *MgPfTbTc

14¹

[*Quid² pontifex³, quid diaconus, quid notarius⁴ facere debeant⁵ in ordinatione episcopi⁶. Item idem⁷*]

Ordinando episcopo pontifex manum imponit, evangelicam vero lectionem minister legit, confirmationis vero epistolam notarius scribit.

ID 5.109 med.] +C 1 q 2 c 3b, Palea

¹ Add. in outer mg Mq²

² De Vo

³ et add. Db

⁴ quid not. om. Ad (text)

⁵ -eant CaPfTbVo; -eat MgTcVm

⁶ in mg. BeCaMgPfTc, in text DbRaVmVo, in mg. and text Ad. Quid - ordinatione, in mg FcOe, in text Tb; Tc also has Quid - debeant in text before insc.; om. OaOePtPwVp

⁷ Item idem Pf; Gregorius de eodem Tc; Ex concilio Aurelianensi, cap. v LdLf(marked for moving to c 15)Pt, cf c 15; Idem Vp; om. AdBdBeCa(with lacuna)DbFcMgOaPwRaTbVmVo

15

[*Quod nullum episcopum metropolitanus consecrat¹ sine tribus episcopis, ad minus, aliis episcopis² assensum dantibus³. Ex concilio Aurelianensi, cap. v⁴*

Nullus episcopus sine metropolitani permissu⁵, nec episcopum⁶ metropolitanus, sine tribus episcopis comprovincialibus presumat episcopum⁷ ordinare, ita ut alii comprovinciales episcopi⁸ admoneantur, ut se suo responso consensisse significant. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori⁹ numero metropolitanus in electione consentiat¹⁰.

ID 5.138] X 1.11.7

¹ corr. fr. ordinet Be², ss Vm

² ad minus - episcopis Ad²BeCaPfTcVm; om. AdMg

³ in mg. AdBeCaLdMgPfTc, in text DbLmMqVmVo (adding xvi); om. CbLlJmJmMoOaPtTbVp

⁴ Ex - v CaDbMgMjPfTbTcVmVo; In decretis Gregorii, cap. vi Ld (cf cc 14, 16); Item Pt

⁵ corr. fr. iussu Be²

⁶ -pum BeCaCbLdLjLmMfMhMkMoPdPfPtRaTbVm; -pus Ld²MgPtTcVoVp

⁷ episcopum *BeMfMgMhMjMkMoPdPfPtTcVmVo; om. CaLfRaTb

⁸ com. ep. *BeCaPfPtTbVo; ep. com. LfVp; com. ep. epistolis MgTc

⁹ maiori *BeCaLdLflLjLmMgObOfPtVmBrant; a maiori Tb; maiorum Tc

¹⁰ Quod - consentiat (cons. in el. Oa) Bd(in el. cons. in

mg.)BeCaCbLdLflLjLmMgOaObOdOfPtPwSgTbTcVmVpWc; Quod - dubitatio in mg. to c 16, rest om. Pf; om. all FcOe; Vo has the text twice, first as a rubric and then as a separate canon

16

¹*In decretis Gregorii pape², cap.vi³*

Gregorius papa Augustino Anglorum episcopo⁴. Fraternitatem tuam⁵ ita volumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi⁶ episcopi longo intervallo minime⁷ disiungantur, quatenus nulla sit necessitas ut in ordinatione episcopi convenire non possint. Nam episcoporum⁸ ordinatio sine aggregatis tribus aut quatuor episcopis fieri nullatenus debet.

4L 1.115] +D 80 c 6

¹ De eodem *add.* Vo

² pape RfTbTcVmVp; *om.* BeCaMgOaPfVo

³ v Pt

⁴ Greg. - episcopo BeCaMgOePfTbTcVmBrant; Gregorius Cb; *om.* Migne

⁵ -itatem tuam CaPfTbTc; -itate tua Mg

⁶ ipsi sibi CaMgPfTb; sibi ipsi Tc

⁷ minime CaMgPfTb; non Tc

⁸ episc. CaMgPfTb; ipsorum Tc

17¹²*In decretis Anacleti³, cap. i⁴*

Si omnes simul convenire non potuerint⁵ assensum⁶ tamen suis precibus prebeant ut ab ipsa ordinatione animo⁷ non desint. Porro et⁸ Hierosolimitarum primus episcopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur et⁹ secundum¹⁰ carnem Domini¹¹ nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo et Iohanne apostolis est ordinatus, successoribus¹² videlicet dantes formam eorum, ut¹³ minus quam¹⁴ a tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum prebentibus, nullatenus ordinetur, et communi voto ordinatio celebretur¹⁵.

¹ *in mg* Pd²

² De eodem *add.* Vo

³ pape *add.* Tb, *om.* CaMgPfTcVm

⁴ xviii *add.* Vo

⁵ -uerint *CaLfMg; -erint BePfTbTcVmVoVp; -uerit Oa

⁶ -sum *CaMgPfTc; -sus Tb

⁷ -imo *CaMgPfTbTc; -ima Lf

⁸ et *CaMgPfTbTcVm; *om.* CbLj

⁹ *obsc. corr.* Pf

¹⁰ *corr. fr.* scilicet Vo

¹¹ *suppl ss* Mk

¹² -ibus *MgPfTbTc; -ibusque Lf

¹³ non *add.* Bb²LdMgTc, *om.* *BbBeCaMfMjMkMkMoMqPfPtRaTbVmVo

¹⁴ ut minus quam *suppl ss* Mh; quamquam Mq

¹⁵ Tc² *top of leaf here adds:*

4L 1.112b; ID 5.69b] D 66 c 2 from Porro et Ierosolimitarum

Cap. v ex concilio Toletano. [C]um episcopus suam diocesim visitat nulli pre multitudine onerosus sit, nec unquam quinquagenarium numerum evectionis excedat, aut amplius quam unam die quinquam basilicam remorandi licentiam habeat. (BD 1.86; ID 5.192)

18

[*Quid faciant episcopi in ordinatione alterius episcopi*]¹. Ex concilio Cartaginiensi

IV, cap. ii

Episcopus, cum ordinatur², duo episcopi ponant et teneant evangeliorum codicem, super caput et super³ cervicem⁴ eius, et uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

ID 5.124] D 23 c 7

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo (adding xx); om. OaPtTbVp

² Ep. cum ord.] Et cum ordinatus episcopus Oa

³ ss Mq

⁴ cervicem BeDbLgMfMhMkMmMq²OaObOfPdPfPtTbVmVoVp; verticem AdBbCaMgMjMoMqOdOeRaTcWcBrant

19

[*Quid ordinator et¹ quid ordinatus debeat facere²*]³. Ex dictis⁴ Theodori archiepiscopi⁵

In ordinatione episcopi ipse qui ordinat missam celebrare debet, et qui ordinatur similiter.

ID 5.338]

¹ et AdPfVm; om. BeCaMgTc

² deb. fac. AdCaMgPfVm; fac. deb. Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text MqVmVo (adding xxi); om. OaPtTbVp

⁴ dictis *CaMgPfRfTbVm; decreto Tc

⁵ Ex – arch.] Ex concil' Arausico cap. xx Mq

20

Ex concilio Arausico, cap. xx¹

De abiectioe eius quem duo presumpserint ordinare episcopi² in nostris³ provinciis placuit⁴ de presumpstoribus ut sicubi contigerit duos episcopos tertium

¹ xx CaOaPfTbTcVm; iii Mg; Vis [*sic*]episcopus qui a duobus tantum ordinatus est, ipse et ipsi condemnentur xxii add. Vo; conc. – xx] eodem Theodori Mq

² ord. ep. CaMgPfTbTc; ep. ord. Vm

³ nostris CaMgPfTbTc; vestris Vm

⁴ prov. plac. *CaMgPfTb; plac. prov. Tc

consecrare⁵, et ipse et auctores dampnabuntur⁶, quo cautius ea que sunt antiquitus statuta serventur.

ID 5.141] +D 64 c 3, Palea

⁵ consecrare *CaMgPFTc; ordinare Tb

⁶ dampn- *CaMgPFTb; condempn- Tc

21

[Quod clerici ordinandi debeant convenire in civitate¹ quarta feria ante ordinationem]². Ex concilio Nannetensi³, cap. iii⁴

Episcopus quando ordinationes⁵ facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum presbiteris qui eos representare⁶ debent. Et tunc episcopus e latere suo eligere debet⁷ sacerdotes et alios prudentes viros⁸ gnaros legis divine⁹ et exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint¹⁰ bene litterati, si in lege Domini¹¹ instructi, diligenter investigent, ante omnia, si fidem catholicam firmiter¹² teneant, et verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur, cavere debent ne aut favoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti a vero deviant, ut¹³ indignum et minus idoneum ad sacros gradus¹⁴ suscipiendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, et ille qui indigne accesserit ab altari removebitur, et illi qui donum sancti Spiritus¹⁵ vendere conati sunt, coram Deo iam dampnati,

¹ -ate CaPFTc; -atem Mg

² in mg. AdBeCaMgPFTc; in text Ea(no inscr.)MqVo; (ii. Bd) De ordinibus in mg. Bd, in text Ph; om. LcOaPtTbVp

³ Nan- *BeCaMgOaPfPwTbVm; Man- FcRFTc; Nam- Mq

⁴ cap. iii *CaFcMgPfPwTb; om. Tc

⁵ corr. fr. ordines Lc

⁶ representare *BeEaCaMgOaPfVo; presentare TbTcVm

⁷ debet *CaMgPFTc; om. Tb

⁸ debet add. Tb, om. *CaMgPFTc

⁹ leg. div. *CaMgPFTc; div. leg. Tb

¹⁰ sint *CaMgPFTb; sunt Tc

¹¹ bene add. Tc, om. *CaMgPFTb

¹² firmiter *CaMgPFTc; om. Tb

¹³ ut *CaMgPFTc; aut Tb

¹⁴ gradus *CaMgPFTc; ordinationes Tb

¹⁵ s. Sp. *CaMgPf; Sp. s. TbTc

ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur¹⁶ per tres continuos dies¹⁷ diligenter examinentur, et sic¹⁸ Sabbato qui probati inventi sunt episcopo represententur.

ID 6.21] D 24 c 5

¹⁶ Igitur *CaPfTbTc; Ubi Mg

¹⁷ tres cont. dies *CaPfTbTc; cont. dies tres Mg

¹⁸ in *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

22

[Quod presbiteri et diaconi debeant facere professionem castitatis cum ordinantur]¹.

Ex concilio Toletano IV, cap. xxvii².

Quando presbiteri aut diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut caste et pure³ vivant sub Dei timore, ut⁴ dum eos tali professione obligaverit, sanctam disciplinam retineant⁵.

ID 3.130, 6.248 less close] +D 28 c 3

¹ in *mg.* AdBeCaMgPfTc; in *text* Ea(*no insc.*)VmVo (*adding* xxiii); *part in text, part in mg* Mq; *om.* OaPtTbVp

² IV cap. xxvii RaTc; IV cap. xxvi FcPtVo; cap. xxvii MgOa; III Mq; xxvii Tb; Ex Toletano concilio Vp; *om.* BeCaPf. iii *add.* in *mg.* Be²

³ pure BeCaMgPfTc; *pie* Tb

⁴ ut *OaTc; et ut Be; et CaEaMgPfTbVoVp

⁵ *ret-* *CaEaMgMqTbTcVo; *opt-* BePfRaVp

23

[Quid significat liber officialis datus presbitero cum¹ ordinatur]². Ex concilio

Toletano IV³, cap. xxvi⁴

Quando presbiteri in parochiis ordinantur, libellum officialem a sacerdote suo⁵ accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant⁶, ne⁷ per ignorantiam etiam⁸ ipsis divinis sacramentis offendant⁹, ut quando ad litanias vel ad concilium venerint¹⁰, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium¹¹ celebrent vel baptizent.

¹ omnino Ad

² in *mg.* AdCaMgPfTc; in *text* Ea(*no insc.*)MqVmVo; Que debeant necessario scire presbiteri Be *mg.* (*and cf c 24*); *om.* OaPtTbVp

³ conc. Tol. IV *BeCaFcMgPfTbVm; eodem IV Pw; eod. conc. Tol. Tc; *no insc. no break* Oa; Item Pt

⁴ xxxvi Vo. cap. xxvi *om.* Pt

⁵ suo *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁶ *succ-* *CaMgPfTb; *acc-* Tc

⁷ ne *MgPfTbTc; et Ca

⁸ etiam BeCaEaMgOaPfRaTbVm; in FcTc; etiam in Ra²ID; de *Brant*

⁹ -dant *CaPfTbTc; -derat Mg

¹⁰ venerint *MgPfTbTc; venit Ca

ID 3.129] +D 38 c 2

¹¹ sus. off. *CaMgPfTc; off. sus. Tb

24

[*Que debeant necessario scire presbiteri*]¹. *Ex dictis*² *Augustini*³

Que⁴ ipsis sacerdotibus necessaria sunt⁵ ad discendum, id est liber sacramentorum, lectionarius, baptisterium, compotus, canon penitentialis, psalterium, homilie per circulum anni, dominicis diebus et singulis festivitibus apte. Ex quibus omnibus, si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valde periculose sunt mine evangelice quibus dicitur. Si cecus ceco ducatum prestat, ambo in foveam cadunt⁶.

ID 6.22] D 38 c 5

¹ in mg. AdBeCaLdLjMgPfTc, in text Ea(after insc.)LmMqVmVo (adding xxvi); om. CbLfOaPtTbVp; omelia, id est popularis sermo Bb mg

² sancti add. Cb, om. *MgPfTbTc

³ Ex - Aug. *CbEaMgPfTbTc; Aug. xviii Pt; om. CaMq

⁴ []t Oa

⁵ sunt *LmMhMjTc; sint AdBeCaCbEaLdLfljMfMgMkMmPdPfTbVoVp

⁶ Tc² at head of leaf adds:

Ex concilio Triburario presente Arnulfo rege, cap. xxvi. [R]elata est coram sancta sinodo querimonia plebium eo quod sint quidam episcopi nolentes ad predicandum vel ad confirmandum suas per annum parrochias circumire, qui tamen exigant ut mansiones quibus in profectio[n]i uti debuerant alio pretio redimant qui parare debent. Que duplex infamia et negligentia et avaritia sancte sinodi horrore fuit magno, et statuerunt ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium. (BD 1.119, ID 5.341)

25

[*Quibus temporibus ordinandi sint presbiteri et¹ diaconi*]². *Ex decr' Gelasii pape, cap. xiii*³

Ordinationes⁴ etiam⁵ presbiterorum et diaconorum, nisi certis temporibus et diebus exerceri non debent⁶, id est quarti mensis ieiunio⁷, septimi et decimi, sed etiam quadragesimalis initii, ac⁸ mediane⁹ Quadragesime die¹⁰ Sabbati ieiunia circa

¹ et BeCaEaPf; om. MgMqVo; vel Tc

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text EaMqVo (adding xxvii); om. OaPtTbVp

³ Ex dec. (conc. Vm) - xiii *CaMgPfTbVm; om. EaTb

⁴ Ordinationes *Mo²MqOaPtTbTcVmVo; Ordines AdBbBdBeCaEaDbMgMoObOdOfPfVpVqBrant

⁵ etiam AdMgPfRaTbTcBrant; vero [enim canc.] Pt; om. MhMmMq

⁶ diebus ex. non deb. *BeEaPfTbVmVo; ex. non deb. Ca; ex. non deb. et diebus Mg; diebus ex. deb. Tc

⁷ ieiunio *CaEaPfTbVp; ieiunii DbMg; ieiunio et Tc

⁸ ac *CaMgPfTc; aut Tb

⁹ -iane *MgPfRaTbTc; -iate Ca; -iante Ra²

¹⁰ Quad. die *CaEaMgPfTbTcBrant; hebdomade et Migne

vesperam¹¹ noverint celebranda¹² nec cuiuslibet utilitatis¹³, seu presbiterum seu diaconum his¹⁴ preferre qui ante ipsos fuerint¹⁵ ordinati.

ID 6.74] D 75 c 7

¹¹ iei. circa vesp. *CaMgPfTc; circa vesp. iei. Tb

¹² corr. to celebrandas Mm²

¹³ gratia add. CaMoPtTc, causa add. Mm²IDm, Migne; om.

AdBbBeDbLgMfMgMhMjOaObOdOeOfPfTbVmVoVpIDcpdBrant

¹⁴ qui add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁵ -erint *CaMgPfTb; -erunt Tc

26

[Quod certis locis ordinandi sunt¹ presbiteri]². Ex concilio Meldensi, cap. vi³

Si qui ordinari petunt nullatenus ordinentur, nisi in loco certo et religioso, vel etiam⁴ in civitate, saltem uno anno immorentur, ut de vita et⁵ conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosci.

ID 6.24]

¹ sunt CaEaPfTc; sint MgMq

² Quod - presb. AdBeCaEaMgMqPfTcVo(adding xxviii); De ordinandis et non ordinandis Vp; om. OaPtTb

³ iiii Vo; Ex - vi om EaVp

⁴ etiam *CaPfTbTc; om. Mg

⁵ et *CaMgTb; om. Pf; add. Tc

27

Ex concilio Chalcedonensi, cap. xi¹

Nullum absolute ordinari debere² presbiterum, aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter³ ecclesie civitatis aut possessionis, aut martirii, aut monasterii cui ordinandus est pronuntietur⁴. Qui vero absolute ordinantur, decrevit sinodus irritam haberi⁵ huiusmodi⁶ manus impositionem, et nusquam⁷ posse ministrare ad ordinantis iniuriam.

ID 6.26] D 70 c 1a, widely var.

¹ Ex - xi om. CaEa, Ca with Quod ante xxx annos non ordinatur presbiter in mg.; De eodem add. Vo

² deb. *CaMgPfTb; posse Tc

³ specialiter *PfTbTc (?); spiritualiter CaMg

⁴ cui ord. est (om. Oa) pronuntietur (pronuntiet Pt, nuncietur MhMmMq)

*AaAbAdBbBdBeCaCbDbEaEbEcEgFcKaLgMfMgMhMmMoMqOaObOdOeOfPdPfpkPtPwQaRaSd SeSITbTcVmVoVpWaWbWcZa; cui ord. est nomen pronuntietur MjVo; nomen cui ordinandus est titulus pron. Sg; hic qui ordinetur mereatur ordinationis publice vocabulum *Brant*

⁵ corr. fr. -ere Mg

⁶ huiuscem. *CaMgPfTb; huiusm. Tc

⁷ nusq- *MgPfTbTc; numq- Ca

28

[*Quod ante triginta annos non ordinetur presbiter*]¹. *Ex concilio Laodicensi*²

³Episcopum⁴ vero vel presbiterum ante triginta annos, id est antequam ad viri perfecti etatem perveniat⁵, nullus metropolitanorum ordinare presumat, ne per etatem quod aliquando evenit aliquo errore⁶ detineantur.

ID 6.29] +D 77 c 6b

¹ in mg. AdBeMgPFTc; in text EaMqVo(adding xxx); om. CaOaPtTbVp

² Ex - Laod. BeCaPfRaTbTcVm; Ex concilio Agatensi cap. vii (xvi Migne, cap. vii om. Brant) MgVpBrant; Ex conc. Lavodicensi Vo; om. Ea

³ Rf omits whole canon, placing text of c29 below insc. to c 28

⁴ Cpm Pf

⁵ -iat *EaMgPFTc; -iant CaTb

⁶ al. err. *CaMgPFTc; err. al. Tb

29

[*Qua auctoritate presbiteri sint ordinandi*]¹ in hac etate]². *Ex decreto Fabiani*³ pape
orientalibus missis

Si quis triginta etatis sue⁴ non⁵ impleverit annos, nullomodo presbiter ordinetur, etiam si valde sit dignus⁶, quia et⁷ ipse Dominus triginta annorum baptizatus est, et sic cepit docere. Non oportet ergo eum⁸ qui ordinandus est, usque ad hanc etatem legitimam consecrari.

ID 6.30] +D 78 c 1 to valde sit dignus

¹ pres. sint (sunt Be) ord. BeCaEaPf; ord. sint pres. Mg; ord. pres. Tc

² in mg. AdBeCaEa(no insc.)MgPFTc; in text MqVo(adding xxx); om. OaPtTbVp

³ Fabiani *CaMgPFPwTb; Damasi Tc

⁴ trig. et. sue *CaMgPFTc; et sue trig. PhQeTb

⁵ non *CaPFTbTc; obsc. corr. Mg

⁶ sit dig. *CaMgPFTc; dig. sit Tb

⁷ et *CaMgPFTc; om. Tb

⁸ op. ergo eum *OaRaTbTcVmVp; op. ergo CaEaMgVo; ergo op. Pf

30

[*Quod ante viginti quinque annos non ordinetur diaconus*]¹. *Ex concilio
Cartaginensi, cap. xvi*³

Placuit ut ante viginti quinque annos etatis⁴ nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, et ut lector populum non salutet.

¹ Placuit add. Mg, om. CaPFTc

² in mg. AdBeCaMgPFTc; in text Ea(no insc.)MqVo(adding xxii); om. OaPtTbVp

³ Cart. cap. xvi BeCaMgPFTbVo; Cart. cap. xiii Ad; Cart. episcopi Mq; Cart. IV. Huic interfuit August' Tc; decr' Cartag. cap. xvi Vp

ID 6.31] +D 77 c 5, +C 20 q 1 c 14

⁴ sue add. Tb, om. *CaEaMgPfTc

31

[Qua auctoritate diaconi ordinandi sunt¹ in² supradicta etate]³. Ex concilio Toletano V⁴, cap. xx⁵

In veteri lege ab anno vigesimo quinto levite in tabernaculo servire precipiuntur, cuius auctoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos et divine legis et conciliorum precepti⁶ immemores, infantes et pueros levitas facimus ante legitimam etatem et ante experientiam vite. Ideoque ne ulterius⁷ fiat a nobis⁸ et divine legis et canonum admonemur sententiis, sed viginti quinque annorum diaconi ordinentur⁹, ita ut secundum apostolicum preceptum probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes.

ID 6.32] +D 77 c 7, end widely var.

¹ diac. ord. sunt PfTc; ord. sint diac. Ca; diac. ord. sint Mg

² om. Vo

³ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea(no insc.)MqVo(adding xxxiii); om. PtTbVp

⁴ V AdCaMgVoBrant; episcopo Mq; om. BeOaPfRaTbTcVp

⁵ cap. xx om. Be

⁶ conc. prec. *CaEaMgPfTb; preceptorum con. Tc

⁷ ulterius *CaMgPfTc; ultra Tb

⁸ fiat a nobis *CaMgPfTc; a nobis fiat Tb

⁹ diac. ord. CaFcMgPfPwTb; etatis vite levite consecrentur Tc

32

[Qua etate¹ ordinandi sunt² subdiaconi]³. In⁴ decretis Nicolai⁵, cap. v

De ordinatis⁶ infra annos grave nobis periculum imminet, quia prius se de victoria iactitant⁷ quam bellare viderint⁸ aut sciant, id est, prius officia sacre castitatis conscia⁹ per cupiditatem arripiunt quam iacula incentiva nature experiri possint¹⁰. Idcirco sacri canones sanxerunt ut subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim

¹ auctorite Ca

² sint EaMq

³ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea(no insc.)MqVo(adding xxxiiii); om. OaPtTbVp

⁴ In BeCaMgPtRfTbTc; Ex RaPfVoVp

⁵ episcopi add. Mq, pape add. PtTb, om. CaMgPfTc

⁶ -atis CaMgPfRa²Tb; -andis RaTc

⁷ iactitant PfTbVo; iactant CaMgOaTcVp

⁸ corr. fr. vidant Ca

⁹ conscia CaPfTbTc; conscientia Mg

¹⁰ -int MgPfTbTc; -unt ?Ca

annos, nec diaconus ante viginti quinque, nec presbiter ante triginta annos¹¹. Deinde si dignus fuerit, ad episcopatum¹² eligi potest. Quod nos quoque pari modo servari iubemus¹³.

4L 2.76b]

¹¹ annos Pf; *om.* CaMgTbTc

¹² fuerit ad ep. EaMgPfTb; fuerit in episcopatum Ca; ad episcopum fuerit Tc

¹³ Quod nos - iubemus CaEaFcMgPfPtPwTbVp; *om.* Tc. Ego Bernhardus archi.... *add. in mg.* Ld (fo. 38v)

33

[Quod presbiteri manus suas¹ debeant ponere super caput² alterius presbiteri cum³ ordinatur⁴]⁵. Ex concilio Cartaginensi IV⁶, huic⁷ interfuit Augustinus⁸

Presbiter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manum super caput eius tenente, etiam omnes presbiteri qui presentes sunt, manus suas iuxta manum⁹ episcopi super caput illius teneant.

ID 6.12] D 23 c 8

¹ suas CaPfTc; *om.* Mg

² *om.* Vo

³ cum CaMgTc; dum Pf

⁴ -atur MgPfTc; -etur Ca; -antur Mq

⁵ *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* MqVo(*adding xxxvi*); *om.* EaOaPtTbVp

⁶ *om.* Ea

⁷ huic BeCaFcMgTbTc; cui Pf

⁸ Augustinus *BeCaFcPfPhTb; sanctus Augustinus Ea; Mg *obsc.*; Augustus Tc; huic – Aug. *om.* Qe

⁹ -num *BeCaMgTbTc; -nus EaPf

34

[Quod solus episcopus¹ manum suam ponat super caput² diaconi cum ordinatur]³.

Ex eodem, cap. iiiii⁴

Diaconus cum ordinatur, solus episcopus qui eum benedicit manus super caput illius⁵ ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

ID 6.13] D 23 c 11

¹ *om.* Vo

² pon. sup. cap. BeCaMgMqPfVo; sup. cap. pon. Ea

³ *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* Ea(*no insc.*)MqVo(*adding xxxvi*); Quemadmodum diacones constituentur Ra *mg*; *om.* OaPtTbVp

⁴ Ex eodem cap. iiiii OaPfRaTb; Ex eodem conc. cap. iiiii Ad; De eodem cp iiiii Be; In decretis Nicholai, cap. v CaMg (*cf c 35*); Ex eodem Tc; Ex eodem iiiii cap. Vo; cap. v in decretis Nicholay Vp

⁵ cap. ill. *CaMgPfTb; eius cap. Tc

35

[*Quid*¹ *subdiaconus debeat*² *accipere*³ *de manu episcopi, quid*⁴ *de manu archidiaconi*⁵ *cum ordinatur*⁶]⁷. *Ex eodem, cap. v*⁸

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuum et calicem vacuum. De manu vero archidiaconi accipiat urceolum⁹ cum aqua, et aquamanile ac¹⁰ manutergium.

ID 6.14] D 23 c 15

¹ Quid BeCaEaPfTc; Quod Mg

² subdiaconus debeat BeEaMgTc; subdiaconi debeant CaVo

³ deb. acc. *here* BeCaEaMgTc, *after* ordinatur Pf

⁴ quid BeCaEaPfTc; quod Mg

⁵ archidiaconi BeMgVo; archid' Ca; archidiac' Ea; arcidicani Pf; archiep' Tc

⁶ -atur MgPfTc; -antur Ca

⁷ Quid – ordinatur *in mg.* AdBeCaMgPfTc; *in text* EaMq; Quemadmodum subdiaconi ordinentur MqOaRa(*mg.*); Quemadmodum – ord. Quid – cum ordinatur xxxvii Vo; *om.* PtTbVp

⁸ Ex - v PfRaTbTcVp; *om.* AdBeCaEaMqOaPtVo; Concilium vi Mg

⁹ acc. urc. *PfTb; urc. acc. EaMg; urc. CaTc

¹⁰ ac CaMgPfTb; et Tc

36

[*Quid acolithus accipiat de manu archidiaconi cum ordinatur*]¹. *Item cap. vi*²

Acolithus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda luminaria ecclesie mancipari. Accipiat et urceolum³ vacuum ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

ID 6.15] D 23 c 16

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc; Quid - arch. *in text* Ea(*no insc.*)MqVo(*adding* xxxviii); *om.* OaPtTbVp.

Deus meus pone illos inter [?] vos et sinit *add.* Ld²

² Item cap. vi CaPfTbTc; Ex eodem cap. vi BePtVp; cap. vi Ca; Item vii Mg; Ex eodem cap. vii Ra; De eodem cap. vi TbTc; Ex eodem cap. Vo

³ urceolum *CaMgPfTb; urceum Tc

37

[*Quid exorcista accipiat de manu episcopi¹ cum ordinatur²]³. *De eodem⁴, cap. vii⁵**

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe et commenda memorie, et habeto potestatem imponendi manus super inerguminum⁶ sive baptizatum, sive catechumenum.

ID 6.16] D 23 c 17

¹ acc. de manu ep. MgTc; de man. ep. acc. AdBeCaEaLmMq; de manu acc. Ld; de manu ep. Pf

² cum ordinatur BeLmMgTc; om. Pf

³ in mg. AdBeCaLdMgPfTc, in text Ea(no insc.)LmMqVo(adding xxxviii); om. CbLlLjOaPtTbVp

⁴ De eodem BeCaCbLjLmOaPtRaMgTcVp; De eodem concilio LdTb; Ex eadem Lf; Ex eodem MqVo; Rursus Pf

⁵ cap. vii BeCaLlLmMgMqOaPfPtRaTbVo; om. Ld; vii cap. CbLj; cap. viii Tc

⁶ corr. fr. erguminum Lm²Mh². id est demonio arreptum, quam potestatem habebant filii Iudeorum ss Ca²; id est insanum, Grecum est add. Pf, id est arreptici, id est a demonibus possessi add. ss Fc²; id est insanum add. ss. Vo; id est obsessum Vp; om.

*AdBbBeCbEaLmMfMgMhMjMkMmMoMqOaPdPtRaTbTcVm

38

[*Quid lector de manu episcopi accipiat cum ordinatur¹]². *De eodem³ cap. viii⁴**

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est dicens: Accipe, et esto relator⁵ verbi Dei, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei⁶ ministraverint⁷.

ID 6.17] D 23 c 18

¹ de manu episcopi (om. Vo) accipiat cum ordinatur BeCaFcMgMqTc; om. Pf

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea(no insc.)MqVo(adding xli); om. OaPtTbVp

³ De eodem BeCaFcOaPtPwTbTc; om. Mg; Ex eodem MqVo; Iterum Pf

⁴ viii *BeMgMqPfPtTbTc; v Vp; om. Ca

⁵ lector (vel relator in mg Ra²) Ra

⁶ verb. Dei ss Be

⁷ ministraverint *BeCaMgOaPf; ministraverunt EaTc; ministrant Tb

39

[*Quid hostiarius accipiat de manu episcopi cum ordinatur¹]². *De eodem³, cap. viiii**

Hostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei⁴ debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradit ei episcopus

¹ accipiat - ordinatur CaMgTc, de mau ep. accipiat cum ord. Be; om. Pf

² in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea(no insc.)MqVo(adding xli); om. OaPtTbVp

³ De eodem BeCaTbTc; om. Mg; Ex eodem MqVo; Item Pf

⁴ habent add. and canc. Mg

claves ecclesie de altario⁵ dicens ei, Sic age quasi redditurus Deo⁶ rationem, pro his rebus que istis clavibus recluduntur⁷.

ID 6.18] D 23 c 19

⁵ corr. to altari Mg

⁶ Deo *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁷ recl- *CaMqOaPfTbVo; incl- AdBeMgTc

40

¹De eodem², cap. x³

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi, sola iussione presbiteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero: Vide ut quod ore cantas, corde credas, et quod corde credis operibus probes.

ID 6.19] D 23 c 20

¹ Quid psalmista in mg. Pf; Quid sit officium hostiarii, psalmiste, exorciste, lectoris, acoliti, subdic', diac', presbiteri xlii Vo; om. BeCaEaFcMgMqOaTbTcVp

² De eodem BeDeCaEaFcMqPtPwTbTc; om. Mg; rursus Pf; De eodem capitulo Tb; Ex eodem Vo

³ cap. x *BeCaPfPtTbTc; om. Ea; x Mg

41

[Que sint eorum officia]¹. Incipit epistola Isidori episcopi Hispalensis² ad Ludefridum Cordubensem episcopum directa³

Perlectis sanctitatis tue litteris, gavisus sum quod optatam salutem tuam earum relatu cognovi. De his autem que in consequentibus insinuare eloquii tui⁴ sermo studuit, gratias ago⁵ Deo⁶ quod sollicitudinem officii pastoralis⁷ impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentie vestre sint cognita⁸, tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo expediam, et de omnibus ecclesie gradibus, quid ad quem pertineat, eloquar.⁹ Ad ostiarium namque pertinent claves ecclesie, ut claudat et aperiat¹⁰ templum Dei, et omnia que sunt intus

¹ Que - off. MgPfmng.; Quid sit officium ostiarii, psalmiste, exorciste, lectoris, acoliti, subdiaconi, diaconi (om. Ad), presbiteri in mg. AdBeCaTc, in text EaMq; om. OaPtTbVoVp

² ep. Hispalensis BeCaMgOaPf; ep. Hispanensis AdRfTc; Hispalensis ep. Tb; ep. Hispanensis Vo; ep. Ispanensi Vp

³ Hisp. - directa om. Ea

⁴ tui *EaMgTbTcVp; om. BeCaOaPf

⁵ ago *Be²CaMgTbTc; om. BePf

⁶ meo add. BeCaPfTc, om. *MgTb

⁷ tibi add. MgTc, om. *CaPfTb

⁸ vest. sint cog. CaMgPfTc; tue cog. sint Tb

⁹ De hostiario in mg. Be

¹⁰ cl. et ap. *CaMgPfTc; ap. et cl. Tb

extraque¹¹ custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles¹² excipiat. ¹³Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos¹⁴ et catechumenos in exorcizando imponere. ¹⁵Ad acolithum pertinet preparatio luminariorum¹⁶ in sacrario, ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistia calicis¹⁷ preparat. ¹⁸Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones¹⁹, laudes, sacrificium, responsoria et quicquid pertinet ad cantandi peritiam. ²⁰Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, et ea que prophete vaticinaverunt²¹ populis²² predicare. ²³Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad²⁴ altare Christi deferre, et levitis tradere, eisque ministrare, urceolum quoque et aquamanile et manutergium²⁵ tenere, episcopo et presbitero et levitis pro lavandis ante altare manibus aquam prebere. ²⁶Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis²⁷ Christi in baptismo scilicet in chrismate, in patena et²⁸ calice. Oblationes quoque inferre²⁹ et disponere in altare³⁰, componere etiam mensam Domini atque vestire, crucem ferre, et predicare evangelium et apostolum. Nam sicut³¹ lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus novum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum³² et recitatio nominum. Ipse premonet aures ad Dominum³³, ipse hortatur orare, ipse clamat, et pacem ipse annuntiat³⁴. ³⁵Ad presbiterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altario Dei

¹¹ extraque *CaMgPfTc; et extra Tb

¹² non *add.* Pf², *om.* *CaMgPfTbTc

¹³ De exorcista *in mg.* Be

¹⁴ et exorcizandos *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

¹⁵ De acolito *in mg.* Be

¹⁶ -ariorum *CaMbPfTb; -arium Tc

¹⁷ -icis *CaMgPfTc; -ici Tb

¹⁸ De psalmista *in mg.* Be

¹⁹ -iones *MgPfTbTc; -ionem Ca

²⁰ De lectore *in mg.* Be

²¹ vatic- *CaMgPfTb; predicaverunt Tc

²² Dei *add.* MgTc, *om.* *CaPfTb

²³ De subdiacono *in mg.* Be

²⁴ ad *CaMgTbTc; *om.* Pf

²⁵ manuterium Mg

²⁶ De diacono *in mg.* Be

²⁷ -tis *CaMgPfTc; -to Tb

²⁸ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

²⁹ inferre *BeMgPf; inferri Ca; offerre TbTc

³⁰ -are CaMgPfTb; -ari Tc

³¹ ss Tc

³² precum CaMgPfTc; preconii Tb

³³ Dominum *CaMgPfTb; Deum Tc

³⁴ pac. ipse ann. *BePfTbVo; pac. ann. Ca; ipse pac. ann. Mg; denuntiat Tc

³⁵ De presbitero *in mg.* Be

conficere, orationes dicere et benedicere dona Dei. ³⁶Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris et confectio chrismatis. Ipse predicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras virgines benedicit, et dum precessit ³⁷ unusquisque in singulis, iste tamen est preordinator ³⁸ in cunctis. Hi sunt ordines et ministeria clericorum ³⁹, que tamen auctoritate pontificali in archidiaconi cura, et primicerii ac ⁴⁰ thesaurarii sollicitudine dividuntur ⁴¹. ⁴²Archidiaconus enim imperat subdiaconis ⁴³ et levitis, ad quem ista pertinent ⁴⁴ ministeria: ordinatio vestiendi altaris a levitis, cura incensi et sacrificii necessaria sollicitudo. Quis levitarum apostolum et evangelium ⁴⁵ legat, quis preces dicat, seu ⁴⁶ responsorium in dominicis diebus aut solempnitate ⁴⁷ decantet. Sollicitudo quoque parochiarum ⁴⁸ et ordinatio, et iurgia ad eius pertinent curam, pro reparandis diocesianis basilicis ipse suggeret sacerdoti. Ipse ambit ⁴⁹ parochias cum iussione episcopi, et ornamenta vel res basilicarum vel parochiarum ⁵⁰, gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idem refert ⁵¹. Collectam pecuniam de communionem ipse accipit et episcopo defert, et clericis partes ⁵² proprias idem ⁵³ distribuit. Ab archidiacono episcopo nuntiantur ⁵⁴ excessus diaconorum ⁵⁵, ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies atque ⁵⁶ solempnitatum, et ab ipso in ecclesia publice predicantur ⁵⁷. Quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus sequens adimplet. ⁵⁸Ad primicerium pertinent acolithi, exorciste, psalmiste, atque ⁵⁹ lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vite honestate et

³⁶ De episcopo *in mg.* Be

³⁷ precessit *BeCaMgPfTc; preceps sit Tb

³⁸ est pr. BePfTc; cum pr. Ca; pr. est Mg; pr. Tb

³⁹ clericorum *CaMgPfTc; angelorum Tb

⁴⁰ ac CaMgPfTb; et Tc

⁴¹ vel div. *ss over* traduntur Ad

⁴² De archidiacono *in mg.* Be

⁴³ -nis *CaMgTc; -nibus PfTb

⁴⁴ ista pert. CaMgPfTb; pert. ista Tc

⁴⁵ Ap. et Ev. *CaMgPfTc; Ev. et Ap. Tb

⁴⁶ seu *CaMgPfTb; quis Tc

⁴⁷ -nitate BePfTc; -nitatibus Ca; -tatum Mg; -nitatum Tb

⁴⁸ -iarum *CaPfTbTc; -ianorum Mg

⁴⁹ ambit CaMgPfTc; ambiat Tb

⁵⁰ -iarum *PfTbTc; -ianorum CaMg

⁵¹ ep. idem refert *PfVoVp; ep. idem referet CaMg; ep. id referat Tb; idem refert ep. Tc

⁵² partes *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁵³ idem *CaPfTbTc; ipse Mg

⁵⁴ ep. nunt. CaMgPfTc; nunt. ep. *Tb

⁵⁵ et *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁵⁶ iei. dies atque *CaPfTb; iei. dies et Mg; dies iei. et Tc

⁵⁷ publ. pred. *BeMgTbTc; pred. publ. Ca; pred. Pf

⁵⁸ De primicerio *add.* Be

⁵⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

officium cantandi, et peragendi sollicite lectiones, benedictiones⁶⁰, psalmum, laudes, offertorium, responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus psallendi in choro pro solempnitate et tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid⁶¹ etiam necessarium est pro reparatione basilicarum que sunt in urbe, ipse denuntiet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parochianis per ostiarios ipse dirigat, clericos quos delinquere cognoscit, ipse dstringat, quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat, basilicarios ipse constituat, et matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea que predicta sunt ipse⁶² exquirat qui ei aut lege⁶³ est proximus⁶⁴, aut eruditione his exemplis certus.⁶⁵ Ad thesaurarium pertinet ostiarii basilicarum ordinatio, incensi preparatio, cura chrismatis conficiendi, cura⁶⁶ baptisterii ordinandi⁶⁷, preparatio luminariorum⁶⁸ in sacrificio⁶⁹ et sacrificii⁷⁰.

ID 6.20] D 25 c 1

⁶⁰ benedictiones *Tb; om. CaMgPfTcVo

⁶¹ quid *CaMgTbTc; quidem Pf

⁶² ipse *Tc; iste CaPfTcVp; ille Mg

⁶³ lege CaMgTc; longe Pf; non longe Tb

⁶⁴ est pr. *CaMgPfTc; pr. est Tb

⁶⁵ De thesaurario in mg. Be

⁶⁶ chrism. conf. cura *MgPfTbTc; om. Ca

⁶⁷ ordinarandi Tb

⁶⁸ -ariorum *CaMgPfTb; -arium Tc

⁶⁹ sacrificio *CaPfTbTc; sacrario Ca²Mg

⁷⁰ et sacr.] sanctuarii Vp

42

¹Ex concilio Hilerdensi², cap. xx³

Si quis in infirmitate positus clericus in medicorum incisione claudus efficitur, promoveri eum⁴ ad sacros ordines non denegamus.

ID 6.34] +D 55 c 10

¹ Hic incipit de illis qui ordinandi sunt, de clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant promoveri Ad(mg.)Be(mg)Ca(pt in mg.)LdMgPqSl(mg.)Vm(pt in mg.)Vo(adding xliii); iii. De ordinandis in mg. Bd; De clericis in mg. Db²; De clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant ordinari. Qui non sponte sed casu membrum amputaverit promoveri ad ordines non denegatur in text (no insc. cf c 43) Ea; De ordinandis et non ordinandis Mj (mg.); Hic incipit de illis qui ordinandi sunt Oa(text)Tc mg. (cf c 43); De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt ut promoveantur Pf(mg.); De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis Ph; De clericis – efficiuntur quod debeant promoveri in mg. QeWc; om. BbLcMoMqPtRaTbVp

² conc. Hil. *CaMgPfTb; Hil. conc. Tc

³ xx om. Mk

⁴ prom. eum *BbMhMkMmOaTbTcVm; prom. CaDbMgPfVoVp; eum prom. MfMj

43

[*Qui non sponte sed casu membrum sibi amputaverint promoveri ad ordines non denegentur*]¹. *Innocentius² Felici episcopo Nucerino salutem*³

Qui igitur partem cuiuslibet⁴ digiti sibi⁵ ipse volens abscidit⁶, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero⁷ casu aliquo⁸ contigit, dum aut⁹ operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones precipiunt et clericos fieri, et si in clero fuerint reperti¹⁰, non abici. In illis enim voluntas est¹¹ iudicata, que sibi causa fuit¹² ferrum inicere¹³ quod scilicet et alii id facere dubitare non possit. In istis vero casus veniam meruit.¹⁴

4L 2.63; ID 6.58] D 55 c 6

¹ Qui non (*ss* Ca) – amp. promoveri ad ordines non denegentur (-etur BeVo) BeCaMg *mg*, Vo *text*, adding xliiii; Qui – amp. promoveantur Pf *mg*; De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt (efficiuntur Ad) quod debeant promoveri *in mg*. AdTc; *om.* MqPtTbVp

² papa *add.* OaTb; episcopus *add.* Tc, *om.* BeCaMgPf; Innocentius papa (*only*) Ea

³ Nucerino salutem Be²CaFcMgPwTbVoVp; ad Felicem ep. Nucerinum Oa; Nucelino Pf; salutem Tc

⁴ partem cuiusl. *CaFcMgPpPwTb; cuiusl. partem Tc

⁵ sibi *CaMgTbTc; sui Pf

⁶ -dit *CaPfTc; -derit MgTb

⁷ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

⁸ hoc *add.* MgTc, *om.* *BeCaPfTb

⁹ aut *CaMgPpTc; adhuc Tb

¹⁰ fu. rep. CaPfTbTc; rep. fu. Mg

¹¹ vol. est *CaMgPpTb; est vol. Tc

¹² causa fuit CaMgPpTb; fuit causa Tc

¹³ inicere *CaTbTc; incidere MgPf

¹⁴ In istis – meruit *om.* Lc

44

[*De eodem*]¹. *Stephanus Roberto² Metensi episcopo*

Lator³ presentium, Flavinius⁴ scilicet⁵ clericus ad sanctam sedem apostolicam veniens, detulit a te nobis directam⁶ epistolam qua indagare⁷ studuisti, eum⁸ a Northmannis nuperrime captum sinistre manus digitum⁹ habere abscissum, sciscitans si hic ad ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. Quod etiam nos

¹ De eod. BeCaMgOaRa(*after* episcopo)Tc; Quod non sponte sed casu membrum sibi amputaverit promoveri ad ordines non denegatur Ad *mg.*; De non abiciendo clerico ab ordinatione cuius digitus per vim abscissus est xlv Vo; *om.* MqPpTbVp

² Roberto *CaPfTbTc; Ruperto Mg; Deberto Pt

³ Dator Oa; vero *add.* BdMqPpVp, *om.* *BeCaMgOaTbTcVo

⁴ -inius BeMgPpTb; -imus Ca; -ianus Tc

⁵ scil. *CaMgPpTb; *om.* Tc

⁶ nob. dir. *CaMgPpTb; dir. nob. Tc

⁷ indagare *CaPfTbTc; indicare Mg

⁸ eum CaPfTb; cum MgTc

⁹ digitum *CaMgPpTb; abscissum Tc

reperientes, quia solertia tua¹⁰ magis super hoc sollicita a sede apostolica doceri flagitat, normam iustitiae semper sequi¹¹ exoptans studium tue sanctitatis¹² merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes¹³ quoniam si ita est, quod a Northmannis digitum ipsum habeat abscissum¹⁴, ad promovendum, si alias dignus fuerit, non ei nocebit, eo quod quid¹⁵ de his qui a dominis sive¹⁶ medicis vel a paganis non sponte¹⁷ tale quid¹⁸ patiuntur sacri censeant canones¹⁹, dilectionem tuam latere non credimus, quod ei obviare debere, si ita est minime reperimus monentes religionem tuam, ut circa illum ita peragat, quatenus et mercedem pro eo magnam incurrat, et desiderium istius canonica auctoritate ei in aliis non obviante, Deo²⁰ adiuvante, perficiat.

ID 6.118] D 55 c 11 to latere non credimus only

¹⁰ tua *BeTbTc; om. CaMgPf

¹¹ semp. seq. *CaMgPfTb; seq. semp. Tc

¹² tue sanct. *CaMgPfTb; sanct. sue Tc

¹³ vol- *CaMgPfTb; nol- Tc

¹⁴ dig. ipsum hab. absc. CaMgPfTb; absc. dig. hab. Tc

¹⁵ quid *BeCaTbTc; om. Mg; quidem Pf

¹⁶ corr. fr. suis Vo; a add. BeCaMgTc, om. *PfTbVo

¹⁷ sed add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁸ tale quid *BeTbTcVo; quid CaMg; quidem Pf

¹⁹ corr. fr. -ores Mg

²⁰ Deo *MgPfTbTc; eo Ca

45¹

*Qui laici debeant ordinari*²

Laici vero qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt ut opinio eorum³ in nullo vacillet, ut⁴ aut clericis iuncti sint⁵ aut monasteriis ex quo baptizati sunt heserint, si non⁶ concubinam, non⁷ pellicem norint, si in omnibus operibus vigilaverint non prohibentur huiusmodi⁸ ad clericatus sortem assumi, ita sane ut in eis

¹ MkVc reverse cc 45-6

² Qui (Quod AdBeMq) - ord. in mg. AdBeCaFcMgPf; in text EaMqOaTc; De laicis ordinandis in text and mg. Db; Idem. Qui – ord. Ra; Quod laici debeant baptizari in text Tb; Idem. Qui – ordinari xlvi Vo; om. BdEgPw. Innocentius Felici episcopo Nucerno add. Eg, Idem add. Pf, Innocentius papa Lucrino episcopo add. Tc, om. BdCa(with lacuna)EaFcMgPtPwTb. Idem (only) Oa

³ eorum *MgPfTbTc; illorum Ca

⁴ ut *BeOaPfTbVo; qui CaEaEg(vel ut ss)MgRaTc

⁵ sint *Be²PfTb; sunt BeCaEgMgTc

⁶ non *CaMgPfTc; om. Tb

⁷ non CaMgPfTc; nec Tb

⁸ non prob. hui. *CaMgPfTb; hui. non prob. Tc

tempora a maioribus constituta serventur⁹, ne cito quilibet lector¹⁰, ne cito acolithus, cito diaconus, cito sacerdos fiat¹¹.

4L 2.65a; ID 6.95b] D 33 c 6 to sortem assumi

⁹ serv. here *OaRaTb, before tempora CaMgPfTcVp

¹⁰ ne (vel add. Tc) cito quil. lector *BeCaMgPfTc; om. Tb

¹¹ cito sac. fiat *OaRaTb; cito sac. AdPhQeVoWc; fiat cito sac. BeCaMgPf; cito fiat sac. Tc

46

[*Qui liberti debeant ordinari*]¹. Ex concilio Toletano cap. lxxxiiii²

Quicumque libertatem a dominis suis ita percipiunt ut nullum³ sibimet in eis obsequium patronus retentet, isti si⁴ sine crimine capitali sunt⁵ ad clericatus ordinem liberi suscipiantur quia⁶ directa⁷ manumissione absoluti esse noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc⁸ patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus ad ecclesiasticum ordinem sunt promovendi⁹, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis servi¹⁰.

ID 6.126] D 54 c 5

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc; in text Ea (no insc.)MqVo(adding xlvi); Et de non ordinandis in text and mg. Db; om. LcOaPtTbVp

² lxxxiiii *AdBeMqPfRaTb; lxx Ca; lxxxiii MgTcVp; lxxxiii Oa; lxxxiiii Vo

³ nullum *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ si MgTbTc; om. BeCaPf

⁵ et add. CaPf, om. *BeEaMgTbTc

⁶ quia *BeMgTbTc; qui Ca; si after obsc. corr. Pf

⁷ directa *MgPfTbTc; recta Ca

⁸ adhuc *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ sunt prom. CaMgTbTc; prom. sunt Pf

¹⁰ vel salvi add. ss Vo

47

[*Qui nullatenus sint ordinandi*]¹. Ex epistola² Gelasii pape, cap. xvi

Illitteratos³ quoque, aut aliqua parte corporis imminutos⁴, nullus presumat ad clerum⁵ promovere, quia nec litteris carens sacris potest esse aptus officiis, et

¹ in text Ea(after Hic - ord.)MkPtTcVo, mg. AdBePf; om. BbMjMoTb. Hic (om. Pt) incipit de non ordinandis in mg. BeCaMgRa, in text EaMkMmMqPtVo(adding xlvi); iiii. De non ordinandis in mg. Bd; Hic incipit de non ordinandis qui nullatenus sint ordinandi Mh

² -olam Ca

³ Illustratos Lc

⁴ immin- *OaRaTbTc; min- AdBeCaEaMgPfVp; inmundos Vo

⁵ pres. ad clerum CaMgPfTb; ad clerum audeat Tc

vitiosum nihil Deo⁶ prorsus offerri legalia precepta sanxerunt. Similiter⁷ qui seipsos abscidunt.⁸

ID 6.37, cf 4L 2.75] D 36 c 1

⁶ nihil Deo *CaMgPfTc; Deo nihil Tb

⁷ eos *add.* Tb, *om.* *CaEaMgPfTc

⁸ Similiter – abscidunt *om.* Pt

48

¹Ex concilio Triburiensi², cap. v³

Ut⁴ nulli de servili conditione ad sacros ordines promoveantur⁵, nisi prius a dominis legitimis propriam⁶ libertatem consequantur. Cuius libertatis carta ante ordinationem in ambone⁷ publice legatur⁸, et si nullus contradixerit, rite⁹ consecrabuntur. Porro servus non canonice consecratus, postquam de gradu deciderit¹⁰, eius conditionis sit cuius fuerat ante gradum.

ID 6.41] D 54 c 2

¹ Qui nullatenus sint ordinandi *add. in mg.* CaMgTc, *cf c47*; De non ordinandis servis nisi concessa libertate a dominis suis xlviii Vo

² Tribur- *CaPfTc; Triburnensi Mg; Tiber- Tb; Tibur- Vo; Tribulensi Vp

³ cap. v *om.* Ea; cap. vi Oa

⁴ Et Oa

⁵ proveantur Mg

⁶ prius a dominis legitimis propriam Tb; prius a dominis propriis legitimam Be; a dominis legitimis propriam AdCaMqPfRaVoVp; a dominis propriis legitimam prius EaMgTc; prius a propriis dominis Oa

⁷ ambone *MgMoPfRaTbTc; ambitione Ca; locus predicationis *add ss.* Mo²; id est pulpita *add. in mg.* Ra²

⁸ pub. leg. *CaMgPfTc; leg. pub. Tb

⁹ rite *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ dec- *CaMgTbTc; cec- Pf

49

[Quod bigami non sint¹ ordinandi]². In decretis Leonis, cap. iii³

Leo urbis Rome episcopus omnibus episcopis. Quicumque ad sacerdotium vel viduarum mariti, vel habentes numerosa coniugia promoti fuerint, ab omnibus ecclesiasticis officiis et sacerdotali nomine apostolice sedis auctoritate iubemus arceri⁴.

4L 2.69]

¹ sint] sunt Ea

² *in mg.* AdBeCaMgPf; *in text after insc.* EaVo(*adding* l); *om.* MqPtTbTcVp

³ cap. iii] pape Ea; pape cap. iii OaRa. Capitulum tertium de bigamis *as insc.* Pt

⁴ iub. arc. CaOaPfRaTbTc; arc. iub. EaMg

50

¹*In decr' Hilarii², cap. ii³*

Hilarius⁴ Romane ecclesie episcopus sinodo residens dixit, Cavendum est in primis ne ad sacratos⁵ gradus⁶ qui uxorem virginem non duxit aspiret. Repellendi sunt etiam quique⁷ in secunde uxoris nuptias contra apostolica convenerint⁸ precepta.

4L 2.70] D 34 c 9 var. to aspiret only

¹ De eodem *in mg.* Ca, Quod liberti debeant ordinari *in mg.* Tc, De his non ordinandis qui uxorem non virginem duxerint *lii Vo*; *om.* EaMgMqOaPfTbVp

² pape *add.* Mg, *om.* CaPfTbTc

³ cap. ii] *om.* Ea

⁴ Hilarius BeCaEaFcMgOaPfPwTbTcVo; Nicholaus Rf; Hylarus Vp

⁵ sacratos PfTbVo; sacros BeCaEaMgOaTcVp

⁶ ordines (*with gradus in mg.*) Mq

⁷ quique BeEaPfVo; qui Mg; quicumque CaRaTbTc

⁸ -erint BeCaEaPfTc; -erunt Mg; -iunt Tb

51

*[Quod filii presbiterorum non sint ordinandi nisi probabilis vite fuerint]¹. Ex²
decretis Gregorii VII et Urbani II de filiis sacerdotum³*

Presbiterorum filios a sacris altaris ministeriis⁴ removendos⁵ decernimus⁶, nisi aut in cenobiis aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conversari.⁷

ID 6.410] D 56 c 1, here as enlarged in later version.

¹ Quod – fuerint (sint Be) *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text after insc.* Ea; De filiis sacerdotum. De filiis presb. – fuerint *lii Vo*; *om.* MqPtTbVp

² Ex BeCbRaPf; In MgTc; *om.* *CaEaMqOaPhQeTb

³ II – sac. *om.* Ea, de filiis sac. *om.* Pt

⁴ alt. min. *CaMgPfTb; min. alt. Tc

⁵ *corr. fr.* promov- Ca²

⁶ decern-*BeEaMgPfTb; decrev- CaOaTc

⁷ Sed hoc intelligendum est de illis – fieri possunt (D 56 dp c 1) *add.* Vp

52¹

[Exemplum]². Ex libro pontificatus³

Felix⁴ tertius⁵, natione Romanus ex patre Felice presbitero fuit, a temporibus Odoacri⁶ regis usque ad tempora Theodorici regis⁷. Item. Gelasius natione Afer⁸, ex

¹ *for Vp see Cconspectus*

² Exemplum BeCaMgMhPf, *after pont.* PtVoWc; *om.* AdMjMoMqOaPdRaTbVp; Quod filii presbiterorum et clericorum ordinentur si fuerint bone vite Tc *mg.*

³ -atus AdBeCaMgPfTbVoA; -um Tc; De libro pontificali Mj; In libro pontificali Ra

⁴ episcopus *add.* MgMoPtRa(*after tertius*)TcVoVp, *om.* AdBbBeCaMfMhMjMkMmMqOaPdPfTbA

⁵ tertius] *om.* PtVo

patre Valerio⁹ episcopo¹⁰, sedit annos quatuor, menses viii, dies xix¹¹. Item. Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbitero, sedit menses xi, dies xviii¹². Item. Silverius¹³ natione Campanus, episcopo Romano¹⁴ ex patre Ormisda¹⁵, sedit annum unum¹⁶, menses v, dies ix¹⁷. Item¹⁸. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano subdiacono, sedit annos iii¹⁹ et dies xxiii. Item. Iohannes IV, natione Dalmata²⁰, ex patre Venantio scholastico, sedit annum²¹ unum, menses novem, dies xix²². Item. Theodorus natione Grecus, ex patre Theodoro episcopo de²³ civitate Hierosolima, sedit annos sex, menses quinque, dies x et viii²⁴.

Ars. 713 fo.132v] +D 56 c 2, Palea, is remote.

⁶ Odoacri AdMgOaPfA; Odoagri BeCaTb; Odogarii Ra; Odogari TcVo

⁷ Exemplum *add in text* AdvM, *in mg* Mk

⁸ Afer BeMgOaTcA; vafer CaPfPhQeTb

⁹ -erio CaPfTbTcA; -eriano Mg

¹⁰ ep. CaMgPfTcA; fuit et Tb

¹¹ xix RaTbA; xxx BeMgTc; xxix CaPf

¹² xviii Pf; xx BeMgTc; xxx Ca; xxii RaTb; iixx A

¹³ Silverius CaMgPfTbA; Silvestrius Tc

¹⁴ episcopo Romano BeOaPfVo(*after* Ormisda)A; episcopus Romanus AdCaMgTbTc

¹⁵ Ormisda MgPfTbA; *om.* Ca; Orm. episcopo Tc

¹⁶ unum CaPfTbTcA; *om.* Mg

¹⁷ ix BeCaMg²PfRaTbTc; xx Mg; xi A

¹⁸ Item BeCaMgPfTbA; *om.* Tc

¹⁹ iii CaMgPfTbA; iiii Tc

²⁰ -ata CaPfTbA; -atica MgTc

²¹ annum CaPfTc; anno Tb; ann' A

²² xix PfTbTc; x et ix CaMgA

²³ de CaPfTbTcA; ex Mg

²⁴ dies x et (*om.* Tc) viii CaMgPfTcA; *om.* PhQeTb

53¹

²*Bartholomeo Turonensi*³ *archiepiscopo*⁴

Cenomanensem⁵ electum, pro eo quod filius sacerdotis⁶ dicitur, si cetera in eum virtutes⁷ conveniunt, pro tempore non reicimus, sed⁸ suffragantibus meritis

¹ *For Vp see conspectus*

² Urbanus *add.* Pt; De eodem *add.* Vo

³ Turonensi CaEaMgTbTcA; Tulonensi Pf

⁴ archiep. CaEaMgPfTbA; ep. MqTc. liii *add.* Vo

⁵ Cenomanensem BeCaOaTbTcVo; Cenomagensem Ea; Cenomagnensem BdMqPf; Celomagensem Mg; Cenomanssem A

⁶ fil. sac. CaMgPfTbA; sac. fil. Tc

⁷ in eum virt. CaMgOaPfA; virt. in eum TbTc

⁸ sed CaMgTbTcA; *om.* Pf

patienter⁹ suscipimus, non tamen ut pro regula in posterum assumatur sed ad tempus ecclesie periculo consulatur¹⁰.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 13

⁹ patienter CaMgPfTcA; om. Tb

¹⁰ -atur CaPfTbTcA; -itur EaMg; -etur Wc

54

[Quod non debeat ordinari qui natus est ex adulterio sed tamen ordinatus si bene vixerit manere debeat¹ in officio]². Urbanus II Petroni Legionensi³ episcopo⁴

Quia simpliciter⁵ ad sedem apostolicam veniens peccatum humiliter confessus es, quod pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet quod ex matre non legitima procreatus⁶ sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse cognoscitur, nos apostolice mansuetudinis gratia immunem te⁷ a ceteris que sacerdotium impediunt criminibus tam tui professione⁸ quam fratrum qui tecum sunt testimonium⁹ agnoscentes, et vitam tuam religiosam audientes, ab huius te peccati vinculo¹⁰ absolutum, in suscepti sacerdotii officio confirmamus.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 14

¹ manere debeat (*corr. fr. -ent Ca*) AdCaMgWc; maneat Pf

² *in mg.* AdCaMgPfWc; *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding liiii*); Quod - tamen si ordinatus manere debet in officio si bene vixerit Be *mg.*; om. MqPtTbTcVp

³ Legionensi BeCaFcMqOaPfPt²Ra²TbA; Legiensis Ra; religionensi Rf; Lingonensi Tc; Legidonensi Vo

⁴ Urb. - ep. BeCaPfTbTcA; Legionensi episcopo patroni Urbanus secundus Mg

⁵ simpl- AdBdBeCaCbEaFcMgPtQaTbTcVmVo; suppl- OaPfA

⁶ procreatus CaFcMgPfTbA; natus Tc

⁷ immunem te CaMgPfTcA; imminente Tb

⁸ -one CaMgPfTbA; -onem Tc

⁹ -ium CaMgPfTb; -io Tc; -iis A

¹⁰ pecc. vin. CaMgPfTcA; vin. pec. Tb

55

¹Gelasius Palladio episcopo²

Precepta canonum quibus ecclesiastica³ regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur⁴ venire⁵, ita et si quis in eo⁶ actu⁷ fuerit

¹ De eo quod sicut ad sacerdotium ecclesiastica disciplina (doctrina Ca) *add. in mg.* CaMg, De eo – ecclesiastica disciplina debiles corpore non recipit, sic in sacerdotio constitutus aliquaque parte corporis imminutus ab officio non reic⁷ *in mg.* Ln; om. AdBeMoMqOaPfPtTbTcVp

² Pall. ep. om. Ea; Ut si quis post ordinationem suam presbiter corporaliter fuerit imminutus ab officio non repellatur lv *add.* Vo

³ ss Be²

⁴ -iuntur BbBeEaMfMgMjMoPtTbTcVo; -itur CaLgMhMkMmObOdOeOfPdPfv; -imur Brant

constitutus ac⁸ fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore⁹ sue sinceritatis accepit¹⁰. Stephanus siquidem presbiter pretorio¹¹ nobis deflevit, ablato quod habebatur in subditis¹². Olim sibi ante annos plurimos collatam presbiterii dignitatem, quam revera immaculati corporis suscepit¹³ iudicio¹⁴. Sed nuper propter provincie vastitatem quam Tuscie pre omnibus¹⁵ barbarorum¹⁶ diversa sectantium, et ambiguitas invexit animorum¹⁷, cum imminentes gladios evadere fuge presidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggessit, que vix adhibita curatione biennio potuisset abstergi¹⁸. Et ideo, frater carissime, supradicto locum suum dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta misteria sicut¹⁹ consuevit exerceat. Nec enim convenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem in quo postmodum²⁰ invaletudinem corporis casu probatur faciente collapsus²¹.

ID 6.107] D 55 c 12

⁵ pervenire Of

⁶ in eo *om. Brant*

⁷ autu Ca; actus Pt

⁸ ac *OaVmVo; ac te Tc; aut BeCaDbEaMfMgMhMjMmObOdOeOfPf; ut Tb; in eo aut *Brant*

⁹ quod temp. *CaMgPfTb; *om. Tc*

¹⁰ Ea *ends cap. here*

¹¹ pretorio BbBeCaDbFcLgMfMgMhMkMmMoOaOb²OdOeOfPdPfPwRaTbVm*Brant*; preto Ob; petitorio Pt²*ID, Migne*; petitorio Vo; *om. Tc*

¹² ab. quod hab. in subd. *CaFcMgPfPwTb; *om. Tc*

¹³ suscepit *CaPfTb; suscepisset MgTc

¹⁴ iud- *MgPfTbTc; ind- Ca

¹⁵ pre omnibus *CaMgPfTc; partibus Tb

¹⁶ rabies *add. BbCaMgTbVp(after diversa)*, feritas *add. TcMigne, om.*

*AdBeDbMfMhMjMkMmMoOaPdPfPtRaVmVo*Brant*

¹⁷ animorum *CaMgPfTb; annorum Tc

¹⁸ biennio potuisset abstergi *CaOaPfTb; potuissent abstergi biennio Mg; biennio potuissent astringi Tc

¹⁹ sicut *MgPfTbTc; *om. Ca*

²⁰ in *add. DbTbTc, om. *BeCaMgPf*

²¹ *corr. fr. prolapsus Ra*

56

[*Quod eunuchi ad clericatum possint accedere*]¹. *Ex concilio Martini pape, cap. xxi*²

Si quis per egritudinem naturalia³ a medicis habuerit⁴ secta, similiter et qui a⁵ barbaris aut dominis stultis fuerint castrati, et moribus digni fuerint visi⁶, hos⁷ canon

¹ Quod – accedere *in mg. BeCaMgPfTc*, Qui – accedere *in text with no insc. Ea, Qui –accedere, qui non Vo; om. AdMqOaPtTbVp*

² xx Ra; xii Vo

³ -uralia *CaPfTbTc; -alitia Mg

⁴ -erit *CaMgPfTb; -erint Tc

admittit ad clericatus officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis et abstinentie, sed per abscissionem plasmatis a Deo corporis existimans posse a se carnales concupiscentias⁸ amputari, castraverit se, non eum admitti decernimus⁹ ad aliquod clericatus officium. Quod si iam ante¹⁰ fuerat promotus ad clericum, prohibitus a suo ministerio deponatur.

ID 6.374] D 55 c 9

⁵ qui a *CaPfTbTc; quia Mg

⁶ dign. fu. visi CaMgPfTc; dignis fu. usi Tb

⁷ *corr. fr.* hoc Ca

⁸ concup. *MgPfTbTc; passiones Ca

⁹ decern- *CaMgPfTc; decrev- Tb

¹⁰ iam ante *BeCaMgTc; ante iam Pf; ante Tb

57

[Que sit natura quorundam¹ eunuchorum]². Isidorus Ethimologiarum libro X, cap. v³

Eunuchus Grecum nomen⁴ est, quod est spado. Horum quidam coeunt, sed tamen virtus in semine nulla⁵ est. Liquorem enim habent et emittunt semen, sed ad gignendum inane atque⁶ invalidum.

Ars. 713 fo. 171]

¹ quorumque Ad

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Vo; *om.* MqOaPfTb

³ lib. – v] l' xcc.v Vp. *Insc. placed before c 58* Ad

⁴ Gr. nom. CaMgPfTbA; nom. Gr. Tc

⁵ virt. in sem. nulla CaMgPfTbA; in sem. nulla virt. Tc

⁶ atque CaMgPfTbA; et Tc

58

[Quod ab hereticis baptizati non sunt¹ ordinandi]². Innocentius papa ad Felicem episcopum Nucerinum³, cap. iii⁴

Nostre⁵ lex est ecclesie⁶ venientibus ab hereticis qui tamen ibi baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

ID 6.60b] +C I q I c 18b is remote

¹ non sunt CaEaPfTc; sint <non> Be; non sint Mg

² *in mg.* AdBeCaMgPf, *in text* Ea(*no insc.*)TcVo(*adding* lviii); *om.* MqOaPfTbVp

³ Micernium Ca

⁴ iiiii *CaMgPfTc; iii Tb (?). *Insc. placed before c 59* Ad

⁵ vel gratie *add ss* Vq²

⁶ Nostre lex est ecclesie *CaEaMgPfQe²TcVo; Gratie lex est eccl. Qe; Gratie lex est Tb

59¹

[*Quod penitentes nec² repudiatorum mariti³ sunt promovendi ad sacerdotium⁴ nec inergumini ad clericatum⁵. Ex concilio Arelatensi III⁶, cap. iiii⁷*

Ut⁸ digami vel⁹ penitentes vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non promoveantur¹⁰. Energumini non solum assumendi non sunt ad clerum¹¹, sed inventi ab officio removendi.

ID 6.134, 135 rubric]

¹ CaLlLn reverse cc 59-60 with their rubrics, but CaLl leave inscriptions as here

² nec CaEaMgTc; et Pf

³ non add. Pf om. BeCaEaMgTc

⁴ prom. ad sac. BeCaMgPf; ad sac. prom. Tc

⁵ Quod – clericatum in mg. AdBeCaMgPf, in text Ea(no insc.)Tc; Quod nec penitentes nec digami nec repudiatarum mariti ad sacerdotium nec energumini ad clericatum sint assumendi, sed si ordinati fuerint deponendi Lk mg.

Quod –mariti ad sac. promoveantur nec – clerum lviii Vo; om. MqOaPtTbVp

⁶ Arel. III *BeCaMgPw(which reverses inscs. of cc 59-60)RaTb; Arelatensi FcOaPf; Aurel' III Mq; Arel. III PtVo; Aurelianensi Tc; Relatensi III Vp

⁷ viii Vo. III – iiii corr. fr. lccxviii Oa. Insc. before c 60 Ad

⁸ Et Oa

⁹ vel *BeCaPfTbTc; et EaMg

¹⁰ -eantur *BeMgPfTbTc; -eatur Ca. Vo treats rest as separate cap. with insc. Ex concil' Aurasico cp. vi, and widely variant text: Energumini non solum non assumendi sunt ad ullum clericatus ordinem sed etiam illi qui ordinati sunt ab imposito officio repellendi sunt.

¹¹ -um *CaMgTbTc; -icatum Pf

60

[*Quod penitens per ignorantiam episcopi ordinatus sit deponendus¹. Ex concilio Cartaginensi cap. lxxviii²*

Ex³ penitentibus quamvis bonus clericus non ordinetur. ⁴Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinis tempore non prodidit fuisse in penitentia.

ID 6.136] D 50 c 55a

¹ Quod – sit deponendus in mg. Ad(to c 61)CaMgPfTc, in text (no insc.) Ea; Quod – ordinatus deponatur BeVo(adding lx); om. MqOaPtTb

² lxxviii] lccxviii Oa; lxxvi Vp. Insc. before c 61 Ad

³ Ex *BeOaMgPfPtQaTbTc; De AdRaVo; []e Ca

⁴ sed add. Tc, om. *CaMgPfTb

61

[*Determinatio quod¹ penitentes non debeant ordinari*]². *Ex concilio Toletano, cap. i*³

Placuit ut penitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum⁴ si necessitas aut usus exegerit⁵ inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita ut evangelia et⁶ apostolum non legant. Si qui autem⁷ ante ordinati sunt⁸, inter subdiaconos⁹ habeantur, ita ut manum non imponant aut sacra contingant. Eum¹⁰ vero penitentem dicimus¹¹ qui post baptismum aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque¹² peccatis, publicam penitentiam gerens sub cilicio¹³, divino fuerit reconciliatus altario.
ID 6.138] D 50 c 68

¹ quod MgPfTc; qui Ca

² Determinatio – ordinari *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Ea(*no insc.*)Ra; Determinatis qua penitentes – ordinari lxi Vo; *om.* MqOaPtTbVp

³ i BeCaPfTcVo; ii MgVpIDm; iii Tb(?); i IDp. Ex – i] Item (*no break*) Oa; *insc. in mg.* Ra², *before c* 62 Ad

⁴ nisi tantum *BeCaOaPfTbVp; nisi tamen EaMg; sed tamen Tc

⁵ exeg- *BeMgTbTc; exig- Be²CaPf

⁶ et *CaPfTbTc; vel Mg

⁷ autem *MgPfTbTc; *om.* CaOa

⁸ subdiacones *add.* EaMgTbVp, subdiaconi *add.* Tc, *om.* *AdBeCaOaPf

⁹ subdiaconos *BeCa²MgOaPfTc; diaconos Ca; subdiacones AdTbVp

¹⁰ Eum *MgPfTbTc; Cum Ca

¹¹ pen. dic. *Tb; dic. pen. AdCaEaMgPfTcVp

¹² -que BeEaMgOaTc; qui CaPf; qui et Pf²; -que pro <vel qui> Tb

¹³ cilicio CaMgPfTc; concilio <vel cilicio> Tb

62

[*Quod¹ laici non sint² ordinandi*]³. *Ex concilio Aurelianensi, cap. viii*⁴

Si quis de laicis post uxorem⁵ aliam cuiuscumque⁶ conditionis cognoverit mulierem, in clerum⁷ nullatenus admittatur.

ID 6.139] +D 34 c 8

¹ Quod BeCaMgTc; Qui EaPf

² non sint BeCaMgTc; sint non Pf

³ *in mg.* CaMgPfTc, *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding* lxii); *om.* MqOaPtTbVp

⁴ *Insc. before c* 63 Ad

⁵ suam *add.* Tc, *om.* *BeCaMgPfTb

⁶ cuiuscumque EaMgTbTc; cuiusque BeCaPf

⁷ clerum *BeCa²MgPfTb; clerem Ca; clericatum Tc

63

*[Quod transmarini et incogniti homines¹ non ordinentur nisi testimonio suorum
episcoporum²]³. In decretis Anastasii⁴, cap. i⁵*

Anastasius Romanus⁶ episcopus universis⁷ episcopis⁸. Transmarinos vel⁹
incognitos homines in clericatus honorem nolite suscipere¹⁰, nisi quinque aut eo
amplius episcoporum chirographis sint designati, quia multa per subreptionem solent
evenire. Ideo et hec summopore sunt cavenda.

4L 2.79] D 98 c 2 to solent evenire

¹ trans. et incog. homines BeCaMgVo; trans. et incog. Pf; ignoti homines et trans. Tc

² suorum epp. BeCaMgPf; epp. suorum Tc

³ in mg. BeCaMgPfTc, in text (no insc.) EaVo(adding lxiii); om. MqOaPtTbVp

⁴ pape add. Tc, om. CaMgPfRfTb

⁵ Insc. before c 64 Ad

⁶ Romanus CaMgPfTc; Romane ecclesie Tb

⁷ universis CaMgPfRfTb; omnibus Tc

⁸ Anast. Rom. - epp. CaMgPfTbTcBrant; om. PtMigne

⁹ vel CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ susc- CaPfTbTc; rec- Mg

64

*[Quod episcopus clericum¹ de aliena ecclesia ordinare non debeat]². In decretis
Innocentii³, cap. vii⁴*

Innocentius urbis Rome episcopus Victorico⁵ Rothomagensi episcopo. De
aliena ecclesia clericum ordinare aut⁶ iudicare, nullus usurpet, nisi eius episcopi
precibus exoratus concedere voluerit, quod etiam Nicena sinodus videtur continere.
Abiectus a sua ecclesia clericus ab altera non suscipiatur ecclesia⁷.

4L 2.81] +D 71 c 2 to concedere voluerit

¹ clericos Vo

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text (no insc.) Ea; Quod – non presumat lxiiii Vo; om. MqOaPtTbVp

³ Innocii Vp; pape add. CaCbTc, om. BeMgOaPfTb

⁴ Insc. in mg. Ad

⁵ -ico CaMgPfTc; -ino Tb

⁶ aut CaPfTbTc; ac Mg

⁷ eccl. CaCbMgPfTb; om. Tc

65

[*Quod nec clericus nec laicus¹ in altera civitate recipiatur² preter commendatitias epistolas³]*⁴. *Ex canone apostolorum*

Ut⁵ si quis clericus vel⁶ laicus ad alteram properat civitatem et suscipitur preter commendatitias epistolas⁷, et qui susceperit⁸ et qui susceptus est communione privetur⁹.

ID 6.210]

¹ nec laic.] om. EaLc

² -iatur BeMgPfTc; -iantur Ca; non recipiatur Vo

³ litteras Vo

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text (no insc.) EaVo; om. MqOaPtTbVp

⁵ Et LkMqOaSl

⁶ vel CaMgPfTb; aut Tc

⁷ preter comm. (-dantias Mg) epistolas CaMgPfTc; absque commendatitiis literis Tb

⁸ -eperit *CaMgTbTc; -epit Pf

⁹ -etur *CaPfTbTc; -entur Mg

66

¹*Ex² concilio Aurelianensi, cap. viii³*

In concilio Antiocheno, similiter et in⁴ Chalcedonensi precipitur, ut fugitivi clerici et peregrini a nullo recipiantur⁵ nec ordinentur, nisi cum commendatitiis⁶ litteris, et sui episcopi vel abbatis licentia⁷.

ID 6.212]

¹ De eodem add. in mg. Ca

² Ex *CaMgOaPfTb; In Tc

³ De eodem lxxvii add. Vo. Ex - viii] Item de eodem Ea

⁴ in *CaMgPfTb; om. Tc

⁵ rec- CaLgObOdOeOfPfTcVmBrant; susc- Tb

⁶ -datitiis (-tii ss Pf) CaEaPfTbTc; -dantiis Mg

⁷ vel ab. lic. *CaPfTbTc; lic. vel ab. Mg

67

Ex concilio Cartaginensi, cap. xxxvi¹

Clericis vel monachis sine² commendatitiis epistolis³ licentia non pateat evagandi⁴.

ID 6.214] +C 20 q 4 c 3 med. from C. Agde

¹ conc. - xxxvi (xxvi Be, xxxv Mg, viii Pt) *BeCaMgOaPfPtTbVo; conc. Cart. Ea; eodem cap. xxiii Tc; De eodem lxxvii add. Vo

² sine *MgPfTbTc; nisi Ca

³ comm. (-ti ss Pf) ep. CaPfTbTc; ep. commendantiis Mg

⁴ lic. non pat. ev. *CaOaPfTbTc; non pat. ev. lic. Ea; non pat. lic. ev. Mg

68

[*Quod mutatio episcoporum debeat fieri utilitate aut¹ necessitate non² ambitione*]³. In
decretis Calixti⁴, cap. ii⁵

Calixtus urbis Rome episcopus episcopis omnibus⁶. Si episcopus utilitatis
causa fuerit mutandus, non per se hoc agat sed fratribus invitantibus et auctoritate
huius sancte sedis faciat, non ambitus causa sed utilitatis vel necessitatis.

4L 1.126b] C 7 q 1 c 39b var.

¹ aut CaMgPf; vel BeTc

² alia add. Be

³ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text after insc. EaVo(adding lxviii); (v. Bd) De mutatione episcoporum in mg. BdDb, Db also in text; De mutatione episcopi in mg. Vp; om. MqOaPtTb

⁴ pape add. CaEaTbTc, om. MgPf

⁵ In - ii (iii Ca) BeCaMgPfTbTcVo; In - Cal. pape Ea; In decretis Anterii cap. i Ld (cf c 68). iiiii add. in mg. Be². Insc. before c 69 Ad

⁶ ep. omn. BeCaOaPfTb; omn. ep. EaMgTc; omn. Mq. Calixtus – omnibus om. Pt

69

[*Quod mutatio episcoporum¹ possit fieri*]². In decretis Anterii³, cap. i⁴

Anterius⁵ presul Romanus episcopis omnibus⁶. Mutationem⁷ episcoporum
scitote communi utilitate vel necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut
dominatione⁸. Petrus sanctus magister noster et princeps apostolorum de Antiochia
utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere⁹ posset. Eusebius
quoque de quadam parva¹⁰ civitate apostolica auctoritate mutatus est in¹¹
Alexandriam. Similiter Felix de¹² civitate qua ordinatus erat electione civium propter
doctrinam et bonam vitam¹³ quam habebat, communi episcoporum¹⁴ et reliquorum

¹ episc. mut. Be

² in mg. AdBeCaLdLjMgPfTc, in text Lm; De eodem lxviii Vo; om. CbLfMkMoMqOaPtTbVp

³ episcopi add. Lf, pape add. CbLjTb, om. BdBeCaMgMKMoOaPfTcVp; In – Ant. om. Pt

⁴ cap. i BdBeCaMgOaPfPtTbTc; cap. l Vo; om. Lf; for Ad see c 68; insc. attached to c 68 Ld, omitted Qa; Exemplum add MfPt(in large script), lower down mg. Be

⁵ Int- Qa

⁶ ep. omn. CaOaPfTbTc; omn. ep. LfMg

⁷ -ionem CaPfMgTbTc; -ione Lf

⁸ ambitione (vel dominatione ss) Bb. Exemplum as rubric to new text add. PtSl, in mg. Ld²

⁹ potius prof. BdBeCbLdLjLmMgPfTb; om. Ca; positus prof. Tc

¹⁰ parva BeCaCbLdLjLmMgPwTbTc; prava FcPf

¹¹ in BeCaDbLdLfMgTbTc; om. CbLjPf

¹² parva civitate - Felix de CaMgPfTbTc; om. Lm

¹³ doct. et bon. vit. CaMgPfTbTc; bon. vit et doct. Ld

¹⁴ communi ep. BeMgOaPfTcVoVp; coepiscoporum BdCaLj; communi consilio ep. Tb

sacerdotum ac populorum¹⁵ consilio¹⁶ translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate in civitatem qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut¹⁷ necessitate aliorum hortatu et consilio potiorum transfertur. Nec etiam transfertur de minori civitate ad maiorem qui hoc non¹⁸ ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a¹⁹ propria sede pulsus²⁰, aut necessitate coactus aut utilitate loci aut populi non superbe sed humiliter ab aliis cum huius sancte sedis auctoritate translatus²¹ et intronizatus²². Alia²³ est enim²⁴ causa utilitatis et necessitatis, et²⁵ alia avaritiae et²⁶ presumptionis et proprie voluntatis.

4L 1.127 (74T 188) nearer than ID 5.183] C 7 q 1 c 34

¹⁵ populorum BeCaFcLd²LjMgMoOaPdPw²Ra²TbVoVp; apostolorum BdCbDbLmMfMhMkMjMmMqPfwc; plurimorum LdRa; populorum communi Lf; ac populorum Mj²; episcoporum Pt; et reliquorum - populorum om. Tc

¹⁶ consilio CaMgPftcVo; om. Tb

¹⁷ quadam aut CaCbLdLfljLmMgPftb; vel Tc

¹⁸ hoc non CaMgPftbTc; non hoc Lf

¹⁹ a CaMgPft²Tc; aut BdBeLdLfljTb; om. Lm

²⁰ pulsus BdMgPftbTc; depulsus BeCaLf

²¹ est add. CbLjMoTc, om. BeCaLdLgLfLmMgPftbVo

²² est add. BbBeCaLd²LgMmMfMgMmOaOdPdPkPtRaTbVmVo, om.

BbDbMkMhMjMmMoMqObOeOfPfSeTcWc. ID and BD 1.77 (the source for ID) end here. Nam sicut episcopi habent potestatem regulariter ordinare episcopos et reliquos sacerdotes, quotiens utilitas aut necessitas coegerit supradicto modo et mutari et intronizare potestatem habet, non tamen sine auctoritate sacrosancte Romane sedis add. Brant, 74T; om.

AbBdBeCaCbDbEcEgFcLbLdLflgLfLjLmKaMgMoMqOaObOdOeOfPdPfpkPtPwQaRaRfSdSITbTcVmVoVpWaWbWcZa. 74T also has the last sentence, Alia - voluntatis as here, but BD, ID lack it.

²³ ss Lf²

²⁴ est enim CaMgPftSeTc; enim <est> Tb; est Vo

²⁵ et CaCbFcLdLfljLmMgPftSe; om. TbTc

²⁶ et CaMgPftSeTbTc; om. Lm

70

[Quod mutatio episcoporum non debeat fieri nisi in presentia sinodi, mutatio vero¹ clericorum consilio suorum² episcoporum]³. Ex concilio Cartaginensi IV, cap. xxvii⁴

Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec⁵ quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate⁶ ecclesie faciendum poposcerit, decreto⁷ pro eo⁸ clericorum et laicorum episcopis porrecto⁹, in

¹ aliorum add. BeCaMg; om. Pf

² suorum BeMgPf; aliorum Ca

³ in mg. AdBeCaMgPf, in text Vo(adding lxx); om. MqOaPftbTcVp

⁴ xxvii *BeCaMgPftb; xxvi Ad; xvii Tc

⁵ ss Ca

⁶ pro util. BbBeCaDbLgMfMgMhMjMkMmObOdOeOfPdPfpkPtRaTbVmVoVpWcIDcp; id utilitas MoTcIDm; utilitas Brant

⁷ -eto *BeCaPftbTc; -eti Mg

⁸ aliorum add. Mg, om. *BeCaPftbTc

presentiam¹⁰ sinodi transferatur, nihilominus alio in loco eius¹¹ episcopo¹² subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes vel¹³ alii clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

ID 5.125] +C 7 q 1 c 37

⁹ ep. porr.] porr. ep. Be

¹⁰ -tiam BbBeCaDbLgMfMhMjMkMmMoObOdOeOfPdPfPtVmVoIDcp Brant; -tia MgTbTcIDm; poenitentiam Migne

¹¹ alio in loco eius OaPhQeTbIDcp; alio eius loco AdBbBeCaEaMjMmMoObOdOeOfPdRaVpBrant; alio eis Db; alio eius LgMfMkMqVo²; alio loco eius MgMhTc; alio eius conloco Mm²; alio ei Pf; alio eius in loco Vm; alio in locum eius IDm

¹² om. Bb; before loco Pt

¹³ vel *BeMgPfTbTc; et Ca

71

[Quod nec presbiter nec¹ clericus² relicta cura ecclesie sue debeat proficisci ad orationes³ inconsulto⁴ episcopo suo⁵].⁶ Ex dictis⁷ Augustini

Interdicendum est ut nullus ordinatus migret de sua parochia⁸ ad⁹ aliam, nec ad limina¹⁰ apostolorum causa orationis, sue ecclesie¹¹ cura derelicta, nec ad palatium causa¹² interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi¹³ aut ordinatio aut¹⁴ demigratio, et hoc omnibus denuntiandum¹⁵, ut qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, et sic proficiscantur, quia a proprio episcopo suo aut¹⁶ sacerdote ligandi aut solvendi¹⁷ sunt, non ab extraneo.

ID 6.170]

¹ presbiter nec BeCaEaMgTc; clericus nec Vo; om. Pf

² laicus Vo. nec laicus add. Pf, om. BeCaEaMgOaTc

³ -ones CaPfMg; -onem Tc

⁴ -to CaMgTc; -tu Pf

⁵ suo epis. Be

⁶ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text after Aug. EaVo; om. MqPtTbVp

⁷ Ex dictis *BeCaPfTc; om. Ea; Ex decretis Tb

⁸ sua par. *CaMgPfTb; par. sua Tc

⁹ ad *Mg; in CaPfTbTc

¹⁰ ad limina CaMgPfTc; in limino Tb

¹¹ sue eccl. *CaMgTc; eccl. sue PfTb

¹² causa *CaPfTbTc; cura Mg

¹³ huiusmodi *EaOaPfTc; huiuscemodi BeCaEa²MgTb

¹⁴ aut ord. (orditiario Ea) aut CaEaMgPfTbTc; om. Brant

¹⁵ demandandum Brant; est add. Tb, om. *BeCaEaMgPfTc

¹⁶ aut CaPfTbTc; vel Mg

¹⁷ -endi *CaMgPfTc; -andi Tb

72

[*Quid faciendum sit de presbiteris et diaconibus sua loca relinquentibus et ad alia¹ se transferentibus*]². *Ex concilio Arelatensi³, cap. ii*

De presbiteris aut⁴ diaconibus qui⁵ solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt, et ad alia loca se⁶ transferunt, placuit ut isdem⁷ locis⁸ ministrent, quod si derelictis locis suis ad alium se locum⁹ transferre voluerint, deponantur.

ID 6.172]

¹ alia BeCaEaPfTc; aliam Mg

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(no insc.)Vo; om. OaMqPtTbVp

³ Arel. *CaCbMgPfTb; Areticensi Ad; Aurelianensi Tc

⁴ aut *CaMgTb; et PfTc

⁵ qui *MgPfTbTc; que Ca

⁶ loca se *CaPfTbTc; se loca Mg

⁷ isdem CaLgOdOfPfTc(*obsc. corr.*)Vm; hisdem BeObOeTb; his in Brant

⁸ quibus pref. sunt *add.* Tc, *om.* CaEaLgMgObOdOeOfPfTbVmBrant

⁹ se loc. *CaMgPf; loc. se QeTbTc

73

[*Quod clericus non debeat conscribi simul¹ in ecclesiis duarum² civitatum*]³. *Ex concilio Chalcedonensi, cap. x⁴*

Non licere⁵ clericum in duarum civitatum conscribi simul ecclesiis sed in qua ab initio ordinatus est ministret, nec ad aliam confugiat quasi ad potioem ob inanis glorie cupiditatem. Hoc autem faciens revocari debet ad suam ecclesiam in qua primitus⁶ ordinatus est, et ibi tantummodo⁷ ministrare.

ID 6.173]

¹ simul CaEaMgTc; *om.* Pf. simul *before* consc. Be

² secundarum Vo

³ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(no insc.)Vo(*adding* lxxiii); *om.* MqOaPtTb

⁴ x] xxxxi Vp

⁵ -ere *OaTb; -et AdBeCaEaEgMgPfTcVoVp

⁶ prim. *CaMgPfTb; primum Tc

⁷ tantummodo *CaMgPfPhQeTc; tantum Tb

74

[Ut presbiteri¹ non mutantur per diversa loca nisi cum magna discretione]². Ex concilio Arelatensi, cap. iii

Statutum est ut presbiteri sicut hactenus factum est indiscrete per diversa non mutantur loca³, nec ab episcopis nec a prelatiis, ne forte propter eorum absentiam et animarum pericula et ecclesiarum in quibus constituti⁴ sunt, negligantur officia.

ID 6.176]

¹ episcopi Be

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text (no insc.) EaVo(adding lxxiii); om. MqOaPtTbVp

³ diversa non mutantur loca AdBeCaOaPfTb; diversa loca non mutantur EaMgVp; singula loca non mutantur Tc

⁴ -uti *CaMgTbTc; -ute Pf

75

[Quod alienus presbiter non debeat¹ recipi nisi legitimam causam sue migrationis² ostenderit et litteras episcopi sui inde³ habuerit]⁴. Ex concilio Cabilonensi, cap. xli⁵

Presbiter proprio⁶ loco dimisso⁷ ad alium migrans⁸ nequaquam recipiatur, nisi sue migrationis causam dixerit, et se innocenter⁹ vixisse in parochia in qua ordinatus est sub testibus probaverit. Litteras etiam habebit¹⁰ in quibus sint nomina episcopi¹¹ et civitatis plumbo impressa. Quibus cognitis et talibus inventis quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

ID 6.270]

¹ -eat AdBeCaPf; -et MgTc

² transmig- Be

³ inde CaMgPf; om. Tc

⁴ Quod – habuerit (habeat Be) in mg. AdBeCaMgPfTc; Quod presb. al. non debeat – habuerit lxxv Vo; om. MqOaPtTbVp

⁵ no insc. Pt

⁶ proprio] suo Ad

⁷ prop. loc. dim.] dim. prop. loc. Db

⁸ ad al. mig. *CaMgPfTb; mig. ad al. Tc

⁹ -ter *CaMgPfTc; -tem Tb

¹⁰ -ebit *CaMgPfTc; -uerit Tb

¹¹ sint nom. ep. *CaOaPfTb; nom. sint ep. Mg; ep. sit nom. Tc

76

¹*Gregorius Iohanni episcopo*² *Ravennati*³

Illud quod dicitis ut ille qui ordinatus est iterum ordinetur valde ridiculosum⁴ est. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel in eodem ordine iterum non valet consecrari⁵. Sed si quis cum levi forsitan⁶ culpa ad sacerdotium venit, pro culpa indici penitentia debet, et tamen ordo servari⁷.

ID 6.82] D 68 c 1 var

¹ (vi. *add.* Bd) De ordinatis non reordinandis *in mg.* Bd, *in text* Ph; Quod nec ordinatio nec baptismus debeat iterari *add. in mg.* Ca; De ordinatis non reordinandis *in text and mg.* Db; De ordinatis et non reordinandis *Mj mg*; Quod ordinatus reordinari non potest nec baptizatus rebaptizari *Vo*

² Iohanni ep. DbMgOaOfTc; episcopus Iohanni AdBe; episcopo Iohanni CaEaMqVp; episcopo Iohannis LgObOdOePfVmBrant; papa ep. Iohanni Tb

³ v *add. in mg.* Be²

⁴ rid- CaMgPfTc; per- Tb

⁵ it. non val. cons. BeCaLgMgObOdOePfTcVm; non val. it cons. OaOfRaTb; it. bapt. non debet *Vo*; it. cons. non val. *Brant.* Ea *here continues directly to first two lines of c 77, with no break, but Aug. in mg*

⁶ cum levi for. *CaMgPfTc; for. cum levi Tb

⁷ serv- *BeCaMgPfTb; reserv- MqTc; observ- Oa

77

¹*Aug' libro II contra epistolam Parmeniani*²

Utrumque sacramentum est et quadam consecratione utrumque homini datur, illud³ cum baptizatur, illud cum ordinatur⁴. Ideoque⁵ in catholica utrumque non licet iterari⁶. Nam si quando ex ipsa⁷ parte venientes⁸ et⁹ prepositi¹⁰ bono¹¹ pacis correcto¹² errore schismatis suscepti sunt, etiam si visum¹³ est opus esse ut eadem officia agerent que¹⁴ gerebant, non sunt rursus¹⁵ ordinati¹⁶, sed¹⁷ sicut baptismus in eis¹⁸ ita ordinatio

¹ De eodem. Sententia huius capituli de hereticis tenenda est *add. in mg.* Ca

² Parmeniani] ep. lib. ii Ad. lxxviii *add.* *Vo*

³ quidem *add.* *Mg, om.* *CaPfTbTc

⁴ bapt. illud cum ord. *CaMgPfTc; ord. illud cum bapt. Tb

⁵ Ideoque *CaMgTc; Ideo BeTb; idemque Pf

⁶ Ea *omits all from here to Sicut non recte below*

⁷ impia Be

⁸ parte ven. *CaMgPfTb; ven. parte Tc

⁹ et BeCaDbLgMgObOdOeOfTbVmIDcpBrant; vel Pf; etiam TcIDm

¹⁰ prepositi BeCaDbMfMgMhMjMkMmMoMqPfPtTcVoIDc; propositi

AdLgObOeOdPdVpIDmBrant; vel proposito *add. ss* Ca; proposito BbOaOd²RaTb

¹¹ bonosi *Brant*

¹² correcto *CaDbMgPfTb; correpto Tc; corrector *Brant*

¹³ visum *CaPfTbTc; iussum *Mg*

¹⁴ quam *Vo*

¹⁵ rursus *CaMgPfTb; *om.* Tc; prorsus *Vo*

¹⁶ -ati Ad²BbOeLgMfMhMjMkMmMo²PfPtTbVoIDcp; -andi

AdBeCaDbMgMoOaObOdOfPdPtRaTcIDmBrant; vel ordinandi *add.* *Lg*²

¹⁷ *om.* *Brant*

mansit integra, quia in precisione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum¹⁹ est, non in sacramentis que ubicumque sunt ipsa, sunt. Et cum expedire ecclesie iudicatur ut prepositi eorum venientes²⁰ in catholicam societatem²¹ honores suos ibi non administrent, non eis²² tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed²³ super eos manent. Ideo non eis in populo²⁴ manus imponitur, ne non homini sed ipsi²⁵ sacramento fiat iniuria. De his qui ab ecclesie catholice unitate separati sunt²⁶, nulla iam²⁷ questio est quod²⁸ habeant²⁹ et dare possint, sed³⁰ perniciose habeant, pernicioseque tradant³¹. Extra vinculum pacis hi sunt. Neutri³² sacramento iniuria facienda est³³. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit, sed tamen habet, et ideo redeunti non redditur, sic etiam non recte dat qui ab unitate discedit, sed tamen dat et ideo quod ab eo accipit³⁴, venienti ad unitatem non iteratur.

ID 2.97 med.] C 1 q 1 c 97 med. var., and partly a later addn

¹⁸ bapt. in eis *CaMgPfTc; in eis bapt. Tb

¹⁹ correctum *CaMg; correptum PfTbTc

²⁰ eorum venientes *Tb; venientes Ad²; convenientes Be; eorum inde venientes AdCaMgRaTc; etiam venientes Mq; cum venientes Pf; eorum convenientes Ph

²¹ vel unitatem *add. in mg. Ra*

²² eis *CaPfTbTc; manus Mg

²³ sed *MgPfTbTc; *om. Ca*

²⁴ in pop. *CaMgPfTb; impositio Mg²Tc

²⁵ ipsi *CaMgPfTb; ipso Tc

²⁶ eccl. cath. un. sep. sunt *PfTbTc; eccl. un. cath. sep. sunt Be; eccl. cath. sep. sunt un. Ca; un. cath. eccl. sep. sunt Mg

²⁷ nulla iam *CaMgPfTb; iam nulla Tc

²⁸ est quod Tb; quod BePfVo; que Ca; quin Mg; est quin Tc

²⁹ habeant *MgPfTbTc; habuerant Ca

³⁰ si *add. MgTc, om. CaPfTb*

³¹ habeant pernicioseque tradant *CaMgPfTb; habent perniciose tradunt Tc

³² -utri *CaMgPfTb; -utro Tc

³³ in. fac. est *CaMgPfTc; fac. est in. Tb

³⁴ -ipit CaMgPfTb; -epit *Tc

78

¹Augustinus² de unico baptismo, libro II³

Aliud est non habere aliquid, aliud⁴ non iure habere vel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta Christi et ecclesie, quia eis⁵ illicite utuntur non

¹ De eadem re *add. in mg. Ca, text Vo*

² Aug. *CaMgOaTbTc; Idem Pf; Item Aug' only Ea

³ lxxviii *add. Vo*

⁴ est *add. CaMgPfTc, om. *Tb*

⁵ eis *CaMgPfTb; eius Tc

heretici solum sed et omnes⁶ iniqui et impii, sed tamen illi⁷ corrigendi aut puniendi, illa vero agnoscenda⁸ et veneranda⁹ sunt.

ID 2.93]

⁶ et omn. *Tc; etiam omnes BeCaEaMgVoVp; omn. etiam Pf; etiam omn. Tb

⁷ set tamen illi] *corr fr.* agnoscend Vo

⁸ agn- *CaMgPfTc; cogn- Tb

⁹ reverenda Wc

79

¹In decr' Gregorii², cap. i³

Augustinus in libro questionum Veteris Testamenti⁴. Dictum est a Domino in Numeris ad Moisen et Aaron, Vos ponite nomen meum super Israel, ego Dominus benedicam eos, ut gratiam traditio per ministerium ordinati⁵ transfundat hominibus, ⁶nec voluntas sacerdotis obesse aut prodesse possit⁷, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas ordinis sacerdotalis⁸ hinc advertamus. Dictum est autem⁹ de nequissimo Caipha interfectore Salvatoris inter cetera, Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset¹⁰ princeps sacerdotum¹¹ anni illius, prophetavit, per quod ostenditur Spiritum gratiarum non personam sequi aut digni aut¹² indigni¹³, sed ordinem traditionis, ut, quamvis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii¹⁴ exhibeat, Dei est¹⁵ autem effectum¹⁶ tribuere benedictionis¹⁷.

ID 2.100] C 1 q 1 c 96

¹ Item de eodem *add. in mg.* Ca; De eodem *add.* Vo

² pape *add.* MgTb, *om.* BeCaOaPfTc

³ lxxviii *add.* Vo

⁴ Aug. - Test. *in text* BeCaMgPfTc; *in mg.* Ra; *as second insc.* Tb

⁵ ordinati *MgPfTcVo; ordinantis CaTb; *ss* Ra

⁶ Ea *omits inscr. and preceding text, runniing text directly on from c 78 from here*

⁷ possit *BeOaTbTc; potest MgVp; *om.* CaPf (ob. aut prod. *over erasure* Pf)Vo

⁸ sacerdotalis *CaMgTbTc; sacerdotis Pf

⁹ autem *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁰ pontifex *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

¹¹ princ. sac. *CaMgPfTc; sacerdos Tb

¹² aut *BeMgPfTc; vel CaMqTb

¹³ indigni *MgMqTc; mali Be; maligni Be²CaPfTb

¹⁴ off. min. *PfTcVo; officii ministerium CaMgTb

¹⁵ est CaMgPfTb; *om.* TcIDc *bef. corr.*

¹⁶ eff- *CaMgPfTc; aff- Tb

¹⁷ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

80

Ex concilio Toletano IV, cap. xxviii¹

Episcopus presbiter aut² diaconus, si a gradu suo iniuste³ deiectus, in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos⁴ recipiat coram⁵ altario de manu episcoporum: si episcopus est, horarium, anulum⁶ et⁷ baculum, si presbiter horarium et planetam⁸, si diaconus horarium et albam, si subdiaconus patenam et calicem. Sic et reliqui gradus eam reparationem sui recipiant, quam cum ordinarentur perceperunt.

ID 6.237] C 11 q 3 c 65

¹ IV cap. viii] *om.* Ea ?; Degradatus si peniteat quomodo restituatur *in mg.* Lj; Quomodo hi qui iniuste degradati sunt gradus suos recipiant lxxx *add.* Vo

² aut *BeCaMgOaPf; *om.* TbTc; an Vo

³ iniuste *CaMgPfTc; non iuste Tb

⁴ amissos *CaMgTbTc; admissos Pf

⁵ *Mf breaks off here and resumes at c. 86 - ? missing leaf*

⁶ *in mg.* Ea

⁷ et *corr.* to ut Mo²

⁸ et planetam CaMqTb; et patenam BeEaPfTcVo; patenam MgMo²; et casulam Ra; patenam et planetam Wc. baculum – patenam *in mg with tie mark* Mo². Mo *main hand adds:* ut beati Innocentii pape sententia constat declaratum.

81

Urbanus II Petro Pistoriensi episcopo et Rustico¹ Vallis Umbrose²

Daibertum³ a Gnezolone⁴, licet simoniaco non⁵ simoniace eiusdem⁶ confessione⁷ comperimus⁸ in diaconum ordinatum, et beati⁹ Innocentii pape constat sententia declaratum¹⁰ quod¹¹ Guezelon¹² hereticus constat¹³ ab hereticis ordinatus,

¹ Urb. II Petro. Pist. ep. et Rustio (Rustico Vo) LmPtVoA; VII Petro (Petrus Tb) Pist. ep. et Rustico (Rustio Oa, a *add.* Ad) AdOaTbVm; Titulus viii a Petro Pistor. ep. et Rust. Vallis Umb. Be; Pius papa VII a Petro Rustico Pistoriensi episcopo CbLj; VII a (*om.* OaPh) Petro Pist. (hist- Se) ep. et (*om.* AdBdFcMmOeOf) R. AdBbBdFcMjMmMoMqOaOdOeOfPfPhPwSeSIWc; Gregorius VII (a *add.* LdMg) Petro Pist. ep. et (*om.* Ld) Rustico CaLdLfMgObOd²Pt; Thelesphorus VII a Petro Rustico Pistoriensi ep. Vallisumbrose (*om.* Tc) EgTc; Gregorius Petro Pistoriensi ep. Qa: Systus Petro Pistoriensi ep. Ra; Sextus a Petro Pist. ep. et Rust. Vp

² *om.* Mk. Quod qui ordinatus est ab heretico, si iterum ordinatur a catholico, non <est> iteratio sed integra ordinis datio *add.* Vo

³ Daiab- Mg

⁴ Gnezolone LdLjLmMq²OaPfPtPwVoA; Gnezolone Ad; Gnezolone BeVp; Gnezo locie Ca; Nezelone CbLfMq; Negelone Mg; Guezelone OaPh; Negzelone RaVm; gne et Zolone Sl; Neszolone Tb; Gezelone Tc

⁵ non CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; *lacuna* Tc

⁶ eiusdem CaMgPfTbTc; eius de Lm

⁷ -one CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; -onis Tc

⁸ comp- CbLjPfTbVoA; rep- BeCaLdLfLmMgTcVm

⁹ beati MgPfTbTc; beatum Ca

¹⁰ const. sententia dec. BeLd²MgPfTcVo; const. dec. LdOaVmA; sententia const. dec. AdCaCbLfLjLm; const. dec. sententia Tb; constat <sententia> esse dec. Wc

quia¹⁴ nihil habuit¹⁵, dare nil potuit ei cui¹⁶ manus imposuit. Nos igitur tanti pontificis auctoritate firmati¹⁷, Damasi etiam pape testimonio roborati, qui ait reiterari oportere quod male actum¹⁸ est¹⁹, Daibertum²⁰ ab hereticis corpore et spiritu digressum, atque utilitati²¹ ecclesie pro viribus insudantem ex integro, necessitate ecclesie ingruente²², diaconem²³ constituimus, quod non reiterationem²⁴ estimari²⁵ censemus, sed tantum integram diaconii²⁶ dationem, quoniam quidem ut²⁷ prediximus, qui nihil habuit²⁸ nil dare potuit.

Ars. 713 fo. 129] C 1 q 7 c 24

¹¹ quod PfTbTcVoA; quia CaLd

¹² Guez- OaPtA; Gnez- Be; Negz- CbLdLjMgPfTbVo; AdNez- CaLfVm; Negelon Lm; Genez- Mq; Gez- Tc

¹³ constat AdCaCbLdLjLmOaPtVmA; cum sit MgTc; constanter Mq; *om.* PfTbVo. declaratum quod Gnezelon hereticus constat *ss* Be².

¹⁴ *after corr.* Ld

¹⁵ -uit CaMgPfTbTc; -uerit Cb

¹⁶ ei cui MgTbTcVmA; cui BeCaCbLdLjLmPfVo; ei qui Oa

¹⁷ -ati CaCbLdLjLmMgPfTbA; -ate Tc

¹⁸ actum BeMgPfTbTc; auctum CaLm

¹⁹ est CaCbLdLjLmMgPfTbA; esset Tc

²⁰ Daib- MgPfTbTcA; Dahib- Ca; Diab- Lj

²¹ -ati CaCbLdLjLmMgPfTbA; -atibus Tc

²² *corr. fr.* -entem Ld

²³ -nem CbLdLjLmMgPfTbA; -ne Ca; -num Tc

²⁴ -onem CbLdLjLmMgPfTbA; -one CaTc

²⁵ -ari CaCbLdLjLmPfTbA; -are LfMgTc

²⁶ int. diac. CbLdLjLmPfTbVoA; int. diaconi CaMg; diac. int. Tc

²⁷ quon. quid. ut MgPfTbTcVoA; quando quod Ca; quandoquidem Lf

²⁸ -uit MgPfTbTcA; -uerit CaLf

82

[Quod in loco apostolorum sunt episcopi, ¹loco lxx discipulorum² presbiteri]³.

Anacletus in secundo decretali⁴

In Novo Testamento⁵ post Christum Dominum⁶, a Petro sacerdotalis cepit⁷ ordo, quia ipsi primo⁸ pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino⁹ ad eum, Tu es, inquit¹⁰, Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et porte

¹ in *add.* MgTc, *om.* CaEaPfVo

² lxx disc. Tc; disc. AdCa; disc. lxx EaPf; lxxii disc. Mg

³ in *mg.* AdBeCaMgPfTc, in *text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding* lxxxi); *om.* MqOaPtTbVp

⁴ sec. dec. *BeCaMgPfTbVo; tertio decreto RfTc

⁵ Testamento *BeCa²LdMqOaRaTbTcVo; sacramento AdBdCaEaEg(vel testamento *ss*)LcLfLmMgPfVpVqWc; ...mento *add.* in *mg.* Ra²

⁶ nostrum *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁷ cepit *BeCaPfTb; incepit EaMg; incipit Tc

⁸ primo *CaMgPfTb; primum Tc

⁹ dic. Dom. *CaPfTbTc; Dom. dic. Mg

¹⁰ inquit *CaMgPfTb; *om.* Tc

inferi non¹¹ prevalebunt adversus eam et tibi dabo claves regni celorum¹². Hic¹³ ergo ligandi solvendique potestatem primus accepit a Domino, primusque ad fidem populum virtute sue¹⁴ predicationis adduxit. Ceteri vero apostoli cum eodem pari¹⁵ consortio honorem et potestatem acceperunt, ipsumque¹⁶ principem eorum esse voluerunt. Qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi, evangelium¹⁷ predicaverunt. Ipsis quoque decedentibus in loco eorum surrexerunt episcopi. Quorum ordinatio pretaxato¹⁸ fieri debet ordine et modo. Quos qui recipit et verba eorum, Dominum recipit. Qui autem spernit eos¹⁹, eum a quo missi sunt et cuius funguntur legatione spernit²⁰, et ipse indubitanter spernetur²¹ a Domino. Videntes autem ipsi apostoli²² messem esse multam et operarios²³ paucos, rogaverunt dominum messis ut mitteret operarios in messem²⁴ suam. Inde electi ab eis sunt²⁵ lxx²⁶ discipuli, quorum tipum gerunt presbiteri, atque in eorum loco constituti sunt in ecclesia.

ID 5.1] +D 21 c 2

¹¹ non *CaMgTb; isl' Pf; irl Tc

¹² e. t. d. c. r. c. *CaMgPfTb; om. Tc

¹³ Hic *MgPfTbTc; Hoc Ca

¹⁴ virt. sue *CaMgPfTc; sue virt. Tb

¹⁵ pari *CaMgTbTc; Patris Pf

¹⁶ ipsumque *MgPfTbTc; ipsum quoque Ca

¹⁷ corr. fr. evangelii to doctrinam in mg. Ca

¹⁸ pretaxato *BeCaOaPfVo; pretestato Mg; pretextato Tb; pretextato EaTc

¹⁹ obscurely corr. Ca, spernit add. Tc, om. *CaMgPfTb

²⁰ spernit *CaMgPfTb; om. Tc

²¹ -etur *CaMgPfTb; -untur Tc

²² ipsi ap. *CaMgTb; ap. ipsi Pf; ap. Tc

²³ in messem suam add. and canc. Ca

²⁴ -sem *CaMgTbTc; -se Pf

²⁵ ab eis sunt *CaPfTc; sunt ab eis Tb [in IDc sunt is in mg]

²⁶ lxx CaEaPfTbTc; lxxii Mg

83

¹*Ex decretis*² *Clementis pape, cap. xxx*

Episcopos vero³ vice⁴ apostolorum regere Dominum⁵ docuisse dicebat⁶, et reliquorum discipulorum vicem tenere presbiteros debere insinuabat, et si quis⁷

¹ De eodem add. in mg. Ca, in text Vo

² -etis MgPfTb; -eto Ca; dec' Tc

³ om. Qe

⁴ vice *CaCbMbPfTb; vicem BeTc

⁵ regere Dominum *FcOaPwRa²; gr<e>gem Dominum Be; gregem Domini CaMgRaTbVp; regem Dominum Cb; gerere Dominum MqTcVo; legem Domini Pf

⁶ Petrus add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁷ si quis *CaMgPfTb; quisquis Tc

aliquem ex his scandalizaret, gravissimam penam inferri⁸ debere predicabat. Cunctos se invicem diligere et adiuvere debere, et neminem ab adiutorio fratris⁹ se abstrahere instruebat.

ID 5.227]

⁸ -erri PfTbVo; -erre BeCaMgTc

⁹ fratris *TbVo; om. BeCaMgPfTc

84

[Quod in orientali ecclesia¹ presbiteri, diaconi², subdiaconi matrimonio copulantur³, in occidentali ecclesia⁴ omnino prohibentur⁵]⁶. Actus prime⁷ sinodi⁸ Stephani pape cap. iii⁹

Aliter se habet¹⁰ orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sancte Romane¹¹ ecclesie¹². Nam eorum sacerdotes, presbiteri scilicet¹³, diaconi atque¹⁴ subdiaconi, matrimonio copulantur. Istius autem ecclesie vel occidentalium¹⁵, nullus sacerdotum a subdiaconis usque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 14

¹ sc. in Grecia add. CaMgTcVq, om. BeEaPf

² et add. Tc, om. CaEaMgPf

³ qui add. Mg, om. CaPfTc

⁴ om. Vo

⁵ occ. eccl. omn. prohibentur EaTc; eccl. occ. prohibentur omn. AdCa; occ. eccl. omn. prohibetur BePf; eccl. occ. prohibentur Mg

⁶ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(no insc.)Vo(adding lxxxiii); (vii. add. Bd) De continentia ordinatorum in mg. BdLjPt²(?)RaVp, in text Ph; om. MqOaTb. vi add. in mg. Be²

⁷ Actus i BdBeMgPtRfTcVoVpA; Actis primi Ca; Actus Oa; Aug' prime Pf; Actus iii Ra; Actus idem Tb

⁸ om. Pt

⁹ cap. iii BeCaMgMqPfPtRaTcVoVp; tertii TbA

¹⁰ se habet MgPfTbTcA; vero Ca

¹¹ Romane BeCaMgPfTbA; om. Tc

¹² traditio add. Tc, om. BeCaMgPfTbA

¹³ scil. MgPfTbA; om. BeCaTc

¹⁴ atque BeCaPfA; et MgTc; om. Tb

¹⁵ -alium CaPfTbTcA; -alis Mg

85

[Pasmutius¹ confessor² episcopos³, presbiteros, diacon', subdiac' cum suis si vellent coniugibus⁴ debere dormire rationabiliter exposuit⁵]⁶. ⁷*Tripartita Historia, libro II, cap. xviii*⁸

Nicena sinodus volens corrigere hominum vitam in ecclesiis commorantium, posuit leges quas canones vocamus, in quorum⁹ tractatu videbatur aliquibus introducere legem ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi, cum coniugibus quas ante consecrationem duxerunt, non dormirent. Surgens autem Pasmutius¹⁰ confessor contradixit¹¹, honorabiles confessus nuptias, et castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum, suasitque¹² concilio ne talem poneret legem, gravem esse¹³ asserens causam¹⁴ que aut ipsis aut eorum¹⁵ iugalibus occasio fornicationis existeret¹⁶, et hec¹⁷ quidem Pasmutius¹⁸, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit, sinodusque laudavit sententiam eius, et nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscuiusque voluntate non necessitate permisit¹⁹.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 12

¹ Pam- Vo

² Pasm. conf. CaPfTc; Pathnutius conf. Be; Pausinicius Mg

³ episc. BeCaMgPf; om. Tc

⁴ si vel. con. BeMgPfTc; con. si vel. Ca

⁵ sinodus laudavit add. CaMg, sinodus add. Tc, om. Pf

⁶ in mg. BeCaMgPfTcVm (against Surgens below), in text Vo (adding Synodus laudav' [see text below]. lxxxv); om. MqOaPfTbVp; Leo primus dedit constitutum de continentia clericorum in mg. Ra

⁷ Ex add. Tc, om. CaMgPfTbA

⁸ xviii BeCaMgPfTbA; xxviii Tc. cap. xviii om. Oa

⁹ quorum TbA; quarum BeCaMgPfTcVo

¹⁰ Pasmut- CaOaRaTcVoA; Pasinit- Ad; Pannut- Be; Pausinicius Mg; Pasmut- Pf; Pasunt- Ra; Pathnut- Tc; Pausitius Vp²

¹¹ contrad. CaMgTbTcA; om. Pf

¹² suasitque CaMgTbTcA; suasit with lacuna Pf

¹³ esse CaMgTbA; om. PfTc

¹⁴ talem add. Tc, om. CaMgPfTbA

¹⁵ eorum CaPfTbTcA; ipsorum Mg

¹⁶ existeret MgPfTbTcA; assistent Ca

¹⁷ hec CaA; hoc Pf; MgTbTc uncertain

¹⁸ Pasm- TcVoA; Pasinitius Ad; Pann- Be; Pafn- Ca; Pausinicius Mg; Pasm- Pf; Paphn- Ra; Pathn- Tb; Pausitius Vp

¹⁹ permisit CaMgPfTbA; posuit Tc

86

[Quod presbiteri, diaconi, subdiaconi, si uxores habuerint, professionem continentie non faciant in tempore sue ordinationis sed tamen continentibus sint in¹ tempore sue ministracionis]². Sexta³ sinodus, cap. xiii⁴

Quoniam⁵ in Romani ordine canonis⁶ esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt diaconi vel presbiteri, confiteri⁷ quod iam suis non copulentur uxoribus, nos antiquum sequentes canonem, apostolice diligentie et constitutionis sacrorum virorum, legales nuptias, et⁸ amodo valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicumque ergo⁹ dignus fuerit inventus subdiaconali¹⁰ ordinatione aut diaconali¹¹, aut sacerdotali, hi nullo modo prohibentur ad talem¹² ascendere gradum, pro uxoris sue cohabitatione, nec¹³ in tempore ordinationis sue profiteri cogantur, quod abstinere debeant a legalis uxoris familiaritate. Item. Oportet eos qui altari ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentibus esse in omnibus, ut a Deo possint consequi que¹⁴ simpliciter postulant. Si quis igitur¹⁵ presumpserit¹⁶, contra apostolicos canones, aliquos presbiterorum, diaconorum privare¹⁷ a contactu et communione legalis uxoris sue, deponatur. Similiter et¹⁸ presbiter aut¹⁹ diaconus, qui religionis causa uxorem suam²⁰ expellit, excommunicetur. Si vero in hoc permanserit, deponatur.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 13

¹ in CaMgTc, om. PfVo

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text VmVo; om. MqOaPtTbVp

³ Sexta BeCaPfTbTcA; VII Mg

⁴ cap. xiii BeCaMgPfPwTbA; cap xiii Greco sermone facta RaRfTc; Greco sermone facta cap. xiii Fc; cap. xiiii Pt; cap. xvi Vo; cap. iii Vp; Sexta – xiii om. Vm

⁵ etiam add. BeCaCbMgTc, om. OaPfTbVmA

⁶ ordine canonis BeCaMgPfTb; ordinis canone Tc; in ordine canonis A

⁷ corr. ss fr. constitutis Ad

⁸ et MgPfTcA; om. CaTb

⁹ ergo CaPfTbTcA; igitur Mg

¹⁰ -onali MgPfTbTcA; -oni Ca

¹¹ ord. aut diac. CaMgPfTcA; aut diac. Tb; aut diac. ordine Tc

¹² ad talem CaPfTbTcA; om. Mg

¹³ nec CaMgPfTbA; ne Tc

¹⁴ que CaMgPfTbA; quod Tc

¹⁵ igitur CaMgPfTbA; ergo Tc

¹⁶ presum- CaMgPfTcA; sum- Tb

¹⁷ -are PfTcA; -ari BeCaMgTb

¹⁸ et CaMgPfTbA; om. Tc

¹⁹ aut CaMgPfTb; et Tc; cui A

²⁰ suam CaMgTbTcA; om. Pf

87

[*Diaconus cum ordinatur si se non posse continere dixerit¹, uxorem libere sortiatur², si autem³ tacuerit vel⁴ professionem continentie fecerit⁵ uxori postea non copuletur, copulatus a ministerio⁶ removeatur⁷. Anchiranum concilium⁸, cap. x⁹*

Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati¹⁰ sunt, et dixerunt¹¹ se velle coniugio copulari, quoniam sic manere non possunt. Hi, si postmodum uxorem duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis¹² episcopus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerunt et susceperunt manus impositionem, professi¹³ continentiam, et¹⁴ postea nuptiis obligati sunt, a ministerio sane cessare¹⁵ debent.

Ars. 713 fo. 131v] D 28 c 8

¹ non posse (possit Ca) continere dixerit (dux- Ca) BeCaMgTc; incontinentem Pf; cont. non posse dix. Vo

² ux. libere sortiatur BeCaTc; ux. lib. societur Mg; ux. sortiatur Pf

³ autem BeCaMgTc; ante Ad; om. Pf

⁴ vel BeCaMgTc; om. Pf

⁵ fecerit BeCaMgTc; facies Pf

⁶ ministerio BeMgPfTc; ministracione Ca

⁷ in mg. AdBeCaMgPfTc, text Vo; as separate canon, in black RaVm; om. MqOaPtTbVp

⁸ Anc. conc. BeCaMgPfA; Anchiranum concilium Tb; Ex Anciritano concilio Tc; Anchirane conc. Vo

⁹ Anc. - x in mg. Mq

¹⁰ protestati BeCaMgOaRaTcVm; prestolati Pf; postulati TbVo; pretestati Vp; protestata A

¹¹ -unt CaPfTbTcA; -int Mg

¹² eis RaTc; ei A; om. CaMgPfTb

¹³ sunt add. MgMoTc; et add. Mo²; om. BbBeCaMfMhMjMkMmPdPfRaTbVoA

¹⁴ si add. Mg, om. CaPfTbTcA

¹⁵ sane cessare BeCaPfTbA; cessare sane Mg; sane abstinere Tc

88

¹*Toletanum concilium I², cap. ii³*

Placuit diaconos si vel integri vel casti sunt etiam si uxores habeant⁴, in ministerio constituentur⁵.

Ars. 713 fo. 131v]

¹ De eodem add. Vo

² Tol. conc. I BeCaMhMkMmOaPfTb; Toletano conc. I Mg; Ex Toletano concilio Tc; Tol. conc. ... MfPtA; Toletanus conc. I Vo

³ lxxxviii add. Vo

⁴ ut add. Tb, om. CaMgMhMjMkMmPfPtTcA

⁵ -uantur OaMhMkMmMqTbA; -tui BeMjMoPfRaTcVo²; -tuti CaMgVo; studeantur Mf

89

[*Mos Romane ecclesie est¹ ut non ordinetur presbiter, diaconus, subdiaconus nisi professionem continentie² fecerit³]*⁴. *Gregorius⁵ Petro subdiacono Sicilie⁶*

Ante triennium omnium ecclesiarum subdiaconi⁷ Sicilie⁸ prohibiti fuerant, ut more Romane ecclesie suis uxoribus nullatenus⁹ misceantur¹⁰, quod mihi durum atque incompetens¹¹ videtur, ut qui usum continentie non invenit neque castitatem promisit, compellatur a¹² sua uxore separari, atque per hoc, quod absit¹³, deterius cadat¹⁴. Unde¹⁵ videtur mihi¹⁶ ut a presenti die episcopis omnibus¹⁷ dicatur ut nullum facere subdiaconum presumant, nisi qui se victurum caste promiserit¹⁸, quatenus et¹⁹ preterita que²⁰ per²¹ propositum mentis appetita non sunt, violenter²² non exigantur, et futura caute caveantur. Qui vero post eandem prohibitionem que ante triennium²³ facta est continenter cum suis coniugibus vixerunt, laudandi atque²⁴ remunerandi sunt, atque ut²⁵ in bono suo permaneant exhortandi. Eos autem qui post prohibitionem factam, se a suis uxoribus continere noluerunt²⁶, ad sacrum ordinem nolumus promoveri, quia nullus debet ad altaris ministerium accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium²⁷ fuerit approbata.

Ars. 713 fo. 131v] D 31 c 1

¹ Rom. eccl. est CaMgTc; est Rom. eccl. BePf

² ss Vo

³ -erit BeMgPfTc; -erint Ca

⁴ in mg. BeCaMgPfTc, in text Vo; om. MqOaPtTbVp

⁵ Greg. BeTbTcA; Ier' CaMgMqPfWc; om. Vp

⁶ Sicilie BeCaPfTbTcA; Scilicie Mg; Cilicie Oa

⁷ omn. eccl. subd. CaMgPfTbA; subd. omn. eccl. Tc

⁸ Sicilie CaFcPfTbTcA; Scilicie Mg

⁹ in mg. Ra

¹⁰ -eantur CaMgPfTbA; -erentur Tc

¹¹ incompetens Ca

¹² a CaMgPfTbA; ab Tc

¹³ in add. Tc, om. CaMgPfTbA

¹⁴ cadat CaMgTbTcA; om. Pf

¹⁵ Unde CaTbTcA; Inde MgPf

¹⁶ vid. mihi CaPfTcA; mihi vid. Tb

¹⁷ ep. omn. CaPfTbTcA; omn. ep. Mg

¹⁸ caste prom. CaFcPfTcA; caste promisit Mg; prom. caste Tb

¹⁹ que add. BeCaMgPf, om. TbTcA

²⁰ que TbTcA; queque BeCaMgPf

²¹ per MgPfTbTcA; om. Ca

²² violenter CaMgPfTbA; om. Tc

²³ corr. fr. testimonium Vo

²⁴ atque CaMgPfTbA; et Tc

²⁵ atque ut CaPfTbTcA; utque Mg

²⁶ -unt CaMgPfTcA; -int Tb

²⁷ here Lg fo 40vb continues without a break with the end of 3.186 at et religioni semper inhereat, with partly ploughed mg. note.

90

¹*Leo IX² contra epistolam Nicete³ abbatis de monasterio Studii⁴*

Apud nos, nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur⁵, nisi perpetuam continentiam etiam⁶ a propria coniuge profiteatur⁷, nec post gradum cuiquam uxorem ducere⁸ conceditur.

Ars. 713 fo. 149v]

¹ De eodem *add.* Vo

² *om.* Vp

³ -ete BeCaMgPfTbA; -eti Tc; -eni Vp

⁴ monasterio Studii (unii Oa) BeCaCbMgOaPfRfTbVo(*adding xc*)A; ab. de monaster' Studii *in mg.* Ra; monasterii Studio Tc; monasterio Studio Vp

⁵ -itur BeCaMgPf²TcA; -atur PfTb

⁶ etiam MgPfTbTcA; et Ca

⁷ prof- CaMgPfTbA; conf- Tc

⁸ ux. duc. CaPfTbTcA; duc. ux. Mg

91

Neocesariense concilium¹, cap. i²

Presbiter si uxorem acceperit³ ab ordine⁴ deponatur. Si vero fornicatus fuerit aut adulterium perpetraverit amplius⁵ pelli debet, et ad penitentiam redigi.

Ars. 713 fo.150, ID 6.185a] D 28 c 9

¹ Neoc. conc. CaEaEgOaPfPkPwQaQeRaSeTbA; Ex Cesariensi conc. Be; Leo Cesariensi concil' Fc; Neocesariensi conc. Mg; Leocesarense conc. Mo; Ex concilio Neocesariensi Tc; De continentia presbiterorum Vo

² cap. i BeCaMgMqPfQeTbTc; cap. ii Mo; cap. xv Vp; xci Vo; *om.* Qa

³ acceperit *AdBeCaDbEaMkMmMoMqOaPfPkPtPwQeSeTbTcVoA; duxerit EgMfMgMjQaRa

⁴ ab ord. *om.* Ra

⁵ adult. - amplius

*AbAdBdBeCaCbEaEcEgFcLbKaMfMgMjMoObOdOeOfPfPkPtPwQaRaSdSeSgTbTcVmVoVpWaWbWcA; adult. perp. eo amplius MhMkMmMq; adulterii perpetratus fuerit amplius Oa; ad alterum properaverit coniugium extra ecclesiam *Brant*

92

¹*Beda super Lucam, libro I, cap. ii²*

Sacerdotibus ut semper queant altari³ assistere, semper ab uxoribus continendum⁴ castitas observanda precipitur.

¹ De eodem *add.* Vo

² xcii *add.* Vo

³ semper queant alt. CaFcPfTbTcVo; queant semper (*ss* Be) alt. BeMg; super altare (-ari A) queant OaA

⁴ cont- CaFcMgPfTbA; abst- Tc

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 2 var.

93

Concilium II Cartaginense¹, cap. ii²

Episcopos³, presbiteros, diaconos⁴ ita⁵ placuit⁶, ut decet sacrosanctos⁷ antistites aut⁸ Dei sacerdotes⁹ et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt¹⁰, continentis esse¹¹ in omnibus¹².

Ars. 713 fo. 150] D 31 c 3 var.

¹ Conc. II Cart. BeMfOaRaTbVpA?; Ex Cart. conc. II Pf; Conc. Cartag. CaMj; Ex conc. Cart. II MgTc; Cart. conc. II MhMq; Carthag. conc. Pt

² ii BeCaMgMfMhOaPfPtTcVoA; iii Tb. De eodem et de episcopis et diaconibus xciii *add.* Vo

³ Cpos Pf

⁴ presb. diac. (-es Ca) BeCaOaMfMjRaTcA; diac. pres. MgPfPtPhQeTbVo. et levitas - inserviunt *add.* (*from below*) Tb, *om.* CaMgPfTcA

⁵ ut *add.* CaMfMgMjMkMmPtVoVp, *om.* BeMoPfTbTcA

⁶ et *add.* Vp

⁷ decet sacrosanctos BeCaMfMhMjMmMoPfPtTcA; sacrosanctos decet Mg; decet sacros Tb

⁸ aut BeCaMfMgMjTbA; ac Pf²Tc

⁹ Dei sac. BeCaMfPfPtTbTcA; sac. Dei MgMj

¹⁰ et lev. - ins. CaMfMgPfPtTcA; *above* Tb

¹¹ debent *add.* Oe

¹² decet *add.* BeCaDbMfMgMhMjMkMmMoMqObOdOfPdPt(?)RaVoVpWcBrant, esse *add.* Pf, *om.* PhOeQeTbTcVmA

94

[Quod¹ dispensatione in veteri lege Zacharie et aliis sacerdotibus usus uxoris relaxatus est]². Innocentius Victorico³ Rothomagensi episcopo⁴

Tenere debet ecclesia omnimodo, ut sacerdotes et levite cum uxoribus suis⁵ non misceantur, quia⁶ ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim, Sancti estote, quoniam ego⁷ sanctus Dominus Deus vester. Nam⁸ priscis temporibus de templo⁹ Dei anno vicis sue non discedebant, sicut de Zacharia legimus¹⁰, nec domum suam omnino tangebant¹¹. Quibus utique propter sobolis

¹ Quod MgTc; Qua AdBeCaPf

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding* xc et iiiii); *om.* MqOaPtTbVp

³ -ico *BeCaMgOaPfVo; Victrico Tb; -ino Tc; *corr. fr.* Victroco to Victroci A

⁴ ep. *BeCaMgPfTcA; archiep. Tb

⁵ ux. suis *CaPfTcA; ux. Mg; suis ux. Tb

⁶ cum uxoribus – quia *in mg* Mk²

⁷ ego *Tb; *om.* BeCaMgPfTc

⁸ Nam *MgPfTbTc; Quoniam Ca

⁹ de templo *CaMgTbTc; *om.* Pf

¹⁰ -imus *CaMgPfTc; -itur Tb

¹¹ -ant *CaPfTbTc; -at Mg

successionem uxoris¹² usus fuerat relaxatus¹³, quia ex alia tribu et preter ex semine¹⁴ Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat preceptus¹⁵ accedere¹⁶, quanto magis hi sacerdotes vel¹⁷ levite pudicitiam¹⁸ ex die ordinationis sue servare¹⁹ debent, quibus²⁰ vel²¹ sacerdotium vel ministerium sine successione²² est, nec preterit dies qua vel a sacrificiis divinis vel a²³ baptismatis officio vacent.

ID 6. 94 var. at beginning; Ars. 713 fo. 149v has to occupantur only] D 31 c 4

¹² uxoris *TbTc; om. BeCaMgPf

¹³ us. fu. rel. *CaMgPfTc; rel. us. fu. Tb

¹⁴ ex semine *CaMgPfTb; semen Tc

¹⁵ prec- *MgPfTc; om. Ca; acc- Tb

¹⁶ nullus accedere permittebatur *add. Migne, om. *BeCaDbEaMgOaPfTbTcVoBrant*

¹⁷ vel CaMgPf; et Tb; om. Tc

¹⁸ -ti- ss Mg

¹⁹ serv- *PfTbTc; observ- CaMg

²⁰ quibus *MgPfTbTc; quibusque Ca

²¹ vel *CaMgPfTc; om. Tb

²² sine succ. *MgPfTbTc; ante successionem Ca

²³ a CaPfTbTc; om. Mg

95

[Sacerdos quia semper debet pro populo¹ offerre, matrimonio semper debet² carere]³.

Innocentius⁴ Exuperio Toletano⁵ episcopo

Eos⁶ ad sacrificia fas sit⁷ admitti qui non⁸ exercent, vel⁹ cum uxore carnale officium¹⁰.

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 6

¹ semper deb. pro pop. CaPfRaTc; debet semper pro pop. Be; semper pro pop. deb. Mg

² semper deb. mat. Vo

³ *in mg. BeCaMgPfRaTc, in text Vo(adding xcv); om. MqOaPfTbVp*

⁴ Inn. CaMgPfTbA; Idem Tc

⁵ Tol. CaMgPfTbA; om. Tc

⁶ Eos MqOaQeTbTcA; < >os Ca; Hos BdBeMgPfVoVpVqWc; Nos Pk

⁷ sit CaPfTbA; est Mg; om. Tc

⁸ qui non CaMgPfTbA; non est qui Tc

⁹ vel MgPfTcA; om. CaTb

¹⁰ off. CaMgPfTbA; commercium Tc

96

¹*Hieronimus*² *contra Iovinianum*³

Si laicus et⁴ quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali, sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt⁵ sacrificia, semper orandum est⁶. Si semper orandum⁷, ergo⁸ semper carendum matrimonio.

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 7

¹ Sacerdos quia debet semper pro populo offerre matrimonio semper carere debet *add. in mg.* Be; De eodem *add. Vo*; Quando diaconus ordinatur si dixerit se non posse continere non ordinetur *add in mg.* Wc

² Hieron. BeCaMgTbTcA; Greg' Pf

³ xcvi *add. Vo; insc. in mg.* Mq

⁴ et CaMgPfRaTbA; vel Ra²Tc

⁵ pro pop. off. (offenda Oa) sunt OaRaVmA; off. sunt AdBeCaMgPfTbVoVp; off. sunt pro pop. Tc

⁶ est CaMgPfTcA; *om. Tb*

⁷ est *add. Tb, om. CaMgPfTcA*

⁸ ergo CaPfTbTcA; *om. Mg*

97

[Quando diaconus ordinatur, si dixerit se non posse¹ continere non ordinetur]².

[Araunicum concilium cap. xxii]³

Diaconus qui eligitur si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, et dixerit non posse in castitate⁴ permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit⁵ et postea matrimonium desideraverit, alienus sit a ministerio, et vacet a clero.

ID 6.376] D 27 c 1

¹ se non posse BeMgPfTc; non posse Ad; non possit Ca

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text Vo(adding xcvi); om. MqPtTb*

³ Araunicum (Arausicum Be) concilium cap. xxii BeCaMgPtVp; Item idem Cb; Araun. conc. Mq; Ex canone Martini Bracharensis episcopi. Quando diaconus ordinatur Tc; *om. AdOaPfTbVo*

⁴ non posse in cast. *CaMgTb; in cast. (se *add. Tc*) non posse BePfTc

⁵ ord. fu. *CaMgPfTc; fu. ord. Tb

98

Araunicum concilium¹, cap. xxii²

Si quis³ post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua incontinens invenitur, ab officio removeatur.

¹ Araunicum concilium BeCaMqOaPfTbVoA; Araunico concilio Mg; Ex Ar. concilio PfTc; Araunicum concilio Vp

² xxii BeCaCbMqOaPfPtTbVoVpA; xxvii Mg; xvii Tc. Item de castitate diaconorum ac subdiaconorum observanda xcvi *add. Vo*

³ diaconus aut presbiter *add. Brant, om. BeCaDbMgPfTbTcA*

Ars. 713 fo. 149v] D 50 c 29a, var.

99

Gregorius¹ Bonifacio episcopo Regitano²

Subdiaconibus tuis, hoc quod de singulis³ statuimus decernimus observari⁴ nec illam⁵ diffinitionem nostram cuiusquam contumacia sinas aut temeritate corrumpi⁶.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 9

¹ *om.* Vo

² Regitano BeCaMgPfTbVo(*adding* xcviiii)A; Rogitano Ad; Reginato Pt; Reitano Tc

³ quod de sing.] de Sicul Oa; quod de singulis (*with* vel Siculis *in mg*) Ra

⁴ statuimus decernimus (decern- Vp) observari MgTbVpABrant; statuimus AdCaPfObOdOePtVo; stat. obs. decernimus Be; statuimus observari decrevimus OaRa; constituimus Of; et decernimus observari (*partly in mg.*) Sg; constituimus decrevimus observare Tc

⁵ ullam Ob

⁶ nec illam - corrumpi BeCaDbMgOaObOdOeOfPfSgTcVmVoABrant; *om.* Tb

100¹

Innocentius Anastasio episcopo Thessalonicensi²

Ad exhibendam tamen perfecte continentie puritatem nec subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur ut³ qui habent sint tanquam non habentes⁴, et qui non habent permaneant singulares.

cf 4L 1. 124 but widely var.; ID 6.98 med.]D 32 c 1 med.

¹ *inscription retained but canon om.* Pq

² Thess. BeCaMgPfTbVo; *om.* TcVp; *c add.* Vo. *No insc.* Pt

³ et *add.* CaOaMgTb, *om.* BePfTc

⁴ sint tanquam non hab. CaMgPfTb; tanquam non hab. sint Tc

101

Urbanus II, in sinodo apud Melfiam¹

Eos² qui post subdiaconatum³ uxoribus vacare noluerint⁴ ab omni sacro ordine removemus, officioque atque beneficio ecclesie carere decernimus⁵. Quod si ab episcopo commoniti non correxerint, principibus licentiam indulgemus⁶, ut eorum

¹ Melfiam BeMgMqOaPfPtTbVoVpWcA; Melfiani Ca; Nicetiam Tc. Quod ultio exercenda est in subd' incontinentes *ci add.* Vo. II – Melfiam] papa Ea. *Insc. om.* Pq

² Eos MqOaPhQeRaTbTcVpA; <>os CaPt; Hos AdBeCbEaMgPfPkVqWc; Ees Vo

³ subdiac. PhQeRaTbVoA; diac. BeCaEaMgOaPfVpWc; diaconum MqPqPt; diac. ab Tc

⁴ nol- AdMgOaPfPhPtTcVoVpWc; vol- BeCaMqQeRaTbA

⁵ decernimus AdBeCaMg?MqPfPhPtTbVoA; decrevimus OaRaTcWc

⁶ lic. ind. MgMqPfPtTcVoA; ind. lic. BeCaOa; ind. Tb; lic. tribuimus Wc

feminas mancipent servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione multentur.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 10

102

¹Sexta² sinodus, cap. vii³

Si quis eorum qui ad clerum accedunt voluerit⁴ nuptiali lege mulieri copulari⁵ hoc⁶ ante ordinem subdiaconatus faciat.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 7

¹ e eodem *add.* Vo

² Gr' Vp

³ vii BdBeMgOaPfVo(*adding* cii)A; ii Tb; vi CaTc

⁴ *corr. fr.* -unt Ca

⁵ mul. cop. CaMgPfTbA; cop. mul. Tc

⁶ hoc CaMgPfTcA; *om.* Tb

103

Dominico Gradensi patriarche¹

Erubescant impii, et aperte nos intelligant, iudicio sancti Spiritus eos qui in tribus sacris² gradibus presbiteratu scilicet³, diaconatu, subdiaconatu positi, mulierculas non abiecerint⁴, et caste non vixerint⁵, excludere ab eorundem⁶ graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur. Secretorum⁷ autem cognitor et iudex Deus est⁸.

Ars 713 fo. 150v] D 32 c 11

¹ Grad. (Gardensi Be, -ensis Ea) pat. BeCaEaMgPfTcVoA; pat. Cartaginensi Tb; Ut hii qui in tribus gradibus presbiteratu, diaconatu, subdiaconatu positi mulieres non abiecerint ab eorum graduum dignitate excludantur *add.* Vo

² sacris Ca²MgPfTbOaA; sacros Ca; *om.* Tc

³ scil. MgPfTbA; *om.* BeCaCbTc

⁴ -erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁵ -erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁶ eorundem CaMgPfTcA; eorum Tb

⁷ *lacuna follows in Pf*

⁸ Deus est CaMgPfTbA; est Deus RaTc

104

¹*Urbanus II*² *Melfensi*³ *sinodo presidens ait*⁴

Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probate castitatis, et qui usque ad subdiaconatum unicam et virginem uxorem⁵ habuerit.

Ars 713 fo. 152] D 32 c 12

¹ Item de castitate clericorum *add.* Vo

² *om.* Oa

³ Melfensi A; Meldensi AdBeMgMqPtRaTcTb; Meldenso Pf; *obsc. corr.* Ph; Melfiensi Vo; Moldensi Wc

⁴ pres. ait BeCaMgOaPfrTbA; pres. dixit Mq; *om.* PtTc. Meld. – ait *om* Ea

⁵ et virg. ux. BeCaEaMgOaPfrPtA; virg. ux. Tb; ux. et virg. Tc

105

[Quod episcopi, presbyteri¹, diaconi², subdiaconi a suis³ debeant etiam⁴ uxoribus abstinere aut ab officio cessare]⁵. ⁶Carthaginensi concilio⁷, cap. iii⁸

Placuit episcopos, presbiteros, diaconos⁹, subdiaconos secundum priora statuta¹⁰, etiam ab uxoribus abstinere¹¹. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio. Ceteros vero¹² clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem observari debere.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 13, +D 84 c 4b

¹ et *add.* Tc, *om.* CaMgPf

² et *add.* Tc, *om.* CaMgPf

³ a suis BeCaMgTc; *om.* Pf

⁴ etiam BeMgTc; *om.* AdCaVo; ab Pf

⁵ *in mg.* AdBeCaMgPfrTc, *in text* Vo(*adding* cv); *om.* MqOaPtTbVp

⁶ Ex *add.* Pf, *om.* CaMgTbTcVpA

⁷ Cartaginensi concilio PfrTc; Cartaginense concilium BeCaOaTbVo; Cartag' conc' VII Mg; Cart' conc' A

⁸ iii BeCaTcVoVpA; iiii MgPf; ? Tb

⁹ diac. CaMgPfrTcA; *om.* Tb

¹⁰ priora stat. CaPfrTbTcA; propiora constituta Mg

¹¹ ab ux. abs. MgPfrTbTcA; abs. ab ux. Ca

¹² vero CaMgPfrTbA; autem Tc

106

*[Quod¹ clerici licenter² possint³ uxores ducere et filios procreare]⁴. Leo⁵ Rustico
Narbonensi, cap. vi⁶*

Lex⁷ continentie eadem est altaris ministris⁸ que episcopis atque⁹ presbiteris, qui cum essent laici, sive lectores licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt, sed cum ad predictos pervenerunt gradus, cepit eis¹⁰ non licere quod licuit. Unde ut de carnali fiat spirituale¹¹ coniugium, oportet eos dimittere uxores et quasi non habeant habere, quo¹² et¹³ salva sit qualitas connubiorum et¹⁴ cessent opera nuptiarum.

ID 6.68 with var. insc., Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 10

¹ Quod BeCaMgTcVo; Qui Pf

² licenter BeCaMgPfVo; qui licent Tc

³ -int CaMgPf; -unt BeTc

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Vo; om. MqOaPtTbVp

⁵ papa add. Tc, om. CaMgPfTbVoA

⁶ vi CaOaPfTb?TcA; vii Mg

⁷ Rex Vo

⁸ alt. min. *MgPfTbTcA; min. alt. Ca

⁹ atque CaPfTbA; et Mg; om. Tc

¹⁰ eis *MgPfTbTcA; eos Ca

¹¹ fiat sp. CaMgPfTbA; sp. fiat Tc

¹² quo *MgPfRaTbTc; que Ca; ?A

¹³ et *PfA; ut CaMgRaTbTc

¹⁴ et *MgTbTcA, om. CaPf

107

*[Quod clerici nec¹ viduas nec repudiatas accipiant uxores, quia post tale
matrimonium non possunt provehi² ad subdiaconatum]³. Leo IX⁴ contra epistolam
Nicete⁵ abbatis de monasterio Studii⁶*

Seriatim et⁷ aperte prosequamur⁸ quod sancta Romana ecclesia⁹ in gradibus clericorum agat¹⁰. Clericos enim¹¹, ostiarios, lectores, exorcistas, acolithos, si extra votum et habitum monachi¹² inveniantur, et continentiam profiteri nolunt, uxorem

¹ vel Ad

² etiam add. Be

³ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Vo; om. MqOaPtTbVp

⁴ XI Vo; om. Vp

⁵ -ete CaCbMgPfTbA; -eti Tc

⁶ monasterio Studii (Studii Vo) BeCaMgOaTbVoA; monasterii studio PfTc; monasterio Vp

⁷ Ser. et] Veritatem SeWc

⁸ -amur BeCaMgRaTc; -imur PfTb; -emus Vo; -emur A. per- (vel pro ss) Qe

⁹ etiam add. Mg, om. CaPfTbTcA

¹⁰ agat TbA; agit BeMgPfRaTc; ag' Ca

¹¹ enim BeCaMgPfTcVo; tamen Tb; tantum A

¹² -achi CaMgPfTc; -achorum Tb; ?? A

ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit. Non autem viduam aut¹³ repudiatam, quia propter hoc¹⁴ deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, nec laicus non¹⁵ virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum¹⁶. Quod si quis ex prefatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere¹⁷, non potest sine consensu uxoris sue, ut fiat de carnali deinceps coniugium spirituale, nemine eos cogente. Nec permittitur¹⁸ postea uxor iungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere¹⁹ in vita aut post mortem illius.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 14

¹³ aut CaPfTbTcA; et Mg

¹⁴ hoc CaMgPfTbA; om. Tc

¹⁵ non BeCaMgTcA; nec Pf; nisi Tb

¹⁶ potest ascendere *add. Brant, om. BeCaMgOaPfTbTcVoA*

¹⁷ ad subd. asc. CaMgPfTbA; asc. ad subd. Tc

¹⁸ Nec permittitur MgPfTbTcA; Neque permittatur Ca

¹⁹ nubere CaPfTbTcA; permittitur Mg

108

[Quod clerici uxorati stipendia exterius¹ accipiant]². Beda in historia Anglorum libro I, cap. xxix³

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possint⁴, sortiri uxores debent⁵, et stipendia sua exterius accipiant.

Ars. 713 fo. 149, ID 6.86a] D 32 c 3a

¹ ext. Ad²BeCaEaPf; om. LcMgTc

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(no insc.)Vo; om. MqOaPfTbVp

³ xxix BeOaPfTbTcVoA; xxviii Ca; ? Mg

⁴ -int BeCaMgPfA; -unt TbTc

⁵ ux. deb. CaMgPfTcA; deb. ux. Tb

109

¹Canones apostolorum, cap. xxvii²

Innuptis³ qui ad clerum proveci sunt precipimus ut, si voluerint, uxores accipiant, sed lectores cantoresque⁴ tantummodo.

Ars 713 fo. 149]

¹ Quod clerici uxores alterius secte non accipiant (*cf c 110*) *add. Be; De eodem add. Vo*

² cap. xxvii BeCaOaTbTcVo(*adding* cviii)A; cap. xxviii MgMqVp; xxvii Pf

³ Innuptis MgMqRa²TcA; In nuptiis PfRaTb

⁴ cantoresque BeCaMgTbVoA*Brant*; res cantoresque Pf; et cantores Tc; om. Mq

110

*[Quod clerici uxores alterius secte non accipiant]*¹. ²*Calcedonensi concilio*³, *cap. xiv*⁴

Quoniam in quibusdam provinciis concessum est lectoribus et psalmistis uxores ducere, constituit sancta synodus non licere cuiquam ex his accipere secte alterius uxorem.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 15

¹ *in mg. AdCaMgPfTc, in text Vo; om. BeMqOaPtTbVp*

² *Ex add. MgPf, om. BeCaTbTcA*

³ *Calc. concilio MqPfTc; Calcedonense concilium BeCaTbVo; conc. Calcedonensi Mg; Calcedon' conc' A*

⁴ *xiv BeCaOaPfTbVoA; xxiiii Mg; xiii Tc; xv Vp*

111

¹*Ex concilio Cartaginensi IIII, cap. xix*²

Lectores cum ad annos pubertatis veniunt³, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 8

¹ *De eodem add. Vo*

² *Ex conc. Cart. IIII cap. xix Mg; Conc. Cart. iii cap. AdCaVp; Cart. conc. cap. iii BeTc; Conc. Cart. III cap. xx Mq; Concil. Cart. III, cap. ixx OaA; Ex eodem, cap. iii Pf; Conc. Cartag. cap. iii Tb; Ex conc. Cartaginense III cp. cxi Vo. Neither insc. nor rubr. Ea*

³ *-iunt BeMgPfTbA; -iut Ca; -erint Tc*

112

*Niceno concilio*¹, *cap. iii*²

Interdixit per omnia sancta synodus, non episcopo, non presbitero, non diacono³, non alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem aut sororem aut amitam, aut eas etiam idoneas⁴ personas que fugiunt⁵ suspiciones.

Ars 713 fo. 151, cf ID 6.186] D 32 c 16

¹ *Niceno concilio Tc; Concilium Nic. Ca; Nic. concilium BeEaMgOaTbVo; Ex Niceno concilio Pf; ? A*

² *cap. iii om. Ea. Quas mulieres liceat tantum cum clericis habitare add. Vo. No insc. Qe (cf c 113)*

³ *non subdiacono add. Be²MgRaVp, om. *AdBeCaEaMqPfPtTbTcVoA*

⁴ *eas etiam id. CaPfRaTb; eas tantum id. Be; etiam eas id. EaVoVp; tantum eas Mg; eas tantum Oa Ra²A; tamen eas etiam id. Tc*

⁵ *fug- CaPfTbTcA; effug- *Mg*

113

[*Ut episcopi, presbyteri¹ proprias non relinquunt uxores sustentando sed cohabitando*]². *Canones apostolorum, cap. vi*³

Episcopus aut presbyter propriam uxorem nequaquam⁴ sub obtentu religionis⁵ abiciat. Si vero reiecerit⁶ excommunicetur.

Ars. 713 fo. 151]

¹ diac. et (*om.* Be) subdiac. *add.* AdBeCa, d. s. *add.* Mg, *om.* Pf

² *in mg.* AdBeCaMgPf (*cf* Ea c 114), *in text* Vo; *om.* MqOaPtTbTcVp

³ vi BeCaMgOaTcVoVpA; v Pftb. Nicenum concil' cp. iii Qe (*cf* c 112)

⁴ Ca *uncertain*

⁵ non *add.* Ca, *om.* MgPftTbTcA

⁶ reiecerit CaMgTbTcA; reicit Pf

114

¹*Gregorius in dialogo, libro IV*²

Presbyter quidam commissam sibi regebat ecclesiam cum magno timore Domini, qui ex tempore³ accepti ordinis, presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius nunquam accedere sinebat, eamque sibimet⁴ propinquare⁵ nulla occasionem⁶ permittens⁷, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absciderat. Habent quippe sancti viri hoc proprium, nam⁸ ut semper ab illicitis longe sint, a se plerumque etiam⁹ licita abscidunt. Unde idem vir nequam¹⁰ per eam incurreret culpam, sibi per eam etiam ministrare refutabat necessaria¹¹.

Ars 713 fo. 151] D 32 c 18 to familiaritatis abscidit

¹ De eodem *add.* Vo

² IV BeCaEaOaPfPhTbVo(*adding* cxiiii)VpA; III MgQeTc. Ut episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi proprias non relinquunt uxores sustentando sed cohabitando *add* Ea (*cf* c 113)

³ ex timore (vel ex tempore *ss*) Ad

⁴ sibimet CaPftTbTcA; sibi BeMg

⁵ appropinquare, *after* occasione Be

⁶ -ionem MgPftTcA; -ione BeCaTb

⁷ *corr. fr.* nul. occ. perm. Tb

⁸ nam CaMgPftTbA; *om.* Tc

⁹ a se pler. et CaMgPftTcA; et. a se pler. Tb

¹⁰ nequam CaMgPftTbA; ne Tc

¹¹ etiam ministrare ref. nec. CaEaOaPfQeTbVoVpA; etiam min. nec. refut. Be; ministrari etiam ref. nec. Mg; ref. ministrari etiam nec. Ra; ministrare ref. nec. Se; ministrari ref. etiam nec Tc

115¹

²Ambrosius super epistolam³ secundam⁴ ad Corintios⁵

Omnes apostoli, Iohanne excepto⁶ et Paulo, habuerunt⁷ uxores⁸.

Ars. 713 fo. 149v]

⁹Leo IX contra epistolam Nicete¹⁰ abbatis de monasterio Studii¹¹

Omnino¹² confitemur¹³ non licere episcopo, presbitero, diacono, subdiacono propriam uxorem causa¹⁴ religionis abicere a¹⁵ cura sua, scilicet ut¹⁶ ei victum et vestitum¹⁷ largiatur, sed non ut cum illa ex more carnaliter iaceat¹⁸. Sic¹⁹ et sanctos apostolos legimus egisse, beato Paulo dicente. Nunquid non²⁰ habemus²¹ potestatem sororem mulierem circumducendi²², sicut frater²³ Domini et Cephas. Vide insipiens quia²⁴ non dixit²⁵, Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem

¹ Insc. and text in mg. Wc. Pt has insc. but not text

² De eodem add. Vo

³ om. Qe; expunct. Lc. iii in mg

⁴ ep. sec. EgLmMgPFRaTc; sec. BdBeOaPkPtSe; sec. ep. Be²CaCbLjMqObPt²TbVo; Amb. secundam only A

⁵ Amb. - Cor. after hab. ux. Lf, om. Qa. Ambrosius Leo Ea. cxv add. Vo

⁶ Ioh. exc. CaEaEgMgPFPkTbTcA; exc. Ioh. BeLmOaObOfRa

⁷ hab. CaEaLd²MgPf(with lacuna)TbTc; hab. omnes LdPkSe; omnes hab. A

⁸ In Brant Omnes - uxores follows Omnino - coniugium; as here

AaAbBdBcCaCbDbEcEgFclLdLlLjLmKaMgMqOaObOdOeOfPfPhPkPqPwQaQeRaSdSeSgSkSIT bTcVmVoVpWaWb, as rubric Ad. EaLc omit rest of c 115.

Explicit iii, incipit iiiii add. Lc

⁹ De eodem add. Vo

¹⁰ -ete BeCaCbEgLdLlLjLmMgObSeTbA; -eti Pf; -etii Tc

¹¹ monasterio (corr. fr. -erio Tb) Studii BeCaCbLdLlLjLmMgSeTbVo(adding cxii)VpA; de mon. St. om. ObEg; monasterii studio PfTc; Ambr' super sec. ep. Qa. Ad has Leo - Studii as insc. to c 116, Lf has Leo - Stud. in mg., with Ambros. - Corint. (above) in text here

¹² corr. fr. Omnes Ld

¹³ conf- CaMgObPFTbTcA; prof- Lf

¹⁴ ss Cb

¹⁵ a BeCaCbFcLd²LlLjMgObTbTc; om. LdLmPfVo

¹⁶ non add. CbLj, om. BeCaLdMgObPFTbTcVoA

¹⁷ vict. et vest. BeCaMgObPFTbTcA; vestium et vict. Lf

¹⁸ iaceat BeCaCbFcLdLlLjLmMgObPFTbA; dormiat Tc

¹⁹ corr. fr. sicut Ld

²⁰ non CaMgObPFTbTcA; om. Lm

²¹ habemus CaCb(obsc. corr.)MgObPFTbTcA; habeo Lf

²² -ducendi CaCbLdLlLjLmObPFTbA; -cidendi Tc

²³ frater CaCbLdLlLjLmObPFTbA; fratres Tc

²⁴ hoc add. ss Vo

²⁵ dixit BeCaCbLlLjLmTbTcVoA; dixi LdObPf. Numquid non - dixit om. Mg

amplectendi²⁶, sed circumducendi, scilicet ut mercede predicationis sustentaretur ab eis, nec tamen deinceps foret inter eos ulterius²⁷ carnale coniugium²⁸.

Ars 713 fo. 151] D 31 c 11

²⁶ -ectendi BeMgObPfTbTcVoA; -ectectendi Ca; -ectandi CbLd

²⁷ dein. foret inter eos ult. BeCaCbFcLlLjLmMgObPfPwTb²Vo; deinde foret inter eos Ld; inter eos foret dein. Tc; foret dein. inter eos A

²⁸ *corr. fr. carn. officium ult. Tb; carnale officium (omitting ult.) Qe (but not Ph)*

116

[Si quis¹ pro ordinibus aliquid dederit vel² acceperit vel³ promiserit⁴, ordinator et ordinatus⁵ ab officio deponantur⁶] ⁷. Ex canone⁸ apostolorum, cap. xxx⁹

Si¹⁰ quis¹¹ episcopus¹² aut¹³ presbiter aut abbas¹⁴ per pecuniam hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur ipse et ordinator eius, et a communione sancta modis omnibus¹⁵ abscidatur, et¹⁶ sit anathema sicut Simon magus a Petro

ID 5.78]

¹ Si quis BeCaEaMgPf; Qui BeTc

² vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

³ vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

⁴ -erit BeCaEaPfTc; -it Mg

⁵ ordinator et ordinatus BeCaMgPf; ordinatus et ordinator Tc

⁶ ab off. deponantur BeMgPf; deponantur ab off. Ca; ab off. deponatur Tc

⁷ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* EaVo; viii. De simoniace ordinatis et eorum ordinatoribus *in mg.* Bd; De simoniace ordinatis et ordinatoribus *in text and mg.* Db, *in mg.* Lj; De simoniace ordinatis et ordinatoribus qui omnino deponendi et qui misericorditer sunt reconciliandi Ph; *om.* LcMqOaPfTbVp

⁸ canonicè Vo

⁹ xxx *BeCaMgObOdOeOfPfPfTc; lxxx, lib. iiii [cf Ld] Vo; *om.* Tb. Ex can. ap. c. ii *in mg.* Ad (cf c 115); Explicit liber tertius, incipit quartus Ld; i Pk; Ex can. ap. *only, before rubr.* Ea. vii *add. in mg.*

Be²

¹⁰ Pk has an enlarged initial and a break here.

¹¹ Si quis] Quisquis Ph(with large initial)Qe. quis *ss* Be

¹² vel abbas *add.* Tc², *om.* *BeCaMgPfTbTc

¹³ aut *BeCaPfTbTc; vel Mg

¹⁴ abbas *BeCaMgPfTb; diac' Tc

¹⁵ mod. omn. *BeCaMgPfTb; omn. mod. Tc

¹⁶ et *BeCaMgPfTc; *om.* Tb

117

¹*Ex concilio Bracarense IIII², cap. viii³*

Quicumque⁴ pro conferendo cuiquam sacerdotii gradu, aut munus quodcumque aut promissiones muneris⁵ antequam ordinetur acceperit, vel etiam

¹ De eodem *add.* Vo

² Ex - IV MgPf; Bracarense concil' IIII BeMg; Bracanensi concilio CaTcVp; Bracarense conc. OaVo; VII Bracarense concilio iiii capitulo Sl; ? Tb

³ cxiiii *add.* Vo

postquam ordinatus fuerit, in aliquo se pro hoc ipso presumpserit munerari, sive ille qui dederit, sive qui acceperit, iuxta sententiam Chalcedonensis concilii, gradus sui periculum sustinebit.

ID 5.85]

⁴ Unicumque Oa

⁵ prom. mun *BeMgOaTbVo; mun. prom. PfTc

118

¹*Ex concilio Chalcedonensi*², *cap. ii*³

Si quis episcoporum, accepta pecunia ordinationem fecerit, et sub pretium⁴ deduxerit impretiabilem gratiam atque ordinaverit per pecunias episcopum⁵ sive⁶ coepiscopum⁷ sive presbiterum sive diaconum aut quemcumque alium⁸ qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinaverit euconomum⁹, id est defensorem¹⁰ sive paramonarium¹¹. Quicumque ergo hoc¹² meditatus¹³ fuerit, si convictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum. Et qui sic¹⁴ ordinatus fuerit¹⁵, nullum habeat fructum ex huiusmodi¹⁶ mercimonio et creatione probrosa, sed sit alienus et¹⁷ dignitatis et sollicitudinis eius in quam per¹⁸ pecunias¹⁹ intravit²⁰. Sed et ille²¹ qui tam turpibus et illicitis²² intercessor apparuit²³, si quidem clericus

¹ De eodem *add. Vo*

² conc. Calc. BeCaMgOaTbTcIDp; Calc. conc. PfIDm

³ cxv *add. Vo. Ex – ii]* Item Ea

⁴ -ium *EaTb; -io BeCaMgPfTc

⁵ impretiabilem (-alem Tb)- episcopum *CaMgPfTbTcVo; impreciabiliter pecunia ordinationem fecerit *Brant*

⁶ sive *CaMgPfTb; *om. Tc*

⁷ sive coep- MgPfTbTcVo; sive corep- CaPf²Vo²; *om. Be*

⁸ alium *MgPfTbTc; *om. Ca*

⁹ Euconomus qui res interiores domus Dei dispensat, paramonarius qui res exteriores tantum ad domum Dei pertinentes procurat. Vel sec. [?] alios paramonarius quasi parans monasterium. Iconomus vero portans imaginem Dei. Icon imago. *add. in mg. Ra*

¹⁰ defensorem *BeCaMgPfTb; dispensatorem Tc; id est dispensatorem *add. ss. Lk*²

¹¹ param- *BeOaPfTbTc; pamon- Ca; paxam- Mg; Parim- Vo. id est defensorem *add. Eg*²Tc

¹² hoc *MgTbTc; hec BeCaOaPf

¹³ *obsc. corrected Pf*

¹⁴ sic *CaPfTbTc; *om. Mg*

¹⁵ ipse quidem subeat – ordinatus fuerit *in mg. Be*²

¹⁶ huiusmodi CaMgPfTb; huiusmodi Tc

¹⁷ et *CaMgTb; *om. PfTc*

¹⁸ per *MgPfTbTc; *om. Ca*

¹⁹ -ias *MgPf; -iam BeCaTbTc

²⁰ -avit *CaMgPfTc; -averit Tb

²¹ in *add. Tb, om. *CaMgPfTc*

²² et ill. *ss Ra*²

²³ -uit *CaMgPfTc; -uerit Tb

fuerit, de proprio decidat gradu²⁴, si vero²⁵ laicus sive monachus²⁶ fuerit²⁷, anathema sit.

ID 5.118] C 1 q 1 c 8 is very remote

²⁴dec. gradu BeCaMgObOdOeOfPfTbVmVoIDcpBrant; gradu deiciatur Tc; gradu decidat IDm

²⁵ vero *CaMgPfTc; om. Tb

²⁶ laicus sive mon. *CaPfTb; mon. vel laicus Tc

²⁷ de proprio - fuerit *add. ss* Oe

119

¹Omelia XIII²

Vendentes et ementes e³ templo eliminat Christus, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui donum Dei emere nituntur, dampnat⁴.

Item. In templo vendentes sunt qui hoc quod quibusdam iure competit, ad premium largiuntur. Iustitiam enim vendere est hanc pro premii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum hoc quod iustum est proximo persolvere nolunt, dumque rem iure debitam facere contempnunt, dato patronis pretio emunt peccatum.

ID 5.88] +C 1 q 3 c 10

¹ Greg' in libro x omeliarum *add. Ca* (*cf c 120 below*)

² Omelia XIII *AdBeCaMgMqOaPf; Omel. XIII Gr' Pt; Omel. XIII Greg. pape Tb; Ex omelia XIII Greg. Tc; Quid sit columbas vendere Ea (*cf c 120*); Omelia Greg' XXIII Ra; De eodem. Urbanus Herimano episcopo Metensi. Qui sint vendentes et ementes cxviii Vo (*cf below 122*); Omel' Gg' XIII Vp

³ e PfTb; ex BeCaMgTcVo; de MqRaVp

⁴ dampnat *MgPf?TbTc; *corr. fr.* dampnatum to dampnati Ca

120

[*Quid sit¹ columbas vendere*]². Gregorius in libro omeliarum XL, omelia iii³

Columbas vendere est impositionem manus qua Spiritus sanctus datur non ad vite meritum, sed ad premium dare. [121]. Sed sunt nonnulli qui quidem⁴ nummorum premia ex ordinatione non accipiunt, et tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem querunt. Hi⁵

¹ sit CaMgPf; est OaTc

² Quid – vendere *in mg.* AdCaMgPfTc, *in text after insc.* OaVo(*adding* cxvii); Qui sint (*corr. fr.* sunt) vendentes et ementes *in mg.* Be; De eodem Vo *before* Greg.; *in mg. to previous cap.* Wc; om. EaPtTbVp

³ in libro omel. xl (xi Mg) om. iiiii BeEaMgMqPFVo; om. Ca; Gr' Omelia III Pt; ... xl omeliarum, omelia III Tb; omelia iiiii Tc

⁴ quidem *CaPfTbTc; quod Mg

⁵ Hi *MgPfTbTc; om. Ca

nimirum quod gratis⁶ acceptum est gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis nummum favoris expetunt. Unde bene cum⁷ virum iustum describeret propheta, ait, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit, Qui excutit manus suas a munere⁸, sed adiunxit ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus⁹ a manu, aliud munus¹⁰ a lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio indebite impensa. Munus a manu pecunia, munus a lingua favor¹¹. Qui ergo sacros ordines tribuit¹², tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

ID 5.86] C 1 q 1 c 114 from Sunt nonnulli

⁶ gratis *MgPfTbTc; om. Ca

⁷ bene cum *CaMgTbTc; cum bene Pf

⁸ manus - munere *CaPfTbTc; a munere manus Mg

⁹ munus *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ munus *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ est *add.* Mg, om. *CaPfTbTc

¹² ord. trib. *CaMgPfTb; trib. ord. Tc

122

*[Qui sunt¹ vendentes et ementes]². Urbanus Herimanno³ Metensi episcopo
Vendentes vel⁴ ementes honores ecclesiasticos, et sacerdotes⁵, diaconos⁶ ac⁷
subdiaconos⁸ coniugatos, quamdiu in suo errore permanserint nullam sui⁹
ordinationis¹⁰ potestatem in ecclesia habere permittas.*

Ars. 713 fo. 149v]

¹ sint Vo

² *in mg.* AdCaMgPfTc, *in text* EaVo(*adding* cxviii); om. Be(*cf c 120*)MqOaPtTbVp

³ et Herimantio Vp

⁴ vel OaPfPtTbVoA; et BeCaMgMqPkRaTcVp

⁵ et sacerdotes CaPfTbVoA; ac sacerdotes ac Mg; sacerdotium Tc

⁶ -nos CaMgPfA; -nes Tb; diac' Tc

⁷ ac CaMgPfTbA; om. Tc

⁸ -nos CaMgA; -nes Tb; subd' PfTc

⁹ sui MgTcA; sue BeCa?PfTbVp

¹⁰ ordinationis BeCaPfTbVpA; ordinis MgMqRaTc

123

Ex¹ decretis Paschasii pape, cap. xviii²

Si quis autem obiecerit non consecrationes emi, sed res ipsas que ex consecratione proveniunt, penitus desipere probatur. Nam cum corporalis ecclesia aut

¹ Ex BeCaMgPfTb; In Tc

episcopus aut abbas aut tale aliquid³ sine rebus corporalibus et exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum haberi⁴ provenit, neutrum vendere non⁵ derelinquit⁶. Quam tamen obiectionem sacer penitus canon⁷ exterminat, cum procuratorem vel defensorem ecclesie, vel regule subiectum, adeo per pecunias ordinari prohibeat, ut mediatores quoque huius sceleris⁸ anathematis mucrone incidat.

ID 2.84 med.] C 1 q 3 c 7 to invenditum derelinquit, then distinct.

² cap. cxviii Vo, *adding*: Contra eos qui dicunt non consecrationes (*corr. fr.* obsecrationes) emi sed res que ex consecratione proveniunt.

³ aut tale aliquid MgOaPfTb; aut aliquid tale Be; aliquid tale Ca; aut talis aliquis Tc

⁴ -eri CaMgPfTb; -ere Tc

⁵ non *BeCaPfTb; *om.* MgTcVm

⁶ derelinquit BeCaMgOaObOd²PfTbVmVoIDmp; relinquit Ea; derelinquantque Od; derelinquit OeOf; derelinquit Tc; derelinquat IDc

⁷ pen. can. *CaPfTbTc; can. pen. Mg

⁸ scel. *RaTb; *om.* CaMgMqPfTc

124

¹*Beda in libro omeliarum XX²*

Non solum venditores sunt³ columbarum et domum⁴ Dei faciunt domum⁵ negotiationis qui sacros ordines largiendo⁶ pretium pecunie vel laudis, vel etiam⁷ honoris⁸ inquirunt. Verum hi quoque qui gradum vel gratiam⁹ in ecclesia spiritualem quam Domino largiente perceperunt¹⁰ non simplici intentione sed cuiuslibet humane causa retributionis exercent contra illud¹¹ Petri apostoli: Qui loquitur quasi sermones Dei, qui ministrat tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum¹². Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

ID 5.97] +C 1 q 3 c 11

¹ Item de symoniacis *add.* Vo

² in – XX *om.* Ea; Bede - XII Pt; XX *om.* Vo

³ sunt *CaMgPfPwTb; sed etiam emptores Tc

⁴ et domum *BeCaFcMgOaPwTb; et donum Pf; domum Tc

⁵ domum *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁶ -iendo *CaPfTbTc; -iando Mg

⁷ etiam *BeMgPfTb; *om.* CaTc

⁸ honoris *BeCaFcPfPwTbTcBrant; honores Mg; vel etiam laudis *add.* Tc

⁹ grad. vel grat. *CaMgPf; grat. vel grad. Tb; grad. et grat. Tc

¹⁰ *corr. fr.* -cip- Tb

¹¹ agunt *add.* Tc, *om.* *CaFcMgPfPwTb

¹² Iesum Christum *CaMgPfTb; Christum Iesum Tc

125

[Quod simoniaci sine misericordia deponantur]¹. Nicolaus iunior sinodo presidens in ecclesia Constantiana dixit

Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate servanda habendam² esse decernimus³, sed iuxta canonum sanctionem, et sanctorum patrum decreta, eos omnino dampnamus, ac deponendos eos apostolica auctoritate⁴ sancimus⁵. [126] Item⁶. De cetero si quis⁷ in posterum ab eo quem simoniacum esse non⁸ dubitat, se consecrari permiserit, et consecrator et consecratus non disparem dampnationis sententiam subeant, sed et uterque depositus penitentiam agat, et privatus a propria dignitate persistat.

ID 5.79] +C 1 q 1 c 110, C 1 q 1 c 109

¹ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(no insc.)Vo(adding cxxi); om. MqOaPtTbVp

² -dam *MgPfTbTc; -da Ca

³ decernimus *BeEaPfRaTbVo; decrevimus CaMg?OaTc

⁴ ap. auct. *CaMgPfTc; auct. ap. Tb

⁵ sancimus *BeCaPf; sanctimus MgRaTb; sentimus Tc

⁶ Item *CaCbMgPfTb; Iterum Tc

⁷ si quis *MgPfTbTc; quicquid Ca

⁸ esse non *CaMgPfTc; nemo esse Tb

127

[Determinatio sententie qui simoniaci sunt omnino¹ deponendi, qui misericorditer reconciliandi²]³. In decretis Nicolai, , cap. ii⁴

Nicolaus episcopus episcopis omnibus⁵. Statuimus decretum de simoniaca triperita heresi, id est de simoniacis simoniace⁶ ordinatoribus vel⁷ ordinatis, et de simoniacis simoniace⁸ a non simoniacis, et⁹ simoniacis non simoniace a simoniacis. Simoniaci¹⁰ simoniace ordinati vel ordinatores¹¹, secundum ecclesiasticos canones a

¹ sunt omnino CaMgTc; omn. sint BePfVo

² revocandi Be

³ in mg. BeCaMgPfTc, in text Vo(adding cxxii); Qui omnino sunt deponendi et qui misericorditer reconciliandi in text and mg. Db; om. MqOaPtTbVp

⁴ ii CaMgPfRfTb; iii Tc. Be has In decretis Silvestri pape cp. vii, subsequently partly erased (cf c 128)

⁵ epp. omn. CaPfTb; omn. epp. BeMgTc

⁶ simoniace CaMgPfTb; om. Tc

⁷ vel CaMgPfTb; et Tc

⁸ ordinatoribus – simoniace in mg. Vo²

⁹ de add. Tb, om. CaMgPfTc

¹⁰ -aci CaMgPfTb; -ace Tc

¹¹ ordinatoribus CaMgPfTb; ordinantes Tc

proprio gradu decidant. Simoniaci quoque simoniace a¹² non simoniacis ordinati similiter ab officio male accepto removeantur. Simoniacos autem non simoniace a simoniacis¹³ misericorditer per manus impositionem pro tempore et necessitate concedimus permanere¹⁴ in officio.

4L (Arundel 173 vers.) fo. 98v after 2.50] C 1 q 1 c 107, widely var.

¹² erasure follows Ca

¹³ ordinatis add. Tb, om. CaMgPfTc

¹⁴ perman- BeCaPfMgVoVp; per munere after officio Oa; man- PhQeTbTc

128

[*Quod ordinati ab hereticis omnino non sint¹ ordinati*]². In decretis Silvestri pape, cap. vii

Silvester papa in generali residens³ sinodo dixit, Constituimus ut presbiterum Arianum resipiscentem nemo suscipiat, nisi episcopus eiusdem loci⁴ eum reconciliaverit, et sacrosancto chrismate per episcopalis manus⁵ impositionem sancti Spiritus gratia, que ab hereticis dari non potest, confirmaverit.

4L 2.131]

¹ sint PfMg; sunt BeCaTcVo

² in mg. BeCaMgPfTc, in text Vo(adding cxxiii); ix. Qui omnino sunt deponendi et qui misericorditer reconciliandi in mg. Bd; De dampnandis et de misericorditer reconciliandis in mg. Lj; om.

MqOaPtTbVp

³ residens sin. CaMgPf; sin. residens Tb; respondens Tc

⁴ eiusd. loci CaMgPfTc; loci illius Tb

⁵ manus CaMgPfTc; om. Tb

129

[*Quod ordinati ab hereticis debeant deponi¹, quia heretici gratiam quam amiserunt dare non potuerunt*]². In decretis Innocentii³, cap. ii

Innocentius papa Romanus Alexandro Antiocheno episcopo. Arianos⁴ ceterosque huiusmodi pestis⁵, quia eorum laicos conversos ad Dominum sub imagine penitentie ac sancti Spiritus⁶ sanctificatione⁷ per manus impositionem suscipimus,

¹ debeant deponi BeEaMgPfVo; deponi debeant Ca; deponi Tc

² in mg. AdBeCaMgPfTc, Ea(in text before c 130) Vo; De professione hereticorum in mg. Vp; om. MqOaPtTb

³ in dec. Inn. BeOaPfTcVo; Inn. in dec. CaMg; om. Pt; in dec. Inn. pape Tb

⁴ presbiteros add. CaMg, pravos add. Tc, om. BeOaPfRaTbVo

⁵ -tis MgPfTbTc; -tes Ca

⁶ s. Sp. PfTc; Sp. s. CaMgTb

⁷ sanctificatione BeOaPfTbVpBrant; significatione CaMg; santificationem Tc

non videtur clericos eorum cum⁸ sacerdotii ac ministerii cuiuspiam suscipi⁹ debere dignitate¹⁰. Quoniam quibus solum baptisma ratum esse¹¹ permittimus, quod utique in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti perficitur, nec Spiritum sanctum eos habere ex illo¹² baptismate, illisque ministeriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide¹³ eorum auctores discederent¹⁴, perfectionem Spiritus quam¹⁵ acceperant amiserunt, nec dare eius plenitudinem possunt, que maxime in¹⁶ ordinationibus operatur, quam per impietatis sue¹⁷ perfidiam potius quam per fidem dixerim¹⁸ perdiderunt. Quomodo fieri¹⁹ potest ut eorum profanos sacerdotes dignos Dei honoribus arbitremur, quorum laicos²⁰ imperfectos ut dixi ad sancti Spiritus percipiendam²¹ gratiam, cum penitentie imagine recipiamus²²? Gravitas²³ itaque tua²⁴ ad notitiam coepiscoporum, vel per sinodum, si potest, vel per nostrarum recitationem litterarum faciat pervenire, ut hoc quod ipse tam necessario percunctatus es, et nos tam eliminate²⁵ respondimus communi omnium²⁶ consensu, studioque servetur.

4L 2.132] C 1 q 1 c 73 as here to fidem domini perdiderunt, then very different

⁸ cum CaMgPfTb; non Tc

⁹ -ipi CaMgPfTc; -ipere Tb

¹⁰ -ate CaMgPfTc; -atem Tb

¹¹ esse BeMgTbTc; est CaPf

¹² illo BePfTbTc; eo CaMg

¹³ cath. fide CaMgPfTb; fide cath. Tc

¹⁴ after corr. Pf

¹⁵ quam CaMgPfTb; quem Tc

¹⁶ in CaMgTbTc; cum Pf

¹⁷ penam add. Ca, om. MgPfTbTc

¹⁸ dix- CaPfTbTc; dux- Mg

¹⁹ Quomodo fieri CaMgPfTbTc; propter quod fieri non *Brant*

²⁰ laicos CaMgPfTc; om. Tb

²¹ percipiendam CaMgPfTc; pertinendam Tb

²² -iamus CaPfTbTc; -imus Mg

²³ Gravitas BeMgTbTc; Gratuitas Pf; Gravimus Ca

²⁴ hoc add. TbTc, om. BeCaMgPfBrant

²⁵ eliminate CaMgPfTb; elimiate Tc

²⁶ omnium BeCaOaPfTb; vel coepiscoporum omnium MgVp; omnium coepiscoporum Tc

130

¹Item de eadem re², cap. iii³

Innocentius Rufo et Eusebio episcopis. Ordinati ab hereticis vulneratum per illam⁴ manus impositionem caput habent. Ubi autem⁵ vulnus infixum est, medicina est

¹ Quam professionem debent facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint *add. in mg.*
Ad (*cf c 131*)

² Item de eadem re BeCaMgOaPhTbVo; Idem MqPf; om. Pt; Idem de eodem Tc; Ea *has here rubr. to c 129, but no insc.*

adhibenda⁶ qua possit recipere sanitatem. Que sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi penitentiae remedium necessarium est, certum est illic⁷ ordinationis honorem⁸ locum habere non posse. Nam si, ut legitur, Quod⁹ tetigerit immundus immundum¹⁰ erit, quomodo ei tribuetur¹¹ quod munditia ac¹² puritas consuevit accipere? Sed econtra asseritur eum qui honorem amisit, honorem dare non posse, neque illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat quod ille¹³ posset accipere. Aquiescimus, et verum est certe, quia quod non habuit¹⁴ quis, dare non potuit. Dampnationem utique quam¹⁵ habuit per pravam manus impositionem dedit, et qui particeps factus est dampnati¹⁶ quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum¹⁷. Verum¹⁸ dicitur, vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio¹⁹ auferre omne vitium quod a vitioso fuerat iniectum. Et si ita est applicentur ad ordinationem²⁰ sacrilegi, adulteri atque²¹ omnium criminum rei. Quia per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putantur auferri, nullus sit²² penitentiae locus²³, quia id potest prestare ordinatio, quod longa satisfactio prestare consuevit²⁴. Sed nostre lex est²⁵ ecclesiae venientibus ab hereticis, qui tamen illic baptizati sunt²⁶, per manus impositionem laicam tantum²⁷ tribuere communionem, nec ex his²⁸ aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

4L 2.133, cf ID 6.59-60] +C 1 q 1 c 18 begins var.

³ cxxv add. Vo. cap. iii om. Pt

⁴ illam BeEaPfTbVo; illorum CaMgTc

⁵ autem MgPfTbTc; habent Ca

⁶ est ad. BeCaPfTc; ad. est MgTb

⁷ certum est illic MgRa²; illic BeCaOaRaTbVoBrant; om. Pf; illic certum est Tc

⁸ -rem MgPfTbTc; -re Ca

⁹ Quod CaMgPfTb; Qui Tc

¹⁰ immundus immundum CaMgPfTb; immundum immundus Tc

¹¹ trib- BeMgTbTc; retrib- CaPf

¹² ac BePfTbTc; aut CaMg

¹³ ille CaMgPfTb; ipse Tc

¹⁴ habuit BePfTbTc; habuerit CaMg

¹⁵ quam CaPfTbTc; om. Mg

¹⁶ fac. est dam. CaMgPfTc; dam. fac. est Tb

¹⁷ inv. non possum PfTbTc; non possum inv. CaMg

¹⁸ Verum PfTbTc; Unum? Be; Unde Ca; Sed Mg

¹⁹ vera ac iusta - benedictio BeCaEaMgPfTb; veram ac iustam - benedictionem Pf²Tc

²⁰ ordinationem CaPfTbTc; ordinem Mg

²¹ atque CaMgPfTb; et Tc

²² nullus sit CaMgPfTb; ita nullus

²³ sit add. Tc, om. CaMgPfTb

²⁴ prest. con. CaMgPfTb; con. prest. Tc

²⁵ est CaMgPfTc; om. Tb

²⁶ illic bapt. sunt CaMgPfTc; ibi baptizentur Tb

²⁷ tantum CaMgPfTb; om. Tc

²⁸ ex his CaMgPfTb; om. Tc

131

[Quam¹ professionem debeant facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint.]² In decretis Leonis³, cap. vi⁴

Leo urbis Rome episcopus Ianuario episcopo. Omnis cuiuslibet ordinis clericus qui catholicam deserens communionem heretice se pravitati miscuerit⁵, si ad ecclesiam et⁶ communionem catholicam reverti voluerit, prius errores suos et ipsos auctores⁷ suos⁸ dampnatos a se sine ambiguitate fateatur, et proprie manus scriptis protestationibus⁹ plene et aperte loquatur, et sic in eo gradu quo erat, sine aliqua promotione recipiatur. Qui tamen pro magno habeat beneficio, si adeptus¹⁰ sibi omni¹¹ spe promotionis, in eo quo invenitur ordine, stabilitate perpetua permaneat¹², si tamen iterata tinctione non fuerit maculatus¹³. Non levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros ordines promovendos¹⁴ iudicaverit. Quod si cum¹⁵ grandi¹⁶ examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet¹⁷ licere suspectis. Igitur apostolica auctoritate precipimus ut circumspecte ab omnibus amodo impleantur, que ad totius ecclesie incolumitatem et laudabiliter suggesta sunt et salubriter ordinata.

4L 2.134]

¹ Quam BeCaEaPfTc; Quod Mg

² in mg. Ad(against c 130)BeCaEa(no inscr.)MgPfTc, in text Vo(adding cxxvi); De professione hereticorum in text and marg. Db, in text Ph; om. MqOaPtTbVp. viii add in mg Be²

³ pape add. MqTbTc, om. BeCaMgPf

⁴ vi BeCaPf?TbTcVo; vii MgVp; iii Oa. viii add. in mg. Be²

⁵ misc- MgPfTbTc; inmisc- Ca

⁶ ad add. Tb, om. CaMgPfTc

⁷ auct- CaMgPfTc; act- Tb

⁸ suos BeMgTbTc; om. CaPf

⁹ -ationibus CaMgPfTb; -antibus Tc

¹⁰ adeptus BeMgPfTb; adempta ?Ca; adepti Tc

¹¹ omni CaMgPfTb; om. Tc

¹² perp. perm. CaMgPfTc; perm. perp. Tb

¹³ non fuerit mac. CaPfTbTc; mac. non fuit Mg

¹⁴ ord. prom. CaMgPfTb; prom. ord. Tc

¹⁵ cum CaMgTbTc; eum Pf

¹⁶ grandi MqPfTbVo; gravi BeCaEaRa; grandi et gravi MgTcVp

¹⁷ debet CaMgPfTb; om. Tc

132

[De illo qui de aliqua¹ heresi infamatur quod² in sacro conventu formulam istius libelli recitare³ debeat⁴]⁵. Ex epistola⁶ Cirilli ad Iohannem Antiochenum⁷

Ego ille⁸ nomine hac⁹ scriptura quam manu mea scripsi, profiteor sequens sanctum¹⁰ iudicium patrum Nicene sinodi cccxviii, vel Chalcedonensis sinodi universale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmavit, quod etiam beatissimi¹¹ pape Leonis¹² epistola ad sancte memorie Flavianum Constantinopolitane urbis episcopum¹³ data predicatione lucidissime veritatis exposuit. Confiteor unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum Dei Patris, perfectum eundem¹⁴ in deitate, perfectum¹⁵ eundem¹⁶ in humanitate¹⁷, Deum verum et hominem verum, ipsum eundem¹⁸ ex anima rationali et carne, consubstantialem¹⁹ Patri secundum deitatem²⁰, consubstantialem nobis eundem secundum humanam rationem²¹ in omnibus similem, absque peccato, ante secula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis vero²² diebus eundem propter nos et propter nostram salutem de virgine Maria natum, que eundem Deum peperit secundum humanitatem, unum eundemque Christum Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, inconvertibiliter, individue et²³ inseparabiliter cognitum²⁴, nequaquam naturarum differentia sublata, propter unionem, sed potius salva manente proprietate

¹ De illo qui de aliqua BeCaEaMgVo; Qui de aliqua Pf; De illo qui de Tc

² quod BeCaEaMgTc; om. Pf

³ -are BeMgPfTc; -ari AdEa

⁴ -eat AdBeCaEaMgVo; -et PfTc

⁵ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Vo(adding cxxvi); x. (om. Lj) De professione hereticorum in mg. BdLj; om. EgMqOaPtQeTbVp

⁶ Ex ep. *BeCaEgPfTbTc; Exempla Mg

⁷ episcopo add. Tc, om. *BeCaEgMgPfPwTb; no insc. Ea

⁸ ill' AdMqOaPfPtWc; Iohannes BePw; ille CaMgQeTb; Cirillus DbEgFcRfTc; ille N. Cb; N. Ea; illis Vo

⁹ ac Mg

¹⁰ seq. sanct. CaMgPfTb; sanct. seq. Tc

¹¹ beatissimi *CaMgPfTb; beati Tc

¹² pape Leon. *MgPfTbTc; Leon. pape Ca

¹³ confirmavit add. Tc, om. *CaDcMgPfTb

¹⁴ -dem *MgPfTb; -demque Ca

¹⁵ in mg. Ra

¹⁶ perf. eumd. BeCaFcObOdPf; eumd. perf. Eg; eumd. Mg; perf. eundemque Tb

¹⁷ eundem in deitate - hum. CaEgFcMgObOdOeOfPfSgTbVm; om. Tc

¹⁸ -dem MgPfTbTc; -demque *Ca

¹⁹ consub- *BeCaTbTc; sub- MgPf

²⁰ deitatem BeDbPfTbTc; divinitatem CaMg

²¹ humanam rationem *BeEaMgPfTb; humanam naturam Ca; humanitatem Tc

²² vero *MgPfTb²Tc; nec Ca

²³ et *CaMgPfTb; om. Tc

²⁴ cognitum *CaMgPfTc; congenitum Tb

utriusque nature²⁵, in unam, non in duas concurrisse personas, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum verum Dominum²⁶ Iesum Christum, sicut olim prophete, de eo vel ipse nos²⁷ Christus per semetipsum Dominus²⁸ erudit. Qui autem ita non sentiunt, cum Nestorio et Eutiche vel²⁹ eorum sectatoribus eterno anathemate dignos esse pronuntio.

ID 5.344]

²⁵ -ure *CaMgPfTb; -uram Pf

²⁶ nostrum *add.* BeMgPfTc, *om.* *CaTb

²⁷ nos *CaMgPfTc; *om.* Tb

²⁸ Dominus *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁹ vel CaMgPfTb; et Tc

132bis

*[Quod consecrati ab excommunicatis deponantur]¹. Gregorius Maximo² presumptori
Salone*

Auditur inauditum nefas, quod post interdictionem quoque nostram, que sub excommunicatione quoque nostra³ ordinantiumque te facta est, cesis presbiteris diaconibus⁴ manu militari ad medium diceris⁵ deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo⁶ possumus, quia ab excommunicatis est⁷ hominibus⁸ consecrata⁹.

ID 14.54; cf 5.134 med., var.]

¹ *in mg.* AdBeCaMgOaPfTc, Ea(*in text after Greg. only*)Vo(*adding cxxviii*); De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare *in text and mg.* Db; De lapsis qui - ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere (*cf c 133*) Ph; *om.* MqOaPtTb

² Maximo *BeFcMgPfPwTbVo; Maxime Ca; Martino Tc; Marino Rf

³ nostra CaPfTbTc; tua Mg

⁴ -onibus BeCaOaPfTc; -onibus ceteroque clero Mg; -onis Tb

⁵ diceris MgPfTbTc; dictis Ca

⁶ dic. nullo modo CaMgPfTb; nullo modo dic. Tc

⁷ est MgPfTbTc; cum Ca

⁸ hom. CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ consecrata BeCaPfTb; celebrata MgTc; est consecrata Vo

133

[*Quod clerici in sacris ordinibus constituti si in peccato carnis¹ fuerint, deponantur*]². *Gregorius Ianuario episcopo Caralitano*³

Pervenit⁴ etiam ad nos⁵ quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post penitentiam, vel ante penitentiam⁶ ad ministerii sui officium revocari. Quod omnino prohibemus, et in hac⁷ sacratissimi canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccato⁸ carnis fuerit, sacro ordine ita careat ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

4L 3.18a; Ars 713 fo. 150v; ID 6.78] D 50 c 9

¹ lapsi *add.* BeTc, *om.* AdCaEaMgPf

² *in mg.* BeCaMgPfTc, *in text* EaVo(*adding* cxxviii); xi. (*om.* Lj) De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere *in mg.* BdLj; De lapsis qui sunt deponendi, qui vero per misericordiam reconciliandi Of; *om.* MqOaPfTbVp

³ Gregorius Ianuario episcopo Caralitano (Catal' Mq) BeCaMgMqObOdOeOfTcVo; Greg., *before rubr.* Ea; Idem Ianuarii episcopi Caralitan' Pf; Greg. Ian. Caral. ep. Tb; Ian. ep. Caral. Greg. A. ix *add. in mg.* Be²

⁴ Prev- Vp

⁵ et. ad nos *BeMgPfTcVo; ad nos et. Tb; ad nos ARa

⁶ vel post pen. vel ante pen. *BeMgPfTbTc; vel post pen. Ca; vel post vel ante pen. A

⁷ hac PfA; hac re CaMgVo; hoc Tb(*obsc. corr.*)Tc

⁸ -ato *CaPfTbTc; -atis Mg

134

¹*Gregorius omnibus per regnum Italicum² et Teutonicorum³*

Si qui sunt presbiteri vel diaconi vel subdiaconi⁴ qui in crimine fornicationis iaceant, interdicimus eis⁵ ex Dei parte⁶ omnipotentis, et sancti Petri auctoritate ecclesie introitum usque dum peniteant et emendent. Si qui vero⁷ in peccato suo⁸ perseverare maluerint⁹, nullus vestrum eorum audire presumat¹⁰ officium, quia benedictio eorum vertitur¹¹ in maledictionem, et oratio¹² in peccatum, Domino

¹ De eodem *add. in mg.* CaLn²; Ut presbiteri, diaconi, subdiaconi fornicantes ecclesiam non intrent, et si ministrare presumpserint nullus eorum officium eorum audiat *add.* Vo

² Italicum BeCaMgPfTbA; Italarum Ra; Italie Tc; Ytalicorum Vo; Italicum Vp

³ omn. – Teut. *om.* Ea

⁴ vel sub. BeMgPfTbTcA; *om.* Ca

⁵ *rep. and canc.* Tb

⁶ Dei parte MgPfTbTcA; parte Dei Ca

⁷ qui vero CaMgPfTcA; vero Ca; qui Tb

⁸ peccato suo PfTbTcA; peccatis suis Mg

⁹ maluerint BeCaMgPfA; voluerunt Tb; voluerint Tc

¹⁰ eor. aud. pres. MgOaTbA; eor. pres. aud. BeCaPf; pres. aud. eor. Tc

¹¹ vert- OaPfTbTcA; convert- BeCaMg

¹² oratio CaMgPfTcA; omnino Tb

testante¹³ per prophetam, Maledicam, inquit, benedictionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo precepto obedire noluerit¹⁴ idolatrie peccatum incurrerunt¹⁵, Samuele teste et beato Gregorio instruente¹⁶, Peccatum ariolandi est, non obedire: et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit, sedi apostolice obedire contendit¹⁷.

Ars. 713 fo. 150] +D 81 c 15

¹³ test- CaPfTbTcA; attest- Mg

¹⁴ -erit TbTcA; -erint BeCaMgPf

¹⁵ incurrerunt BeCaMgPfA; incurrit Tb; incurrunt Tc

¹⁶ et beato Greg. inst. BeCaMgPfA; et b. Greg. astruente Tb; *om.* Tc

¹⁷ contendit MqTbA; contempnit BdBeCaEaMgPfTcVo

135

¹*Decretum Nicolai iunioris*²

Nullus missam audiat presbiteri, quem scit concubinam indubitanter³ habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam⁴ ipsa sancta sinodus hoc⁵ capitulum sub excommunicatione posuit dicens, Quicumque sacerdotum, diaconorum aut⁶ subdiaconorum post constitutum beate memorie predecessoris nostri sanctissimi⁷ Leonis pape de castitate clericorum concubinam palam duxerit⁸, vel ductam non reliquerit⁹, ex parte omnipotentis Dei¹⁰, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli precipimus et omnino contradicimus, ut missam non cantet, neque¹¹ evangelium vel¹² epistolam legat ad missam, neque in presbiterio ad divina officia¹³, qui prefate¹⁴

¹ Quod nullus audiat missam presbiteri quem scit concubinam habere *add. in mg.* CaLn²

² De eodem cxxxi *add.* Vo

³ conc. ind. BeCaMgOaPfA; ind. conc. TbTc

⁴ etiam CaMgPfTbA; hoc Tc

⁵ hoc MgPfTbTcA; vel Ca

⁶ aut CaMgPfTbA; *om.* Tc

⁷ *corr. fr.* -ime Mg

⁸ dux- *MgPfTbTcA; dix- Ca

⁹ reliq- MgPfTbTcA; derelinq- Ca

¹⁰ omn. Dei CaMgPfTbA; Dei omn. Tc

¹¹ neque CaPfTbTcA; nec Mg

¹² vel CaMgPfTcA; neque Tb

¹³ officia CaMgPfTb; maneat officia cum his Tc

¹⁴ -ate BePfTbTcA; -ata Ca; -ati Mg

constitutioni fuerint¹⁵ inobedientes¹⁶ maneat¹⁷, neque partem ab ecclesia suscipiat¹⁸, quousque a nobis sententia super¹⁹ huiusmodi, Deo concedente, procedat.

Ars. 713 fo. 150] +D 32 c 5, D 32 c 6 to ab ecclesia suscipiat, then distinct]

¹⁵ -erint MgOaTbTcA; -erit BeCaPfVo

¹⁶ inobedientes MgOaTbTc; inobediens BeCaEaPfVo; obediens A

¹⁷ maneat BeCaEaPfVoA; maneant MgTb; *om.* Tc

¹⁸ -iat BeCaPfTcA; -iant MgTb

¹⁹ super MgPfTbTcA; *om.* Ca

136

¹*Nicolaus Carolo archiepiscopo² et eius suffraganeis³*

Sacerdotes si in fornicationis ceciderint laqueum⁴, et criminis manifestus sive ostensus fuerit actus⁵, sacerdotii non possunt habere honorem secundum canonicæ institutionis auctoritatem.

Ars. 713 fo. 150v] +D 50 c 33

¹ De eodem *add. in mg.* CaLn²

² Car. archiepiscopo Be²MgPfTcVoVpA; Car' Be; Car. archid' CaOaPf; arch'o Car. Tb

³ xcvi. *add.* Pt; De eodem cxxxi *add.* Vo

⁴ cec. laq. CaMgPfTbA; laq. cec. Tc

⁵ sive ostensus fuerit (fuit Ca) actus BeCaMgPfA; fuerit actus sive ostensus Tb; fuerit actus Tc

137

¹*Innocentius Exuperio Tolosano² episcopo³*

Proposuistis quid de his observari⁴ debeat quos in diaconii ministerio an⁵ in⁶ officio presbiterii positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodiderunt. De his et divinarum legum est⁷ disciplina et beate recordationis Siricii⁸ episcopi monita evidentiā⁹ cummearunt¹⁰, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico¹¹ privarentur, nec admittantur¹² ad tale ministerium¹³ quod sola continentia oportet impleri.

¹ De eodem *add.* Vo

² Tolosano BeCaOaPfA; Tolestano Mg; Toletano MqTbTcVp

³ cxxxiii *add.* Vo

⁴ observari CaMgPfTbA; obseri Tc

⁵ an MqPfA; aut BeCaMgTc; vel Tb

⁶ *ss* Tb

⁷ est MgPfTbTcA; cum Ca

⁸ Siricii MgPfTbTcA; Siritiati Ca

⁹ -tia MgPfTcA; -tius Tb

¹⁰ cummearunt MgPfTcA; comearunt Ad(vel commemorant *ss*)BeVo; commeantur (vel commemorant *ss*) Ca; commeantur RaBrant; commemorant Tb; emanaverunt *Migne*

¹¹ hon. ecc. CaMgPfTcA; ecc. hon. Tb

¹² -antur CaMgPfTcA; -erentur Tb

Ars. 713 fo. 150v] D 82 c 2a

¹³ minist- MgPfTbTcA; mist- Ca

138

¹*Alexander² II episcopis et regi Dalmatiarum³*

Si quis amodo episcopus, presbiter, diaconus⁴ feminam acceperit vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat usque⁵ ad satisfactionem veniat, nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 16

¹ De eodem *add.* Vo

² Alex. Be²CaMgTbTcA; Aliis Ad; A. Be; *om.* (??) Pf; Ambrosius Vo

³ Dalmatiarum OaPfRaTbVo(*adding* cxxxiii)A; Dalmatiarum AdCaMg; Salmatiarum Be; Dalmaticarum Tc

⁴ diac. CaPfTcVpA; diac. vel subdiaconus Mg; *om.* Tb

⁵ usque BeOaTbWcA; quousque CaPfTcVp; usque dum MgRa; quoadusque Vo

139

¹*Idem clero Mediolani²*

Si quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum officium contumaciter deserens, feminam sibi potius eligit³, sicut sponte ob fornicationem dimittit⁴ officium, ita⁵ ob prevaricationem dimittere cogatur et invitus beneficium.

Ars. 713 fo. 150v, has more] +D 81 c 17

¹ De eodem *add.* Vo

² -lani BeCaOaPfVo(*adding* cxxxvi)A; -lano MgTb; -lanensi Tc

³ eligit BeMgPfTbVoA; degerit Ca; eligerit Tc

⁴ -tit BeCaMgTbTc; -tunt Pf; ?? A

⁵ Oa *runs on* beneficio ecclesiarum privatos *etc at end of c 140, omitting rest of c 139, beginning of c 140*

140

¹*Idem² populo Mediolano³*

Eos⁴ etiam qui ut fornicari liceat divinum officium derelinquunt, et a Deo recedentes diabolo et eius operibus⁵ serviunt, sicut se iustissime officio⁶ alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse abiudicamus⁷.

¹ De eodem *add.* Vo

² Idem CaMgPfTb; Item Tc

³ -lano CaMgPfTb; -lanensi Tc; -lani Vo(*adding* cxxxvi); *no break or insc.* A

⁴ Eos CaMqRaTbA; Hos BdBeMgPfPkQeTcVoVpVqWc

⁵ eius op. BeCaPfTbA; op. eius MgTc

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 18

⁶ officio CaMgPfTbA; officii Tc

⁷ abiud- BeCaMgPfTbA; audiamus Oa; iud- Tc

141

¹*Martinus papa Amando*²

Qui semel post suam ordinationem³ in lapsu cecidit⁴, deinceps iam⁵ depositus erit, nullumque gradum sacerdotii⁶ poterit adipisci.

Ars. 713 fo. 150v] D 50 c 2

¹ De eodem *add.* Vo

² cxxxvii *add.* Vo

³ ordionem Mg

⁴ in lapsu cec. PfRa; in lapsu ceciderit BeEaMgVo; de lapsu cec. Ca; in lapsu decidit Oa; lapsus cecidit Tb; in lapsum ceciderit TcVp; in laps... cecidit A

⁵ *ss* Be

⁶ gr. sac. CaPfTbTcA; sac. gr. Mg

142

¹*Gregorius Venantio episcopo Lunensi*²

Statuimus diaconem et abbatem quem de portu Veneris indicas³ cecidisse, ad sacrum ordinem non debere vel⁴ posse aliquomodo reparari. Quem quidem sacro ordine⁵ privatam⁶ in penitentiam te deputare convenit. Cuius si postea actus⁷ et⁸ conversatio meruerit, priorem inter monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconos⁹ quoque quos similis culpa¹⁰ constringit, ab officio suo irrevocabiliter depositi, inter laicos communionem accipiant. In portu¹¹ autem Veneris loco lapsi, diaconum¹² alium qui hoc officium implere¹³ debeat ordinabis.

Ars. 713 fo. 150] cf D 50 c 10 med.

¹ De eodem *add.* Vo

² ep. Lunensi BeCaMgOaTcVo(*adding* cxxxv)A; ep. Luversi Pf; Lunensi ep. Tb

³ -cas CaPfTbTcA; -cans Mg

⁴ vel CaMgPfTbA; nec Tc

⁵ ordine CaMgPfTbA; *om.* Tc

⁶ puatum Ca

⁷ auctus Ca

⁸ et CaMgTbTcA; *om.* Pf

⁹ -nos MgPfTbTc; -nes Ca; ?A

¹⁰ culpa CaMgPfTcA; pena Tb

¹¹ portu CaMgPfTcA; porticu Tb

¹² -num CaMgPfTbA; -nem Tc

¹³ impl- CaMgPfTbA; adimpl- Tc

143

[*Clericus adulterasse confessus au convictus in monasterium trudatur*]¹. *Sinodus Aurelianensis*² *tempore Childeberti regis*³, *cap. vii*⁴

Si quis clericus adulterasse aut confessus fuerit aut convictus⁵, depositus ab officio suo⁶ communione concessa⁷ in monasterio toto vite sue tempore trudatur.

Ars. 713 fo. 150v, ID 8.285] +D 81 c 10

¹ *in mg. MgPfTc; De eodem Vo; om. AdBeCaEaMqOaPtTbVp*

² *Sin. Aurel. *BeEaPfTbA; VII sinodus Aurel' CaMg; Ex sinodo Aurelianensi Tc*

³ *Child. reg. *CaTcA; Hildeberti reg. Be; Childiperti regis Mg; Hyldiperti Mq; reg. Child. Tb; ?? Pf; Gildeberti regis Vo*

⁴ *cap. vii *BeMgTbTcVo(adding cxxxviii)A; om. Ca; ? Pf; temp. – vii om. Ea*

⁵ *fu. aut con. MgOaPfTbA; aut con. fu. *Ca*

⁶ *suo *BeCaTc; om. MgPfTbA*

⁷ *corr. fr. decessa Ca*

144

¹*Pelagius Constantino defensori*²

Romanus ecclesie Teanensis clericus, pro crimine adulterii quod admisisse perhibetur, clericatus ordine deposito³, in monasterio⁴ hic in urbe Romana⁵ ad agendam penitentiam ex nostra iussione retrusus est⁶.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 11

¹ *De eodem add. Vo*

² *cxxx add. Vo*

³ *-ito CaMgTbTcA; -itus Pf*

⁴ *-erio CaMgPfTbA; -erium Tc*

⁵ *est add. CaPfPtWc, est detrusus add. Be, est retrusus add. Tc, om. MgOaTcABrant*

⁶ *retrusus est MgOaRaTbVoA, etrusus est Mq; detrusus est Brant, om. BeCaFcPfPtPwRfTcWc*

145

¹*Gregorius Constantino Mediolanensium episcopo*²

Si lapsis³ ad suum ordinem revertendi licentia concedatur⁴, vigor canonicè procul dubio frangitur discipline, dum pro reversionis spe, prave actionis desideria quisque concipere non formidat⁵. Et post pauca⁶. Illud pre omnibus studete, ut lapsos

¹ *Lapsi ad suum ordinem non revertantur add. in mg. Tc; De eodem add. Vo*

² *Const. – episc.] papa Ea; cxli add. Vo*

³ *-sis *BeMgPfTbTc; -sus Ca*

⁴ *-atur *OaTb; -itur BeCaMgPfTcVo*

⁵ *-idat *MgPfTbTc; -idet Ca*

⁶ *Et post pauca *CaEaMgPfPwTb; om. Tc*

in sacrum ordinem nullius vobis⁷ supplicatio aliquomodo revocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata⁸ credatur esse vindicta.

ID 6.80 (Ars. 713 fo. 150r-v has to formidat and ends variant)] D 50 c 1

⁷ vobis *CaPfTbTc; nobis Mg

⁸ dil- *CaPfTbTc; del- Mg

146

In decretis Gregorii¹, cap. xcvi²

Gregorius³ Sabiniano⁴ Ladertino episcopo. Presbiterum de quo nos fraternitas tua latoris presentium legatione⁵ consuluit, nulla ratione in sacro ordine post⁶ lapsum aut permanere aut revocari posse cognoscas. Circa quem⁷ tamen mitius agendum est propter commissum facinus, quia⁸ facili⁹ dicitur professione confessus.

Coll. Sem. 3.124; AL 8.23] D 50 c 3

¹ Gregorii BeCaMgTbTc; Greg. de eodem Vo; eiusdem Pf. In – Geg. om. Pt

² xcvi BeCaOaPfQeRfTb; xcvi Cb; xviii Mg; xxviii PtTc; cp. xcvi. cp. cxlii Vo

³ presul add. PhQe, episcopus add. Tb, om. CaMgPfTc

⁴ Sabiniano CaCbMgPfTb; Sabino Tc

⁵ legatione CaMgPfTb; relatione Tc

⁶ post CaMgPfTb; om. Tc

⁷ ss Mg²

⁸ quia CaMgPfTc; om. Tb

⁹ facili CaMgTbTc; fallaci after corr. Pf

147¹

²Beatus Gregorius³ ad Secundinum⁴ inclusum⁵

Sanctitas tua hoc⁶ a nobis requisivit ut tibi rescriberem⁷ de sacerdotali officio post lapsum resurgendi⁸, dum dicis de hoc canones diversos⁹ te legisse, diversasque sententias alias resurgendi alias nequaquam. Nam nos generaliter a Nicena sinodo incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur¹⁰, que ipsam¹¹ sequentes in cunctis

¹ Lc lacks all to Quid est ergo gravius

² Et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere add. in text and mg. Db; Lapsi post penitentiam ad ordinem redire possunt et honorem add. in mg. Tc

³ Beatus Greg. BeCaCbMgOaTb; Beatus Greg. papa only Ea; Greg. PfTcVo; Idem Pf

⁴ ad Secundinum BeMgOaPfTcVoIDcpd; ad Sedunium Ca; Secundino Pt; ad Secundinum servum Dei TbIDm

⁵ Beatus – inclusum BeCaMgPfTbTc; om. Lc. Qualiter lapsi reparandi sunt cxliii Vo

⁶ hoc *BeCaMgTb; hec Pf; ??Tc

⁷ rescr- *CaMgPfTb; scr- Tc; om. Brant

⁸ scriberemus Brant; scriberem dum de tali officio post lapsum resurgendi scriberemus add. Migne, om. *CaEaMgPfTbTcVoVp

⁹ de hoc can. div. *CaMgPfTb; div. de hoc can. Tc

¹⁰ quat. ven. *CaMgPfTc; ven. quat. Tb

sententiis unanimes concordant. Nos ergo precedentes patres¹² sequimur, quia auctore Deo¹³ a sacra doctrina illorum¹⁴ non discordamus. A capite itaque¹⁵ incipientes usque in quartum altaris ministrum¹⁶ hanc formam servandam cognoscimus, ut quem¹⁷ minorem maior precedit, sicut maior est¹⁸ honore, ita sit in crimine. Et quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta, et sic postea penitentia credatur esse¹⁹ fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, et fructum eius non²⁰ colligere? Aut domum²¹ construere et²² non illic habitare? Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum redire posse²³ ad honorem, propheta dicente, Nunquid qui cadit, non adiciet²⁴ ut resurgat? Et, Qui aversus²⁵ est, non revertetur? Quid est ergo²⁶ gravius, carnale delictum admittere sine quo pauci inveniuntur, aut Dei Filium negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum²⁷ Petrum, ad cuius²⁸ corpus nunc²⁹ indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem, penitentia secuta est, et post penitentiam indulgentia³⁰ data est, quia illum ab apostolatu non deiecit quem ante seipsum negaturum esse³¹ predixit. Tibi hec, fili³² carissime, dicta sufficiant³³, ut illum quem conspicias delicta fletu delere, non dubites in conspectu divinitatis misericordiam consequi, quia nullum peccantem reversum³⁴ despicit, qui peccatores sanguine suo³⁵ redimere venit.

4L 3.18 is widely variant; ID 6.85] D 50 c 16 to ipsum se negare predixit

-
- ¹¹ ipsam *CaMgPfTb(*after corr.*); se Tc
¹² patres *CaMgPfTb; *om.* Tc
¹³ Deo *CaMgPfTb; *om.* Tc
¹⁴ illorum *CaPfTbTc; eorum Mg
¹⁵ itaque *CaMgPfTc; igitur Tb
¹⁶ ministrum *BeCaTbTc; ministerium MgPf
¹⁷ quem *CaPfTbTc; quia Mg
¹⁸ sicut maior est *CaMgPfTbTc; *om.* Brant
¹⁹ pen. cred. esse *CaMgPfTc; cred. esse pen. Tb
²⁰ fruc. eius non *CaPfTbTc; non eius fruc. Mg
²¹ domum *BeCaMgTbTc; *om.* Pf
²² *suppl.* Pf²
²³ red. posse CaMgPfTb; posse red. Tc
²⁴ -iet *CaPfTbTc; -iat Mg
²⁵ av- *CaMgTc; adv- PfTb
²⁶ ergo *CaMgPfTb; *om.* Tc
²⁷ beat. pr. ap. CaMgObOdOeOfPfTc; pr. ap. beatum Tb
²⁸ Petri *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc
²⁹ nunc *CaMgPfTb; non Tc
³⁰ penitentiam indulgentia BeCaMgTbTc; negationem penitentia Pf
³¹ esse *RaTbTc; *om.* BeCaMgPf
³² mi *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc
³³ dicta sufficiant *CaMgTbTc; *om.* Pf
³⁴ -sum *MgPfTbTc; -sus Ca
³⁵ suo BeMgTbTc; *om.* CaPf

148

In decretis¹ Calixti pape², cap. ii³

Calixtus papa Romanus, dilectis episcopis per Galliam constitutis. Errant qui putant Domini sacerdotes⁴, post lapsum, si condignam⁵ egerint penitentiam Domino ministrare non posse, et suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, et suum sacerdotium condigne⁶ custodierint. Et ipsi quidem qui hoc putant, non solum errant⁷, sed etiam traditas ecclesie claves despiciere videntur, de quibus dictum est, Quicumque solveritis⁸ in terra⁹, erunt soluta et¹⁰ in celo. Alioquin hec sententia aut Domini non¹¹ est, aut vera¹². Nos vero¹³ indubitanter tam Domini sacerdotes¹⁴ quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante Domino per prophetam, Nunquid qui cadit non adiciet¹⁵ ut resurgat? Et, Qui aversus est, non revertetur? Et alibi, Nolo, inquit Dominus¹⁶, mortem peccatoris¹⁷, sed ut¹⁸ convertatur et vivat, et propheta David penitentiam agens dixit, Redde mihi letitiam salutaris tui¹⁹ et spiritu principali confirma me²⁰. Ipse namque²¹ post penitentiam et alios²² docuit, et sacrificium Deo²³ obtulit, dans exemplum doctoribus sancte ecclesie, si²⁴ lapsi fuerint, et condignam Deo penitentiam gesserint²⁵, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit, Doceam iniquos vias tuas²⁶. Sacrificium²⁷ pro se²⁸ obtulit

¹ decretali Ea

² In – pape om. Pt

³ cap. ii BeCaLdLfLmMgOaPfPhPtTb; cap. v AdCbLjRf; om. Ea; cap. vi TcVp; cp. v De eodem cxliiii Vo

⁴ Dom. sac. CaEaMgPfTbTc; sac. Dom. Cb

⁵ condignam BeCaCbEaLdLfLjPfTbVo; cum dignam Lm; dignam MgTc

⁶ sac. cond. BePfTcVo; con. sac. Mg; sac. cum digne Oa; sac. digne PhTb

⁷ corr. fr. erant Lm

⁸ solveritis BeCaCbLdLfLjLmMgTbTc; solveris Pf

⁹ in terra MgPfTc; super terram BeCaLfTb

¹⁰ et BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. LfTc

¹¹ Dom. non BeCaCbLdLfMgPfTb; non Dom. Lm; non Tc

¹² est add. Mg, om. PfTbTc

¹³ vero CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

¹⁴ -otes CaMfPfTbTc; -otis Cb

¹⁵ adiciet CaCbLdLfLjMgPfTb; adiciat Lm; om. Tc

¹⁶ Dominus CaDbEaMgTc; Deus Be; om. PfTb

¹⁷ mort. pecc. BeCaCbLdLfLjLmMgTbTc; pecc. mort. Pf

¹⁸ ut BeLd²OaLfTbTc; ut magis CaMg; om. CbDbEaLdLfLmPf

¹⁹ sal. tui BeCaCbLdLfLjLmTbTc; sa' Ea; s. t. LfTc; salutis tue Mg; sal. Pf

²⁰ me CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

²¹ et add. CaTc, om. BeDbMgPfTb

²² post pen. et alios CaCbLdLfLjLmMgPfTb; et alios post pen. Tc

²³ Deo CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

²⁴ illi add. Lf, om. CaMgPfTbTc

²⁵ gesserint BeCaCbLdLfLjLmMgPf; egerint TbTc

²⁶ et impii ad te convertentur et add. CbLjBrant, om. TbTc

²⁷ Deo add. CbLj, om. TbTc

dum dicebat²⁹, Sacrificium Deo spiritus contribulatus³⁰. Videns enim³¹ propheta scelera sua mundata per penitentiam³² non dubitavit predicando et Domino libando, curare aliena. Lacrimarum³³ effusio movet animi passionem, satisfactione³⁴ autem³⁵ impleta avertitur³⁶ animus ab ira³⁷. Superabundant³⁸ peccata, superabundet et misericordia. Quoniam³⁹ apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Mundatur ergo homo⁴⁰ a peccato, et resurgit gratia⁴¹ Dei a lapsu, et in pristino manet officio, iuxta predictas auctoritates⁴². Videat ne amplius⁴³ peccet, ut sententia evangelii maneat in eo, que ait⁴⁴, Vade, et amplius noli peccare. Sententiam itaque, fratres, que misericordiam vetat, non solum tenere, sed et⁴⁵ audire refugite, quia potior est⁴⁶ misericordia omnibus holocaustomatibus et sacrificiis.

4L 3.16, cf ID 6.48] cf D 50 c 14b

²⁸ pro se Tc; om. Tb

²⁹ Doceam (Docebo Tb)- tuas. Sacrificium - dum dicebat (dum dixit Eg, quando dixit Tb) CbEgLjTbBrant; Sacrificium pro se – contribulatus. Sacrificium – pro se Mo. Doceam - tuas et Tc; Docebo iniquo v. a. s. t. et i. a. t. c. et sacrificium – dicebat Vo; om.

AbAdBbBdBeCaDbEaEbEcFcGcLbLdLfLmMfMgMhMjMkMmMqOaObOdOeOfPdPfPhPkPtPwQa RaSdSeSgSIVpWaWbWcZa

³⁰ Sacr. - contrib. before Sacrificium pro se MoTc

³¹ enim CaCbLlLjLmMgTbTc; om. BeEaFcLdPfPw

³² proph. scel. sua mun. per pen. BeCaCbEaLdLfLjLmPfTb; scel. sua proph. mun. per pen. Mg; proph. sua scel. per pen. mun. Tc

³³ ergo add. CbLj, om. BeCaMgPfTbTc

³⁴ obsc. corr. Lf

³⁵ autem CaMgPfTbTc; aut Lm; om. Sl

³⁶ avertitur CaMgPfSITbTc; avertit Lm

³⁷ Qui enim non ignoscit alteri, quomodo sibi misereri? add. MoTc, om.

AdBdBeCaCbEaFcLdLfLjLmMgMqOaPfPtPwRaSITb; satisfactione impleta – ab ira in mg. Sl²

³⁸ enim add. Tc, om. CaCbLdLfLmMgPfTb

³⁹ Quoniam BeCaMgPfTbTc; Quia CbLj

⁴⁰ ergo homo CaMgPfTbTc; homo ergo Cb

⁴¹ gratia CaMgPfTbTc; gloria Cb

⁴² pred. auct. CaMgPfTbTc; auct. pred. Lf

⁴³ iam add. Cb, om. CaMgPfTbTc

⁴⁴ ait CaPfTbTc; dixit Mg

⁴⁵ et CaCbLjMgTb; etiam BeLdLfTc; om. LmPf

⁴⁶ est BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

149

¹*Ex epistola² Isidori ad Massanum³ episcopum, cap. i⁴*

Domino suo⁵ meritisque beato fratri Massano episcopo, Isidorus episcopus. Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet⁶ quod in canone Anciritano, capitulo xix legitur, post lapsum corporalem, restaurandum honoris gradum post penitentiam. Alibi vero legitur, post huiusmodi⁷ delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hec diversitas hoc modo⁸ solvitur. Illos enim ad pristinos gradus canon redire⁹ precepit, quos penitentiae precesserit¹⁰ satisfactio, vel condigna¹¹ peccatorum confessio. At contra hi¹² qui neque a¹³ vitio corruptionis emendantur¹⁴ atque¹⁵ hoc¹⁶ ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum¹⁷ utique honoris nec¹⁸ gratiam recipiunt communionis. Ergo ita est dirimenda¹⁹ sententia ut necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per penitentiam reconciliationem merentur divinae pietatis, hi non immerito consequentur adepti²⁰ dignitatis statum²¹, qui per emendationem penitentiae recepisse noscuntur remedium vite. Id autem ne forte magis sit ambiguum, divinae auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem²² propheta sub typo prevaricatricis Ierusalem ostendit post penitentiae satisfactionem pristinum restaurari honorem. Confundere, inquit, O Iuda²³, et porta²⁴ ignominiam tuam²⁵. Et

¹ De eodem *add. in mg.* Ca²Ln²

² Ex ep. BeCaEaPfTb; Exempla Mg; Epistola Tc

³ -san- CaPfTc; Damasonem *after corr.* Mg; Damasium Mq; -son- BeTb

⁴ cap. i BeCaMgPfTb; *om.* Tc; De discretionem lapsorum quomodo quidam reparandi sint, quidam vero non. cxlv *add.* Vo. ad M. – cap i *om.* Ea

⁵ suo PfTbTc; sancto BeCaMgMqOa; *om.* Vo

⁶ vid. CaMgTbTc; *om.* Pf

⁷ huiusmodi BePfTbTc; huiusmodi CaMg

⁸ Hec div. hoc modo CaMgPfTc; Hoc modo hec div. Tb

⁹ can. red. CaMgPfTb; red. can. Tc

¹⁰ -serit MgPfTbTc; -sit Ca

¹¹ condig- CaMgPfTc; dig- Tb

¹² contra hi CaMgPfTc; hi contra Tb

¹³ a MgPfTbTc; *om.* Ca

¹⁴ corruptionis emendantur CaFcMgPfPwTb; corporis emundantur Tc

¹⁵ atque BeCaMgPf; cui Tb; neque Tc

¹⁶ hoc BePfTbTc; *om.* Ca; id Mg

¹⁷ -dum CaPfTbTc; -du Mg

¹⁸ nec CaMgPfTc; neque Tb

¹⁹ est dir. BeMg²PfVo; est determinanda Ca(vel dirimenda *ss*)Mg; determinanda est Tb; dir. est Tc

²⁰ adepti CaPfTc; adempti BeMgTb

²¹ hi non immerito - statum *add. ss* Ca²

²² quidem CaMgPfTb; *om.* Tc

²³ *lacuna follows in Pf*

²⁴ porta CaPfTbTc; portam Mg

²⁵ tuam CaMgPw²TbTc; *om.* Pf

post paululum, Et tu, inquit, et filie tue²⁶ revertimini ad antiquitatem vestram²⁷. Quod dixit confundere²⁸, ostendit²⁹ post confessionem³⁰, id est peccati opus debere quemquam erubescere, et pro admissis³¹ sceleribus verecundam³² frontem, humoque³³ prostratam demergere, pro eo quod dignum confusionis³⁴ perpetravit³⁵ opus. Deinde precepit ut post ignominiam id est deiectionem³⁶ nominis sive dignitatis, revertatur ad antiquitatem³⁷. Ergo dum quisque post opus confusionis sue confunditur, atque ignominiam portans depositionem suam cum humilitate luget³⁸, revocari³⁹ secundum prophetam ad priorem poterit statum⁴⁰. Item. Iohannes⁴¹ evangelista Angelo Ephesi ecclesie inter cetera quedam⁴² similia scribit, Memor esto⁴³ unde excideris⁴⁴, et age penitentiam et prima⁴⁵ opera fac. Alioquin veniam tibi et movebo candelabrum tuum de loco eius⁴⁶. Ecce, in quantum valui, concilii Anciritani⁴⁷ antiquam plane et plenam auctoritate sententiam sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restaurari in proprio⁴⁸ ordine, qui per penitentie satisfactionem novit propria delicta⁴⁹ deflere. Qui vero nec⁵⁰ luget que gessit, et lugenda sine ullo pudore religionis vel timore divini iudicii committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari⁵¹. In fine autem epistole huius⁵² hoc adiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis conciliorum

²⁶ *ss Be*

²⁷ ad antiquitatem vestram CaMgPpW; ad iniquitatem vestram Be; ad antiquitatem tuam Tb; ab iniquitate vestra Tc

²⁸ *corr. fr.* ostendere Ca³

²⁹ quod *add.* Mg, *om.* CaPpTbTc

³⁰ confessionem CaMgPpWbTbTc; confusionem Pp²

³¹ adm- Ca²MgPpTc; am- CaTb

³² -dam CaMgPpTb; -diam Tc

³³ humoque CaMgPpTc; humique Tb

³⁴ dig. con. MgPpTbTc; con. dig. Ca

³⁵ -avit BePpTc; -averit CaMgTb

³⁶ sui *add.* BeCaTc, *om.* MgPpTb

³⁷ antiquitatem CaMgPpTb; antiquam dignitatem Tc

³⁸ cum hum. lug. CaMgPpTb; lug. cum hum. Tc

³⁹ revoc- MgPpTbTc; voc- Ca

⁴⁰ pot. stat. CaMgPpTb; stat. pot. Tc

⁴¹ apostolus et *add.* Tb, *om.* CaMgPpTc

⁴² quedam MgPpTbTc; quodam Ca

⁴³ esto CaMgTbTc; *om.* Pp

⁴⁴ excideris CaMgPpTb; cecideris Tc

⁴⁵ prima CaMgPpTb; priora Tc

⁴⁶ eius CaMgPpTb; suo Tc

⁴⁷ -ani CaMgTbTc; -ati Pp

⁴⁸ proprio BeMgPpTbTc; primo Ca; vel priori *add.* *ss* Mg

⁴⁹ *ss* Be

⁵⁰ nec MgPpTbTc; non Ca

⁵¹ -ari CaMgTc; -are BePpTb

⁵² ep. huius CaMgPpTc; huius ep. Tb

discors sententia⁵³ invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cuius antiquior aut⁵⁴ potior extat auctoritas.

4L 3.19] D 50 c 28

⁵³ sent. CaPfTbTc; causa (vel sent. ss) Mg

⁵⁴ aut CaPfTbTc; et Mg

150

¹Ex concilio Cabillonensi, cap. xxv²

Si quis presbiter ante³ ordinationem peccaverit et post ordinationem peccata⁴ confessus fuerit quod ante erraverit, non offerat sed tantum⁵ pro religione nomen presbiteri⁶ portet. Si autem non ipse⁷ confessus⁸ sed ab alio publice convictus⁹, nec hoc ipsum habeat, ut nomen presbiteri¹⁰ portet. Similiter de diaconibus observandum est¹¹, ut si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi¹² retineat¹³.

ID 6.149] C 15 q 8 c 4

¹ Presbiter qui peccavit ante ordinationem, si confessus fuerit solo nomine sit presbiter *add. in mg. Tc; om. CaMgMqPFTb*

² cap. xxv *EaMgOaPFTbTcVo; cp. xiii? Be; cap. lxxv *before* Ex Ca; De his qui per ignorantiam ordinantur et postea deteguntur criminaliter peccasse. cxlvi *add. Vo*

³ ante *MgPFTbTc; aut Ca

⁴ pecc. *CaMgPFTc; *om. Tb*

⁵ tantum CaPFTbTc; tamen Mg

⁶ -eri *CaMgPFTb; -erii Tc

⁷ ipse *CaMgPFTb; *om. Tc*

⁸ fuerit *add. Tc, est add. Pf, om. *BeCaMgTb*

⁹ sit *add. Tb, om. *CaMgPFTc*

¹⁰ -eri *CaMgPFTb; -erii Tc

¹¹ de diac. obs. est *CaMgPFTc; obs. est de diac. Tb

¹² subdiaconi *EaCaMqPFTbVo; diaconi BeMgTc; subdiaconii Tb

¹³ retineat *CaMgTbTc; obtineat Pf

151

¹Ex concilio Neocesariensi², cap. viii³

Presbiter si preoccupatus⁴ corporali peccato⁵ promoveatur, et⁶ confessus fuerit de se quod ante ordinationem⁷ deliquerit⁸, oblatam non consecret, manens in reliquis

¹ De clericis homicidis qui debeant ministrare, qui non *add. in mg. Tc; De eodem add. Vo*

² -esariensi *CaMgMhMjPf; ?? Tb; -anensi Tc

³ viii CaMfMgMhMjMmTc; PFTb *unclear*

⁴ fuerit *add. Tc, om. *CaMfMgMhMjMkMkMoPFTb*

⁵ si *add. Tc, om. *BeCaMfMgMhMjMkMmMoPFTb*

⁶ non *add. Tc, om. *BeCaMgPFTb*

⁷ ordinationem *BeMfMoOaRaTbTcVo; ordinem CaMgMhMjMkMm; *om. DbPFTt*

⁸ deliquerit BeMgPf²; deliquit Ra; delinquitur Mf; relinquitur Mj; reliquetur Mm²

officiis propter studium bonum. Quod si de se ipse⁹ confessus non fuerit¹⁰, et argui manifeste nequiverit, potestatis sue iudicio relinquatur.

ID 6.150]

⁹ de se ipse BeCaMfMgMhMjMkMmMoObOd²OeOfPfIDp; ipse de se OaTc; ipse Od; de se Tb; de se ipso DbPtVoIDm

¹⁰ fuerit *CaMfMgMhMjMkMmPfPtTb; fuit Tc

152

Ex epistola Rabani archiepiscopi¹ ad Heribaldum². Ex concilio Hilerdensi, cap. x³

De his vero visum est nobis scribendum qui sacros ordines habent et ante vel post ordinationem⁴ contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus, ut mihi videtur, hec distantia esse debet, ut hi⁵ qui deprehensi vel capti fuerint⁶ publice in periurio, furto, atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum⁷ canonum instituta a gradu proprio⁸ deponantur, quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas⁹ habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur, et rebelles hinc¹⁰ atque contrarii existentes eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt¹¹. Qui autem de predictis peccatis abscondite a se admissis¹² per occultam confessionem coram oculis Dei, presente etiam sacerdote, qui eis indicturus est penitentiam, confitentur, et semetipsos¹³ graviter deliquisse queruntur, si se per ieiunia et elemosinas, vigiliisque¹⁴ et sacras orationes cum lacrimis purgare certaverint¹⁵. His etiam gradu servato, spes venie de misericordia Dei¹⁶ promittenda¹⁷ est.

ID 6.400] D 50 c 34

¹ archiepiscopi *BeCaFcMgOaTbVp(repeated); episcopi Tc; om. Pw

² Ex - Her. *BeCaCbEaFcMgOaPwRfTbTcVp; om. Pf

³ cap. x *BeCaCbFcMgPfRfVo; cap. xi Tc; om. Tb. Ex conc. - x om. Mq. Qua distantia sit inter eos qui publice lapsi sunt in crimine et eos qui occulte. cxviii add. Vo

⁴ vel post ord. *CaMgPfTc; ord. vel post Tb

⁵ supersc. Tc

⁶ vel capti fu. *MgPfTbTc; fu. vel capti Ca

⁷ sacrorum *MgPfTbTc; sacrum Ca

⁸ grad. prop. *CaMgPfTc; prop. grad. Tb

⁹ superpositas *CaMgPfTc; super se positas Tb

¹⁰ hinc *BeMgTbTc; huic CaPf

¹¹ fiunt *CaMgPfTb; existunt Tc

¹² adm- *MgPfTbTc; comm- Ca

¹³ semetipsos *CaMgPfTc; se ipsos Tb

¹⁴ -que CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

¹⁶ mis. Dei *CaMgPfTb; Dei mis. Tc

¹⁷ prom- *CaMqTcVo; perm- BeMgPfRaTcWc

153

¹*Iohannes VIII Cennemoco Venetiensi episcopo*²

Mirror minus³ doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpatratum homicidium posse in sacerdotio⁴ ministrare⁵, immo, quod est ineptius, nobis suadere velle ut ipsi tali presumptioni preberemus assensum⁶. Quis enim tam demens tamque perversi sensus⁷ tale quid estimaret⁸, vel post⁹ quantamcumque penitentiam concedendum, cum omni sit canonice discipline contrarium? Debet ergo sacerdotio privatus lacrimarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

ID 6.114, 10.51] D 50 c 4

¹ xii. (om. Lj) De clericis homicidis qui debent, qui non debent ministrare *add. in mg.* BdLj; Quod sacerdos post perpetratum homicidium in sacerdotio ministrare non debeat *add. in mg.* Ca²Ln²; De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare Ph; Quod presbiter post perpetratum homicidium amplius non possit ministrare. cxlviii *add. Vo*; De clericis homicidis qui debeant ministrare, qui non *add. Vp*

² x *in mg* Be²

³ minus *CaPfTbTc; nimis Mg

⁴ posse in sacerdotio *OaTc; in sacerdotio posse BeCaMgMqPw²Ra; in sacerdotio EaPfPwVo; in sacerdotium Tb

⁵ ministrare *CaEaMgPfPwTb; permanere Tc

⁶ assensum *CaMgPfTc; exemplum Tb

⁷ est *add. Tc, om.* *CaMgPfTb

⁸ est- BePfTb; exist- CaMgTc

⁹ post *CaMgPfTb; *om. Tc*

154

*Urbanus II¹ Garnerio Mereburgensi² episcopo*³

Clericum quo iacente lapidem puer dicitur interemptus nos pro amore tuo in eodem ordine⁴ permanere permittimus, ut tamen semper in penitentia et timore⁵ permaneat.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 37

¹ Urb. II CaMgPwTbVoA; Rab. II BeCbEaMqOaObPtRa; Rabanus FcOdPfTc; Urbanus Od²

² Mereburgensi BeCaEaMgOaOdPfPwTbA; Mersunensi Tc; Meburcensi Cb; Meburnensi Fc; Morenburgensi Pt; Mereburgensi Vo

³ De his qui in ordine constituti homicidium non sponte commiserunt *add. Vo*

⁴ eod ord. CaMgPfTcA; ord. eod. Tb

⁵ pen. et tim. CaPfTbTcA; tim. et pen. Mg

155

¹*Stephanus V² Sichiperto³ Corsice episcopo⁴*

Quia te quasi obnoxium iudicas eo quod a Saracenis captus homines interficere⁵ videris, bene facis. Sed quoniam non tua sponte⁶ interfecisse cognosceris, inde canonice nullo modo⁷ iudicaris.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 38

¹ De eodem *add.* Vo

² Steph. – V] Ste<panus> Be; *om.* Pt

³ Sichiperto BeMqOaTbVpA; Sigberto Mg; Sichiberto CaPfRaVo; Sichicperto Pt; Sigiberto Tc

⁴ cl *add.* Vo. Steph. – ep.] Item Ea. Maniculum *add. in mg.* Pq

⁵ interficere CaMgPFTbA; interfecisse Tc

⁶ tua sponte CaMgPFTbA; sponte tua Tc

⁷ nullo modo *main text* BeCaMgOaTb, *after corr.* PFTc

156¹²*Eliberitanum concilium, cap. xx³*

Si quis clericorum⁴ detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari⁵ et abstinere.

ID 13.12] +D 47 c 5

¹ 156-7 *as here*

BbBdBeCaCbDbEaEgFcLcLdLfLjLmMfMgMhMjMkMmMqObOdOeOfPdPfpqPtPwQaRaSeSgVmVoVpVqWcBrant; *reversed* MoOaPhQeTbTc

² Quod usuras clerici non accipiant *in mg.* here Tc, *before c 157* Pf; xiii. (*om.* Lj) De usurariis *in mg.*

Bd Cb²Db(*and in text*)Lj; Quod clerici usuras accipere non debeant *in mg.* Ca²Ln²; De usura *in text* Ea

³ Eliberitanum (Elibitanum Lf) concilium cap. xx (x CaPw) BdBeCaCbLdLfLjLmMqPwRaTb;

Elibertano conc. cp. xx Db; *om.* Ea; Ex conc. El. cap. xx EgMg; Ex Elib. conc. cap. xx FcPf;

Eliberitano concilio Qa; Ex Traconensi concilio cap. ii [*i.e. insc. to ID 13.13*] Tc; Eliberitano conc. cp.

Ut clericus accipiens ab ordine deponatur. clii Vo, *cf c 157. xi in mg.* Be²

⁴ clericorum BeMgPFTbTc; clericus PtVo

⁵ -ari BeMgPFTbTc; -are Ca

157

¹*Canones apostolorum, cap. xliiii²*

Episcopus aut presbiter aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut certe dampnetur, aut desinat et³ communione privetur.

ID 13.15] D 47 c 1, end var.

¹ *cf c 156 for Pf rubr.* De eodem *add.* Vo

² Can. - xliiii BeCaCbLdLjLmMgOaObOdOeOfPFPwTb; Can. ap. EaMq; Can. - xxliiii Lf; Ex Heliberitano concilio, cap. xx Tc; Can. – clxiii. cliii Vo. De usuariis *add.* Ph

³ et CaMgObPFTc; *om.* Tb

158

¹*Concilium III Cartaginense, cap. xvi*²

Nullus clericorum³ amplius recipiat⁴ quam accommodaverit, si pecuniam, pecuniam, si speciem, speciem, eamdem quantam⁵ dederit accipiat, et quicquid aliud tantum quantum dederit.

ID 13.9] C 14 q 4 c 6

¹ Quod clerici usuras accipere non debeant *add. in mg.* Ca²; Item de usuris (*no insc.*) Ea; De eodem *add. Vo*

² Concil' III Cartaginense cap. xvi *BeCaOaTbVoVp (Tb *continues*, Ex eodem concilio cap. xvi) ; Concil' IIII Cartaginense, cap. xvi CbMq; Ex conc. Cart. III cap. xvi Mg; Ex Cart. conc. cap. xvi Pf; Concil. II Cartag', cap. v Tc. cliiii *add. Vo*

³ clericorum *MgPfTbTc; *om. Ca*

⁴ rec- *CaMgPfTb; acc- Tc

⁵ quantam *BeCaEaMgOaTcVo; quam PfTb

159

*Terraconense concilium cap. iii*¹

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc² de vino vel de³ frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto⁴ decretum fuerit venundari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine ullo augmento⁵ recipiat.

ID 13.14] +C 14 q 4 c 5

¹ Terraconense (Tarrac- Tb) concilium cap. iii BeCaOaPhTbVo(*adding clv*)Vp; Item Ea; Ex conc. Terraconensi cap. iii Mg; Ex Terragonensi concilio, cap. iii Pf; Ieronimus super Iezechielem, libro V Tc; Item iii *IDp*

² hoc *BeCaPfTb; hoc vel Mg; vel Tc

³ de *BeMgPfTbTc; *om. CaOa*

⁴ temp. stat. *CaMgPfTc; stat. temp. Tb

⁵ argumento Ph

160

¹*Hieronimus super Ezechielem, libro VI*²

Putant quidam usuram tantum esse in pecunia, quod providens divina scriptura³ omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti. Item. Alii⁴ pro pecunia fenerata solent munuscula⁵ accipere diversi generis⁶, et non

¹ Quod non tantum de pecunia sit usura, sed de omni re *add. Vo*

² lib. VI *om. Vo*; super – VI *om. Ea*

³ div. scr. *BeCaMgTbTcVp; scr. div. OaPf

⁴ Alii *BeCaPfTbTc; Quidam EgMgVp

⁵ inunusolam Ca

⁶ acc. div. gen. *CaMgPfTb; div. gen. acc. Tc

intelligunt usuram appellari et superabundantiam quicquid illud est⁷, si ab eo⁸ quod dederint plus acceperint⁹.

ID 13.18] C 14 q 3 c 2

⁷ illud est *BePfTbTc; est illud CaMg

⁸ repeated Mg

⁹ corr. fr. accipiant Tb

161

Ex concilio Agatensi, cap. i¹

Usura est ubi amplius requiritur quam datur². Verbi gratia, si dederis solidos decem et amplius quesieris, vel dederis frumenti modium unum et super aliquid exegeris³.

ID 6.200] +C 14 q 3 c 4

¹ Quid sit usura. clxvii *add.* Vo; Ex – cap i] Item Ea

² Usura – datur *as rubric* Wc

³ et super – exegeris] amplius requisieris Ra; Ea *adds here* hoc turpe lucrum dicimus *from the end of c 162*

162

¹Ex decretis Iulii pape usuariis missis², cap. cxxxi³

Quicumque enim⁴ tempore messis vel vindemie non necessitate sed propter cupiditatem comparat⁵ annonam vel vinum⁶, verbi gratia, de duobus denariis comparat⁷ modium unum et servat usque dum venundetur⁸ denariis quatuor aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus⁹.

ID 6.201] C 14 q 4 c 9

¹ De eodem *add. in mg.* Ca²Mj

² us. (usurar- Wc) missis BeCaEaMgVoVpWc; usura.... *add.* Tb, de us. missis Cb(*after* cxxxi); usariis mensis Oa; us. messis Ra; *om.* EgMqPfPtQaTc

³ cxxxi *BeCaEgPfPtTbTcVo; xli MgWc; *om.* EaQa. Quid sit turpe lucrum tempore messis vel vindemie, annonam, vel vinum non necessitate comparare et servare donec plus venundatur. clviii *add.* Vo

⁴ enim *BeEaMqPtTb, *om.* BdCaEgMfMgMoOaPfQaTcVq

⁵ *suppl. ss* Mh

⁶ ut carius vendat usura est *add.* Mg, *om.*

*AdBdBeEaEgMfMjMkMoOaObOdOeOfPfPtQaSgTbTcVmVoBrant. non nec. set propter cupiditatem *after* vinum Pt

⁷ annonam vel - comparat MgPfTbTc; *om.* Ca

⁸ venundetur *CaMgPfTc; venditur Tb

⁹ dicimus BeCaEgMgTbTc; dominis Oa; Pf *obscure*; hoc turpe luc. dic. *at end of c 161* Ea

163

Capitularum libro I, cap. lxxxii¹

Si quilibet servus dominum fugiens, aut latitans, aut² adhibitis testibus pretio conductis aut³ corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur, et dominus eius eum recipiat. Si vero avus vel pater, ab alia patria in aliam migrans⁴ in eadem provincia filium genuerit, et ipse filius ibidem educatus, et⁵ ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, et utrum servus sit ignoraverit, et postea veniens dominus eius legibus eum adquisierit, sancitum est⁶ ut si dominus eius illi⁷ libertatem dare voluerit⁸, in gradu suo permaneat, si vero eum⁹ catena¹⁰ servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat¹¹.

ID 6.132 has more; Ars. 713 fo. 125 has a preceding sentence, missing here] +D 54 c 6 med., Palea, as ID 6.132

¹ lxxxii BeCaEaMgTcVoA; lxx... Pf; lxxxiii Tb; lxxii Vp. (xiiii. add. Be) De servis per ignorantiam ordinatis qui debeant manere in ordine, (et add. Db) qui non in mg. BdLjTc, in text DbPh; De servis add. in mg. Db; Ut si quilibet servus ignorante domino suo ordinatus fuerit, ab ordine deiciatur. clviii add. Vo. xii add. in mg. Be²

² aut BeCaMgTbTcA; vel Vo; om. Pf

³ aut TcA; vel BeCaMgMqOaPfTbVo

⁴ in al mig. BeCaMgPfTc; <in al.> mig. A; mig. in al. Tb

⁵ et CaMgPfTcA; om. Tb

⁶ sanc. est MgTbTcA; statutum Ca

⁷ eius illi TbTcA; ei BeCaMg

⁸ sancitum - voluerit CaMgTbTcA; om. Pf

⁹ cum add. Mg, om. CaPfTbTcA; cum (with eum in mg.) Ra

¹⁰ -ena CaMgPfTbA; -is Tc

¹¹ gradum amittat] deponatur Ra; Ea here adds the rubric to c 164 as part of the text of c 163

164¹

[Si servus per ignorantiam ordinatus fuerit in presbiterum, maneat in gradu² et peculium amittat, si ordinatus fuerit in diaconum aut vicarium prestat aut reddatur. In ceteris ordinibus vicarium non prestat sed deponatur et domino reddatur]³. Gelasius⁴

Martino⁵ et Iusto episcopis

Actores⁶ siquidem⁷ illustris viri filii nostri Amandiani graviter conqueruntur, homines iuri suo⁸ debitos⁹, alios adhuc clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum

¹ Ea lacks canon, but incorporates rubric as end of c 163

² maneat in gradu AdBeEaVo; in gradu permaneat CaMgTcVp

³ in mg. BeCaMgTc; in text EaVo(adding clx)Vp(as separate canon); om. MqOaPtPfTb

⁴ papa add. BePfTbTc, om. *CaMgOaVp

⁵ corr. to Martirio Vo²

⁶ Act- BeMgOaPfTbTcVp; Auct- CaOf

non solum post modernum quod¹⁰ tantorum collectione pontificum sub omnium saluberrime provisionis assensu constat esse perfectum¹¹, huiusmodi personas¹² suscipere non debere¹³, verum etiam si qui forte in divine cultum¹⁴ militie ante fuerint, ignorantia faciente, suscepti, eliminare¹⁵ prorsus et exutos religioso privilegio ad dominorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli¹⁶. Et ideo, fratres charissimi, eos quos supradicti viri actores¹⁷ in clericatus¹⁸ officio monstraverint, adtineri discussos et obnoxios ac probatos¹⁹, custodito legum tramite, sine intermissione restituite, ita ut si quis iam presbiter reperitur, in eodem gradu peculii sola amissione permaneat. Diaconus vero aut vicarium prestat, aut si non habuerit, ipse reddatur. Residua officia sciant neminem posse ab obnoxietate²⁰, si convincitur²¹, vindicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum iura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

ID 6.353, Ars. 713 fo.137v has more] D 54 c 9b

⁷ siquidem *CaMgTbTc; quidem Pf

⁸ iuri suo BeCaMgOaOfPfTcVoVp; suo iuri *Tb

⁹ deb- DbOaPfRaTcVoIDpBrant; ded- Be²CaMgMqObOdOfTbVmIDm

¹⁰ quod *BeCaPfTbVo; tempus quemquam Mg; quidem Tc

¹¹ constat esse perfectum *CaPfTbTc; perspectum constat esse Mg

¹² in mg. Ra²

¹³ sus. non deb. MgPfTb; accipere (suscipere ss) non deb. Ca; non deb. sus. Tc

¹⁴ -tum *CaMgPfTb; -tu Tc

¹⁵ -are *MgPfTbTc; -atos Ca

¹⁶ debuerint admon. compelli *BeDbPfTbVo; admon. debuerint compelli Ca; admon. debere compellere Mg; debere admonitionem compelli Tc

¹⁷ act- *DbMgPfTbTc; auct- Ca

¹⁸ corr. fr. -tos Mg

¹⁹ ac prob- *Pf; approb- BeCaMgTbTc; approbato Mq

²⁰ -ietate *BeCaDbPf²TbTc; -itate MgPf

²¹ -itur *CaDbMgPfTc; -untur Tb

165

¹Gelasius² Herculentio³, Stephano et Iusto⁴

Actores⁵ illustris femine Placidie⁶ petitorii oblatione⁷ conquesti sunt Sabinum Marcellianensis⁸ sive Cusilnatis⁹ urbis antistitem, Antiochum servum iuris patrone¹⁰

¹ De eodem *add. in mg* Mj, *in text* Vo

² Gelasius *BeCaFcMfMgMhMjPtTbTc; Idem Pf; Gel. papa Pt

³ Herculentio *PfVo; Exculentio BePwTbTc; Erculenio CaFc; Erculeio Db; Erculentino Mg; Herculenio Mq; Erculentios Oa; Erculentio Ph; Eleulentio Vp

⁴ Stephano et Iusto *MgPfTbTcVo; et Stephano et Iusto Be; et Iusto Stephano MhMkMq. clxi *add.* Vo

⁵ Act- *BeMgPfPtTbTcVo; Auct- CaMhMjMkOf; Factores Pk; *corr. fr.* Maiores Oa

⁶ -die CaMfMgMhMjMkObOdOeOfPf(*lacuna follows*)PtTcVm; -de BeTbVoBrant

⁷ pet. obl. *om* Pt

⁸ -sis *CaMfMhMjMkPfPtTbTc; -sem Mg

sue absentis domine, occasione captata, ad presbiterii honorem usque perductum¹¹, eiusque fratrem Leontium clericalis officii privilegio decorasse. Et ideo, fratres carissimi¹², inter¹³ supradictos actores¹⁴ et eos qui conditionis extreme repetuntur, obiectam cognitionem¹⁵ vobis nostra¹⁶ auctoritate deputamus, ut¹⁷, omni veritate discussa, si revera obiectam sibi maculam iuste¹⁸ refragationis non potuerit ratione diluere¹⁹, Leontium clericum, quem²⁰ gradus definitus legibus non defendit, ad sequendam cognationis sue necessitatem modis omnibus redibete²¹. Antiochum vero, quia per sacerdotium iam non potest²² retolli, si in suam ecclesiam²³ in hoc in quo est honore desiderat collocare²⁴, non velut redditum sibi sed²⁵ habeat pro ministeriorum celebratione susceptum.

ID 6.354, Ars. 713 fo. 138 has more] D 54 c 10b

⁹ Cusilinitis MgPfTb; Silmatis Ca; Cusumatis Ra; ...sinatis ss Ra²; Culisnitis Tc

¹⁰ patrone *BeMgPfTc; viri matrone Mf; matrone Mj

¹¹ -ductum *CaMfMhMjMkPfPtTb; -duxisse MgTc

¹² mei *add.* Mf

¹³ in Pt

¹⁴ act- *BeMfMgPfTbTc; auct- CaMhMjMkPt

¹⁵ obiectam cognitionem BeCaCbDbMfMgMhMjMoOaObOdOeOfPfPwVmVoVpIDpBrant; obiecta cognitione PhTb; obiectam conditionem (id est cognitionem *superscr.* Tc) MkMmMqTc; obiectu cognitionem *Migne*

¹⁶ nostra CaMfMgMhMjPfTc; vestra PhTb

¹⁷ *om.* Mj

¹⁸ iuste BeCaCbFcMgOaPtPwTcVo; iustitie DbMkMqPhTb; ratione iuste Mf; iustitiam Mj; iustitia vel iuste Pf

¹⁹ ratione diluere *BeFcPtPwRaTb; rationem diluere CbMqPf; ratione divellere CaMgTc; diluere MfMh; ratione dilui Oa

²⁰ quem *MfMgMjMkOaPfPtTbTc; quam Ca

²¹ redibete *Mq²OaTb; exhibete BeCaMgPf²TcVo; exhibite MfMjPfPt; rehibite Mk; reddite MqRa

²² iam non potest *BePfRaTb; non iam potest CaMfMgPtVo; non iam post Oa; non iam poterit Tc

²³ suam ecclesiam *MfMgMhMjMkPfPtTb; sua ecclesia BeCaTc

²⁴ -are *BeCaMfMgMjPfPtTc; -ari MkTb

²⁵ sed *CaMfMgMhMjMkPfTbTc; *lacuna* Pf

166

[*Si servus ordinatus fuerit sciente et non contradicente domino¹, liber maneat. Si ignorante domino intra annum liceat probare et servum suum recipere, post annum minime liceat². Quod si servus laicorum vitam assumpserit, deponatur et in servitio redigatur*]³. *Novellarum constitutio V, cap. xxiii*⁴

Si servus, sciente et non contradicente domino⁵, in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber et ingenuus fiat. Si enim⁶ ignorante domino consecratio facta fuerit, liceat domino intra annum tantum conditionem probare et proprium servum recipere. Sin autem servus, sciente domino vel ignorante, secundum ea que diximus, ordinatus fuerit, ex ipso honore clericatus libertatem meretur, et si postea ministerium ecclesiasticum reliquerit, et ad laicorum vitam transierit, in⁷ servitio tradatur⁸.

Ars. 713 fo. 138] +D 54 c 20 begins so, but ends widely var.

¹ ord. fuerit sciente (-enter Ea) et non contrad. domino AdBeEaVo; scienter et non contrad. domino ord. fuerit Tc

² liceat BeCaEaTc; om. Mg

³ in mg. AdBeCaFcMgTc, Ea in text after insc, Vo(here, adding clxii); om. MqOaPfPtTbVp; for Pk see *Conspectus*

⁴ Nov. (in black Tb)const. V (et Fc) cap. xxiii BdBeCbEaFcOaPfPwTbVo; Nov. constitutiones cap. xxiii Ca; Nov. const. cap. xiii Mg; Constitutionum lib. II cap. xxiii Tc; cap. xxiii only QaA. xiii add. in mg. Be²

⁵ et non cont. dom. CaMgPfTcA; dom. et non cont. PhQeTb

⁶ enim CaMgPfPwTbA; autem Tc

⁷ in BeMgPfTbA; in in Ca; om. Tc

⁸ tradatur Mg(vel reddatur ss)MqOaPfTbVoA; reddatur BeCa(vel redigatur ss)RaTcVp; reddetur EaPt; tradetur Lc

167

[*Que¹ penitentia sit danda episcopis, presbiteris, diaconibus² venationi studentibus*]³.

*Ex concilio Meldensi, cap. viii*⁴

Episcopum, presbiterum aut diaconum⁵ canes ad venandum aut accipitres aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus a communione suspendatur⁶,

¹ Quod Vo

² de add. Vo

³ in mg. AdBeCaMgPf, in text EaMfVo(adding clxiii); (xv. add. Bd) De clericis ebriosis, scurrilatoribus in mg. BdLj, in text and mg. Db, in text Ph; Episcopis – studentibus Mj in text; om. MkMqOaPtTbTcVp; De canibus non habendis in mg. Ra²

⁴ Ex – viii om. EaMj. xiii in mg. Be²

⁵ -num *EaPtTbTc; -nem CaCbMfMgMjMkPf

⁶ suspendatur *BeCbOaTcBrant; privetur BeCaEaMfMgMhMjMkMqPfPtRaTbVoWc

presbiter duobus mensibus, diaconus⁷ uno⁸, ab omni officio et⁹ communione suspendatur¹⁰.

ID 6.288, cf 5.366, 13.30] +D 34 c 2, Palea

⁷ vero *add.* Mj

⁸ et *add.* Cb, et si non resipuerit *add.* Tc, mense *add.* Tb, *om.* *BeCaEaFcMfMgMjMkPfPtPw

⁹ et *BePfTbTcVo; et a CaMgRa; a Ea; *om.* MfMhMkPt.

¹⁰ suspendatur *BeCaEaFcMfMgMhMjMkMqOaPfPhPtRaVoWc; privetur MoTbTc

168

Ex eodem concilio, cap. xviii¹

Quicumque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis sue vocabulum religionis moribus et religioso habitu prebeant². Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, et ecclesiastice sanctitatis³ profanatores proprii gradus amissione multentur⁴, quia non possunt simul Deo⁵ et seculo militare.

ID 6.286] +C 23 q 8 c 6

¹ eodem – xviii] Concil. Meldensi Ea. Ut clerici qui arma militaria sumpserint proprii gradus amissione multentur clxiii *add.* Vo

² preb- CaMgPfPhTc; hab- Tb

³ eccl. sanct. *CaMgPfTc; ecclesie sancte Tb

⁴ am. mult. *CaMgPfTb; mult. am. Tc

⁵ sim. Deo *BeOaPfTbTc; Deo sim. CaMg

169

[Quod clerici qui consulunt¹ sacrilegos, magos, aruspices deponantur]². Ex Toletano concilio IV³, cap. xxx⁴

Si quis episcopus aut⁵ presbiter aut diaconus vel⁶ quilibet ex ordine clericorum aruspices aut⁷ ariolos, aut certe augures vel sortilegos vel eos⁸ qui profitentur artem magicam aut aliquos eorum⁹ similia exercentes consuluisse¹⁰ fuerit deprehensus, ab

¹ -lunt BeCaMfPfTc; -ltant Mg

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* EaMf; Qualiter episcopus, presbiter vel quilibet clericus tractandus sit qui fuerit deprehensus consuluisse augures vel sortilegos vel magos vel eorum similia exercentes lxx Vo; *om.* MkMqOaTbVp

³ Ex Tol. conc. IV PfTc; Toletanum conc. Be; Toletanum concilium IV CaMfMkMqTb; Ex conc. Tol. IV Mg; Toletano concilio IV MhMoID; Toletanum concilium IV Oa; Toletano concilio III Pt; Toletano concilio Vo; Ex eodem concilio Vp

⁴ xviii Vp. *no insc.* Ea

⁵ aut *BeCaMfOaPtTbTc; vel Mg; *om.* Pf

⁶ *corr. fr.* aut Ca

⁷ aut *CaPfTbTc; et Mg

⁸ *om.* Mf

⁹ eorum *CaMfMgPfPtTb; *om.* Tc

honore dignitatis sue depositus¹¹ monasterii curam excipiat¹², ibique perpetue penitentiae¹³ deditus scelus admissi sacrilegii solvat.¹⁴

ID 11.5, cf 8.64] C 26 q 5 c 5

¹⁰ -lu- *supersc.* Pf

¹¹ depositus MoPhTcIDm; depulsos Ca³; depulsus BeMgOd²Brant; multatus Oa; exutus Tb; deiectus Vo; depressus IDp; suspensus Migne; *om.* CaDbEaMfMKMmMqObOdOeOfPfPtRaVmWc

¹² accipiat Mf

¹³ perpetue pen. *CaEaMgMhMkOaPfTb; pen. perp. Pt; pen. Tc

¹⁴ Ra² *in mg.*: Aurspices, horarum inspectores. Ariolos propter aras idolorum; augures qui volatus avium intendunt et voces; sortilogos qui sub nomine ficte religionis per quosdam sanctorum <quas> sortes vocant divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Magi qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, vel Vel magi dicunt interpretes stellarum quomodo se habeant cum quisque nascitur. (*cf below 8.66*)

170

[*Quod clericus aleator aut ebriosus deponatur*]¹. *Canones apostolorum, cap. xlii*²

Episcopus³, presbiter, aut diaconus alee atque⁴ ebrietati deserviens, aut desinat aut certe deponatur. Cap. xliii⁵. Subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat aut communione privetur, similiter et laicus⁶.

ID 13.73] D 35 c 1

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Ea(*after insc.*)Vo; *om.* MqOaPtTbVp

² cap. xlii *om.* Ea

³ aut *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁴ atque *CaMgPf; vel Be; aut TbTc

⁵ cap. xlii BeCaMgPhTc; *Idem* cap. xlii Pf; xliii Pk; *Ibidem* cap. xliiii Pt; Sermo Aug' in letaniis secundis (*cf c 171*) Tb; De eodem cp. xliii. clxvii Vo; Ysidorus Ethimologiarum Wc; *om.* Qe

⁶ sim. et laic. *supersc.* Tc; et laicus similiter Vo. Wc has a tie-mark here, and at head of fo. 61: Ab hac arte fraus et mendacium atque periurium nunquam abest. Postremo et odium et dampna rerum. Unde et aliquando propter hec scelera interdicta legibus fuit.

171

¹*Sermo Augustini in letaniis II*²

Luxoriosum³ et saluti anime contrarium tabule ludum velut seminarium peccatorum non solum his diebus, sed etiam omni⁴ tempore fuge⁵.

¹ De eodem *add.* Vo

² Sermo Aug. in let. II BeCaEaFcMgOaSeTbVo(*adding* clxviii); Sermo – II. Quod clerici – deponantur (*cf 172*) Lc; Sermo Aug' lect. ii Mq(*mg.*); Ex sermone Aug. in let. II Pf; Sermo Augustini super let. II Rf; Ex concil' Cart' cap. xlx (*cf c 172*) Tb; Aug' in sermone de Tc

³ Luxoriosum AdBdCaCbEcEgMgOaObOfPdPwQaRaTcWa; Furiosum AaBbBeDbEaGcKaLbLcMfMhMjMkMmMoMqPfQeRfSdSgTbVmVqVtWbWcZa; Luxoriosum vel furiosum Eb; Curiosum FcOePhPkPqPtSeVo; vel furiosum *add. ss* Mg²; Euriosum Oa; <>uxiosum Od; Iuriosum Sl; *obsc. corr.* Ab

⁴ etiam omni BeCaFcMgPfPtPwTb; in omni Ad; omni etiam Tc

⁵ fuge BbMfMgMjPf²PhQaSl; fugiat Ad; fugite BeMkMmMqOaRaTbTc; fugiet EaFcPdPtPwQeVoWc; fugens Lc; fugere Mh; *om.* Ca

172¹

[*Quod clerici² scurriles et³ ioculatores deponantur*]⁴. *Ex concilio Carthaginensi, cap. lx*⁵

Clericos scurriles, et verbis turpibus ioculatores⁶ ab officio detrahendos.

ID 6.263] +D 46 c 6 var.

¹ om. Lc, but cf rubric to c 171.

² -ici BeMgPf²Tc; -icos Ca; -ice Pf

³ aut Be

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text LcVo(adding clxviii); om. MgOaPtTbVp

⁵ Ex conc. Cart. cap. lx BeCaMgOaOePfVo; om. Ea; Ex concil' Cart. i Mq; Ex - xix ObOd; Ex - lvix Of; Ex eodem conc. cap. xlx Tb; Ex conc. Cart. cap. x Tc; Ex - ix Vp; Ex eodem cap. lx IDp; Ex Cartag. cap. lx IDm

⁶ censemus add. Tc, censens add. Lc; om. *BeCaMgPfPwTbVo

173

¹Ex eodem, cap. lvi²

Clericus qui adulationibus et proditiionibus vacare deprehenditur, degradetur ab³ officio⁴.

ID 6.267] D 46 c 3

¹ De clericis proditoribus add. Vo

² cap. lvi PfPtIDm; concil' cap. lvi BeDbMgMqOaTbVo(adding clxx)IDp; concilio CaTc; Ex concilio Cartaginensi Ea; concil' cap. vi Vp

³ ab BeMgPfTbTc; om. Ca; de Ea

⁴ suo add. Tc, om. *BeCaEaMgPfTb

174

[*Hic incipit de monachis¹ quod subiecti debeant esse episcopo*]². *Ex concilio Calcedonensi, cap. iiii*³

Qui vere et pure solitariam eligunt vitam⁴, digni sunt convenienti honore. Quia tamen sunt quidam monachi habitantes indifferenter per civitates, nec non et⁵ per

¹ de mon. ss Vo²

² Hic (om. Mg) incipit - episcopo (-pis Lf) AdCaEaLd(mg.)LfLmMgObOdOe(mg.)PdPwSIVcVo; (xvi. add. Bd) De monachis in mg. BdLjVp, in text PhTb; Hic - quod deb. sub. esse episcopo Be; De monachis quod subiecti debeant esse episcopis in text CbLj, Cb adding in mg. De monachis et religiosis; Hic incipit de monachis in text and marg. Db; Quod monachi ...iecti esse deb.... aut exc....Pt; Hic incipit debeant episcopo (sic) Tc; om. MfMjMmOaPpPkRaWc

³Ex - iiii *BeCbFcLdLlLjMgOaPfVo(adding clxxi)Vp; Ex - iiii Ca; Ex conc. Calc. Ea; Ex eodem capitulo lvi Mo; Ex - xxx PhTb; Ex eodem cap. libro VI Tc; om. LmPw. xiiii in mg. Be²

⁴ el. vit. *CaMgPfTbTc; vit. el. Lm

⁵ et *BeCaMgPfTbTc²; om. LmTc

monasteria, seipsos presumptione propria⁶ commendantes, placuit neminem aut edificare, aut constituere monasteria, aut oratorii domum⁷, sine conscientia ipsius civitatis episcopi. Eos vero qui per singulas civitates seu⁸ possessiones in monasteriis⁹ sunt, subiectos esse debere episcopo¹⁰, et quieti operam dare, atque¹¹ observare ieiunia et orationes¹² in locis in¹³ quibus semel Deo se¹⁴ devoverunt¹⁵, permanentes, et neque communicare¹⁶ ecclesiasticis neque seculares aliquas attrahere¹⁷ actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis episcopo, et neminem servorum suscipi in monasterium¹⁸ ut sit cum eis monachus, nisi cum domini propria¹⁹ conscientia. Pretereuntem vero hec decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit vero²⁰ civitatis episcopo curam sollicitudinemque necessariam²¹ monasteriis exhibere.

ID 7.1] C 16 q 1 c 12, a short passage of which was a later addn

⁶ pres. prop. *CaCbLdLjLmMgPftb; prop. pres. Tc

⁷ or. dom. *CaMgPftbTc; dom. or. Lm

⁸ per add. CaLfMgMqTc, om. *BeCbLdLjLmPftb

⁹ in monasteriis *LdPf²; monasterii BeCaCbEaLjLmMgPftbRaTbTcVo; monasteriis LmMq; monasterium Oa

¹⁰ esse deb. ep. *EaMgOaPftcVo; debere esse ep. BeCa; esse deb. (*obsc. corr.*) Christo Lf; esse ep. deb. Tb

¹¹ atque *CaCbLdLjLmMgPftb; ac Tc

¹² iei. et or. *CaMgPftbTc; or. et iei. Lf

¹³ locis in *CaMgPftbTc; om. Ld

¹⁴ semel Deo se *CaCbLdLjLmMgPftb; se Deo semel Be; Deo semel se Lf; semel se Deo Tc

¹⁵ de- ss Mg

¹⁶ decimis et huiusmodi *interlined* Ld²

¹⁷ -ectare *CaLmMgPftbTc; -actare CbLf

¹⁸ -erium *CaCbLdLjLmMgPftb; -erio Tc

¹⁹ -ria CaMgPftbTc; -rii CbLj

²⁰ vero *BeCaPftc; enim CbLj; ergo MgTb

²¹ nec. *CaMgPftbTc; <nec.> in Ld

175

[Quod episcopi, presbiteri locum tenent¹ apostolorum, monachi vero locum² heremitarum]³. Hieronimus in epistola ad Paulinum presbiterum⁴

Si cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus⁵? Que utique non sunt solorum⁶ habitacula⁷, sed multorum. ⁸Habet unumquodque

¹ teneant Be

² om. Be

³ in mg. AdBeCaMgPftc, in text Ea(after Ieron')Vo(adding clxxii) ; om. MqOaPtTbVp

⁴ in ep. – presb. om. Ea, presb. corr. fr. episcopum Mq

⁵ qui solus es add. Tb, om. *CaDbMgPftc

⁶ sunt sol. *OaPftbTc; sol. sunt CaMg

⁷ -ula *MgPftbTc; -ulum Ca

propositum principes suos. Et ut ad nostra⁹ veniamus, episcopi, presbiteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos viros quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem¹⁰ habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilarios, Macharios¹¹. Habeto simplicitatem columbe, ne¹² cuiquam machineris dolos, et serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris¹³ insidiis. Non multum distat in¹⁴ vitio vel decipere posse vel decipi. Christianum quem senseris tibi aut semper aut crebro de nummis loquentem, excepta eleemosina que indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto quam monachum¹⁵. Preter victum et vestitum¹⁶ et manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem¹⁷ canes comedant.¹⁸

ID 7.2] C 16 q 1 c 5, of which the end was a later revision

⁸ Item *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁹ vestra *Tc; nostra CaMgPfTb

¹⁰ autem *CaMgPfTb; vero Tc

¹¹ *Qe here has substantial addition, for which see Conspectus*

¹² ne CaEaMgPfTcIDp; nec TbIDm

¹³ *corr. fr.* -aris Tb

¹⁴ in *CaMgPfTc; *obsc.* Tb

¹⁵ monachum *CaMgPfTb¹c; clericum Tb

¹⁶ vestitum *CaMgPfTc; vestimentum Tb

¹⁷ panem *BePfTbVo; panes CaMgTc

¹⁸ *Ea here adds Idem. Monachus non doctoris – pretoletur adventum from beginning of c 176*

176¹

Idem in epistola ad Riparium² et Desiderium presbiteros unde supra³

Monachus non doctoris habet sed plangentis officium⁴, qui vel se vel⁵ mundum lugeat, et Domini pavidus pretoletur adventum, qui sciens imbecillitatem suam et vas fragile quod portat, timet⁶ offendere ne impingat⁷ et⁸ corruat atque⁹ frangatur. Unde et mulierum maximeque¹⁰ adolescentularum vitat¹¹ aspectum¹², et in

¹ *For Ea, which omits most of this canon, see end of c 175*

² Riparium *CaDbMgPfTb; Ripacium Tc

³ presbiteros (-erum Od) unde supra AdBeCaDbMgOaOdOeOfVmVo(*adding clxxiii*)IDcp; presbiteros PfPhTbTcIDmBrant; presbiterum Mq; unde supra Ob; presb. episcopus unde supra Vp

⁴ hab. sed pl. off. *CaMgPfTb; sed pl. hab. off. Tc

⁵ vel se vel *MgPfTbTc; se hec Ca

⁶ -et *BeOaPfTbTc; -eat CaMg

⁷ impingat *CaMgTbTc; impinguat Oa; impingatur Pf

⁸ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ atque *CaPfTbTc; et Mg

¹⁰ maximeque *CaMgPfTb; et maxime Tc

¹¹ -at *BeOaPf; -et CaMgTbTc

¹² *corr. fr.* eff- Tb

tantum castigator sui est¹³, ut etiam que tuta sunt pertimescat¹⁴. Cur, inquis¹⁵, pergis¹⁶ ad¹⁷ heremum? videlicet ut te non audiam, non videam¹⁸, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar. Ne me capiat oculus meretricis, nec forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis, Hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, adversariis armatus obsiste, ut postquam¹⁹ viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriae, ne perdam aliquando²⁰ victoriam.

ID 7.3] C 16 q 1 c 4 to prest. adventum only

¹³ est *BePfTb; sit CaMgTc

¹⁴ ut etiam - pert. *CaMgOaTbTc; om. Pf

¹⁵ -uis *BeCaMgPf; -uit TbTc

¹⁶ after corr. Pf

¹⁷ ad *PhTbTc; in BeCaMgPf

¹⁸ non aud. non vid. *MgPfTbTc; non vid. non aud. Ca

¹⁹ posquam Tb

²⁰ perdam aliquando *CaMgPfTb; quando Tc

177

Idem in epistola ad Rusticum monachum¹

Mihi oppidum carcer, et solitudo paradisi est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de² singularitate censemur? Moises, ut preesset populo Iudeorum, quadraginta annis eruditur³ in eremo. Pastor ovium hominum factus est pastor⁴. Apostoli de piscatione lacus Genezareth ad piscationem hominum transierunt. Tunc habebant patrem, rete, naviculam, secuti⁵ Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem⁶ suam, et ne⁷ virgam quidem in manu habentes.

ID 7.4a]

¹ Unde supra lxxiii add. Vo

² hac add. Mg, om. *CaPfTbTc

³ -itur *CaMgPfTbTc; -itus est Pf²

⁴ factus est pastor *CaMgPfTb; pastor factus est Tc

⁵ sunt add. BePfTbTc, om. *CaMg

⁶ domini add. and canc. Ca

⁷ ne *BePfTbTc; nec Ca; om. Mg

178

[*Quod monachi¹ debeant vivere de labore manuum*]². *Idem³ in eadem epistola⁴*

Facito⁵ aliquid operis, ut semper te diabolus⁶ inueniat⁷ occupatum. Si apostoli habentes potestatem de evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, et aliis tribuebant refrigeria, quorum pro⁸ spiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in usus tuos successura⁹ non prepares¹⁰? In desideriis est omnis otiosus. Egiptiorum monasteria hunc morem tenent¹¹, ut nullum absque opere ac labore¹² suscipiant. Non tam propter victus necessaria quam propter anime salutem, ne vagentur perniciosis cogitationibus¹³, et instar fornicantis Ierusalem¹⁴ omni transeunti¹⁵ divaricent pedes suos.

ID 7.5, extracts only] De cons. D 5 c 33 med.

¹ semper *add.* Be

² *in mg.* AdBeCaMgPFTc, *in text* EaVo(*adding* clxxv); *om.* MqOaPtTbVp

³ *Idem* *CaTc; *Item* BeMgOaPFTbVo

⁴ *Idem* – ep.] Ieronimus *before rubr.* Ea; *Item* in ep. in eadem Vp

⁵ Facto Pk

⁶ te diab. *BeCaMg; te Pf; diab. te Tb; diab. Tc

⁷ te *add.* Tc, *om.* CaMgPFTb

⁸ quorum pro *CaMgPFTb; pro quorum Tc

⁹ *corr. fr.* -uras Ca; vel necessaria *add.* *in mg.* Ra²

¹⁰ -es *CaMgPFTb²; -as TbTc

¹¹ -ent *CaMgPFTc; -ebant Tb

¹² op. ac lab. *CaMgPFTb; lab. ac op. Tc

¹³ suis *add.* Ca, *om.* *MgPFTbTc

¹⁴ cum *add.* CaMgTcVp, *om.* *BeOaPFTb

¹⁵ -unti *BePFTbVo; -unte CaMgTcVp; -unt Oa

179

¹*Augustinus in epistola ad Eudoxium²*

Vos³ autem fratres exhortamur in Domino ut propositum vestrum custodiatis, et usque ad finem perseveretis, ac si qua⁴ opera vestra mater ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis⁵, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo cum mansuetudine, portantes eum qui vos regit, quia dirigit⁶ mites in iudicio⁷ docebit mansuetos⁸ vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus preponatis

¹ De eodem *add.* Vo

² clxxvi *add.* Vo

³ Nos AdEg

⁴ qua *CaMgPFTb; quando Tc

⁵ ac si qua - susc. *in mg.* Ph

⁶ -git *CaMgPFTb; -get Tc

⁷ mites in iudicio *CaMgPFTb; in iudicio mites Tc

⁸ mansuetos *BeCaOaPf; mites MgTbTc

ecclesie⁹, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent¹⁰, quomodo nasceremini non inveniretis.

ID 7.8b] +C 16 q 1 c 30

⁹ nec. prep. eccl. BeCaMgPf; nec. eccl. prep. *Oa; prep. nec. eccl. TbVo; eccl. prep. nec. Tc

¹⁰ min. vellent *MgPfTbTc; ministrares (*obsc. corr.*) velint Ca

180

[Quod monachi debeant¹ provehi ad dignitatem clericatus²]³. Augustinus⁴ in epistola ad Aurelium⁵

Ex⁶ his qui in monasterio permanent, non tamen nisi⁷ probatiores atque meliores in clerum assumere solemus. Nisi forte sicut vulgares dicunt, Malus coraula, bonus simphonicus est, ita idem ipsi vulgares de nobis⁸ iocabuntur dicentes, Malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum⁹, si ad tam¹⁰ ruinosam superbiam monachos¹¹ subrigimus¹², et tam gravi contumelia clericos dignos putamus, in quorum numero sumus, cum etiam aliquando bonus monachus vix¹³ bonum clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia et tamen desit instructio necessaria aut persone¹⁴ regularis integritas.¹⁵

ID 7.7 med.] +C 16 q 1 c 36 med.

¹ *ss* Vo²

² prov. ad dig. cl. AdMgTc; ad cl. dig. prov. Be; ad dig. cl. prov. CaEaPfVo

³ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* EaVo(*adding* clxxvii); *om.* MqOaPtTbVp

⁴ Aug' BeCaMgOaTcVo; Idem PfTb; Eurilianum Vp

⁵ *in ep.* – Aur. *om.* Ea

⁶ Ex CaMgPfTbTc; De Rf

⁷ nisi *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ nobis *CaPfTb; vobis MgTc

⁹ -dum *BeOaPfVo; -dus est Ca; -dum est MgTbTc

¹⁰ tam *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ *corr. fr.* man- Tb

¹² erigimus, *with* vel subrigimus *in mg.* Ra

¹³ bon. mon. vix *CaMgPfTc; vix bon. mon. Tb

¹⁴ persone *CaMgOaTbTc; *om.* Pf

¹⁵ aut pers. reg. integ. *om.* Ra

181

[Quomodo debeat fieri abbatis electio]¹. Ex decretis² Gregorii pape³

Defuncto vero abbate cuiusque congregationis, non extraneus nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate concors⁴ fratrum societas elegerit, et qui

¹ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Vo(*adding* clxxviii); *om.* OaPtTb

² Ex decretis PfVo; Decreta Be; Decretum CaMgRaTc; Decr' OaTb

electus fuerit⁵ sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur⁶. Quod si aptam inter se personam invenire nequeunt, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Neque constituto abbate⁷ quecumque persona qualibet occasione preponatur⁸, nisi forte exstantibus⁹ quod absit criminibus¹⁰, que sacri canones punire monstrantur¹¹. Pariter autem custodiendum est, ut invito abbate ad ordinanda alia¹² monasteria, aut ad¹³ ordines sacros¹⁴, vel clericatus officium, tolli¹⁵ exinde monachi non debeant.

ID 7.11b] C 18 q 2 c 5 med. has defuncto vero abbate – eligant ordinandum but ends, partly after revision, widely var.

³ Greg. pape CaMgTbTc; pape Greg. BeEaPf

⁴ et (concors ss) Ad

⁵ et qui electus (est *add.* Oa) fuerit *BeCaMqOaOd²PhRaTbTc; *om.* EaFcMgObOdOeOfPfPtPwVoWc

⁶ aliq. ord. *CaMgPfTb; ord. aliq. Tc

⁷ -ate *CaMgPf; -ati TbTc

⁸ preparatur (preponatur ss) Ad

⁹ exstantibus *MqOaPfTb; existentibus BeCaMgTcVoBrant

¹⁰ -inibus *CaPfTbTc; -inalibus Mg

¹¹ -antur *BeCaPfTb; -ant MgTc. Ea ends *cap. here*

¹² ord. alia MgPfTbTc; alia ord. Ca

¹³ ad *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ ord. sac. *CaMgPfTc; sac. ord. Tb

¹⁵ *corr. fr.* tali Mg

182

*[Quod monachus votum vel propositum suum non debeat¹ frangere]². Leo Rustico
Narbonensi episcopo, cap. xii³*

Propositum monachi⁴ proprio arbitrio aut⁵ voluntate susceptum deserere non potest absque peccato. Quod enim quis vovit⁶ Deo, debet et⁷ reddere, unde⁸ qui relicta⁹ singularitatis professione¹⁰ ad militiam vel¹¹ ad nuptias devolutus est, publice penitentiae satisfactione¹² purgandus est, quia etsi innocens¹³ militia et honestum potest esse coniugium, electionem¹⁴ meliorum deseruisse transgressio est.

¹ -eat MgPf; -et BeCaTc

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Vo(*adding* clxxviii); *om.* MqOaPtTbVp

³ cap. xii BeCaMgOa(*before* Leo)PfTb; *om.* Tc

⁴ Prop. mon. *in mg.* *in different ink* Mq

⁵ aut *CaMgPfTb; et Tc

⁶ vovit *MgPfTbTc; novit Ca

⁷ et CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ et *add.* BeCaPfTbVo, *om.* *MgOaTc

⁹ relicta *CaMgTbTc; recta Pf

¹⁰ sing. prof. *CaMgPfTc; prof. sing. Tb

¹¹ vel *BePfTbTc; et CaMg

¹² pen. sat. *CaMgPfTb; sat. pen. Tc

ID 7.19] C 20 q 3 c 1

¹³ innonens Tc

¹⁴ -ionem *CaMgTbTc; -ione Pf

183

[*Quod non debeat¹ effici monachus nisi prius probetur per annum ad minus*]².

Alexander II³ Hudoni⁴ Treverensi et⁵ Theoderico⁶ Verdunensi episcopis⁷

Beati Benedicti canonica⁸, que⁹ et¹⁰ precipue¹¹ patris et predecessoris¹² nostri sancti Gregorii pape constitutio¹³, interdicat monachum ante unius anni probationem¹⁴ effici.

ID 6.428 pt] C 17 q 2 c 1 med.]

¹ -eat BeMgPfTc; -et Ca

² Quod – minus *in mg.* AdBeCaMgMjPfTc, *in text* Mf; Quod non – nisi prius per annum probetur. clxxx Vo; *om.* LcMhMkMqOaPtTbVp

³ II *BeCaMfMgMhMjPfPtTc; *om.* PhTb

⁴ Hudoni Ad²BeFcMkPfPtRaTbVo; Hudini Ad; Hidoni CaPw; Hugoni Cb; Ludoni Mf; Huidoni Mg; Hosdoni Mj; *lacuna* Tc

⁵ et *BeMfMgMjPfTbVo; *om.* CaPt; *lacuna* Tc

⁶ Theoderico CbFcPfRaTbVo; Theodorico BeCaOaPt; Theorico Mg; *om.* Tc

⁷ Verd. ep. *BeMfMgMjPfPtTbTcVo; Undumersi ep. Ca; *om.* Pw. et theod. – episc. *om.* Mk

⁸ canonica *BeCaCbFcMfMhMjMkMoOaPfPtPwQe(id est regula ss)TbVo; regula EgTc; regula canonica Mg

⁹ que *BeMfMhMjMkOaPfPtTbVo; quo Ca; ?Mg?Tc; *om.* Mo

¹⁰ et *BeCaEgMfMgMhMjMkMoPfPtVo; *om.* PhQeTbTc

¹¹ canonica *add.* Eg; canonica et *add.* Tc, *om.* *BeCaFcMfMgMhMjMkMqOaPfPtPwTbVo

¹² et *add.* EgTc, *om.* *BeCaMgPfTb

¹³ -tio *BeCaEgTc; -tionem Mg; -tio est PfTb

¹⁴ unius anni prob. *BeCaEgMfMhMjMkMqPfPtTb; prob. unius anni Mg; unius anni propriatione Oa; unius anni prob. non Tc; anni huius prob. Vo

184

¹Ex² concilio Toletano³, cap. v⁴

Si aliquis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non⁵ prestetur, et si intra tres annos aut servus aut libertus vel⁶ colonus queratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus que attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra⁷ triennium non fuerit requisitus, postea queri non potest⁸

¹ De eodem *add.* Vo

² Ex *MgPfTbTc; *om.* Ca

³ Ph *inserts here:* De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt

⁴ clxxxi *add.* Vo

⁵ mon. hab. ei non *MgPfTbVo; mon. ei hab. non Be; mon. hab. non ei Ca; ei mon. hab. non OaTc

⁶ vel *CaMgPfTc; aut PhTb

⁷ intra *CaMgPf; infra PhTbTc

⁸ postea qu. non pot. *CaMgPfPhTc; qu. non pot. postea Tb

nisi sit tam longe quod inveniri non possit, sed tantum⁹ ea que in monasterium adduxit, dominus servi recipiat.

ID 7.41] +C 17 q 2 c 3, to non possit

⁹ tantum *BeCaOaPfPhTc; tamen MgTb

185¹

[Quid faciendum sit de his² qui ante legitimos annos sine consensu parentum seu per vim tonsorati sunt]³. Ex concilio Magotiensi cui interfuit⁴ Karolus imperator⁵ et Ricolphus⁶ archiepiscopus, cap. xx⁷

Si quis ante annos legitimos⁸ tonsuratus est, sine consensu parentum suorum, et si ipsi parentes infra annum non se⁹ reclamaverint ad principem, aut ad proprium episcopum, aut ad missum dominicum¹⁰, in ipso clericatu permaneat¹¹. Si vero post legitimos annos per vim clericus factus est¹² et infra annum ad supra memoratas¹³ personas minime se reclamavit¹⁴, in clericatu¹⁵ permaneant¹⁶, sicut¹⁷ is de quo superius dictum est. Si vero prefate persone¹⁸ infra annum reclamationem fecerint, hi qui eos clericos¹⁹ fecerunt²⁰ ipsis sive parentibus²¹ eorum hoc per legem exsolvent, quod contra eos²² contraxerunt.²³ Ille vero qui ante legitimos annos tonsuratus est,

¹ Lc ends cap. at eos contraxerunt.

² fac. - his BeCaEaPfVo; de his fac. sit Mg

³ Quid - sunt in mg. BeMgMjPf, in text Ea(no insc.)Vo(adding clxxxii); (xvii. add. Bd) De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt (om. Tc) in mg. BdLjTc, in text Db; Quid - parentum consecrati sunt Ca; De etate in mg. Db; om. AdPtTbVp

⁴ interfuit *MgMjSeTc; interfuerunt BeCaOaPfTbVo; inter Pt

⁵ imperator *CaMgPfSeTb; om. Tc

⁶ Ricolphus Pf; Ricolfus BeCaVo; Richolfus MgOa; Arnulfus Tb; Rocolfus Tc

⁷ cap. xx *BeMgPfTc; cap. xxii after Mag. Vo; om. CaTb. xv in mg. Be²; Ex - xx om. Pt

⁸ ann. leg. *CaMgPfTc; leg. ann. Tb

⁹ non se *CaPfTbTc; om. Mg

¹⁰ dominicum *MgTc; dominum BeCaPkRaSeTbVo; domini Pf

¹¹ perm- *CaMgPfPkTb; rem- Tc

¹² est *CaMgPkSeTcVm; fuerit Tb

¹³ memoratas *CaMgSeTb; dictas Tc

¹⁴ -avit Tb; -averit CaEgMgPkSe; -averint Tc

¹⁵ ipso add. Vo

¹⁶ permaneant *MoTb; permaneat BeVo; maneant CaEgMgQaRaSe; permaneas Oa; maneat Od²PkVm; remaneant Tc. Si vero post - (permaneant)

*AbBeCaEbEcEgGcMgMoOd²PkQaRaSdSeTbTcVmVoVtWaWb; om.

AaAdBdCbDbFcKaLbObOdOeOfPdPfPtPwSgZaBrant

¹⁷ after corr. Pf

¹⁸ pref. pers. *BePfTbTc; pers. pref. CaEgMg

¹⁹ clericos *EgTbTc; ecclesiasticos Mg

²⁰ (vel add. Sg) hi qui - fecerunt (-int TbVm) *EgMgOaSg²TbTcVm; om.

BeCaFcMhMjMkMmPdObOdOeOfPfPwRaSgVoBrant

²¹ ipsis sive parentibus *EgMgOaTc; ipsi (ipse Vo) sive (sine Ca) parentes BeCaFcMhPdPfPwRaTbVo

²² dixerunt vel add. PhTb, om. *CaEgMgPfTc

utrum in eadem²⁴ tonsura permanere debeat necne, in potestate sit parentum²⁵. Si vero is²⁶ qui tonsuratus est alicuius servus fuit, domino per legem emendetur quicquid de eius servo contra eum contractum est. Ille vero qui tonsuratus est utrum in eadem tonsura permaneat²⁷ in potestate sit domini sui²⁸. Si vero hi qui liberi²⁹ sunt ante legitimos aut post legitimos annos³⁰, hoc modo, sicut superius taxatum³¹ est, tonsurati sunt, et ad gradus ecclesiasticos pervenerint, in eisdem gradibus perseverare cogantur. Si vero servus qui³² superius taxato modo tonsuratus est, et ad gradus ecclesiasticos pervenerit³³, domino suo per legem emendetur, et ei redditus in suo gradu permaneat³⁴. Hoc et de velandis puellis observandum est.³⁵

ID 7.26]

²³ Lc ends cap. here.

²⁴ corr. fr. eodem Tb

²⁵ sit par. *PfTbTc; par. sit CaMg

²⁶ is MgPfTbTc; his Ca

²⁷ corr. fr. perm. ton. Ca

²⁸ sit dom. sui *CaMgPfTc; dom. sui sit Tb

²⁹ liberi *BeCaMgPfTc; legitimi Tb

³⁰ aut post leg. annos *TbTc; annos aut post BeCaMgPfVo

³¹ taxatum BePfTbTc; tractatum CaMgVo; vel taxatum add. Mg²

³² qui BeMgPfTb; quis CaTc

³³ -enerit *CaMgPfTb; -enit Tc. in eisdem gradibus perseverare – pervenerit in mg. Mq; the rest of c 185 and c 186 to nescientibus se in a smaller hand

³⁴ perm- *CaMgPfTb; rem- Tc

³⁵ permaneant – obs. est om. Oa

186

[*Quod usque ad decimum annum filius vel filia tonsurari vel velari non possunt¹ inconsultis parentibus, postea vero possint illis nolentibus². Toletanum concilium³ de minoribus etatibus⁴, cap. vi⁵*

Si in qualibet minori etate vel religionis tonsuram vel religioni⁶ debitam vestem, in utroque sexu filiis, aut unus aut⁷ ambo parentes dederint, aut certe nolentibus aut⁸ nescientibus se susceptam, non⁹ mox visam in filiis abdicaverint, sed¹⁰

¹ possint Be; debeat Vo

² in mg. BeCaMgPfTc, in text Vo(adding clxxxiii); om. AdMqPtTbVp

³ Toletanum conc. BeOaTbVo; Ex Tol. conc. PfTc; Concilium Toletanum Ca; Ex conc. Toletano *Mg; Toletano conc. Mq

⁴ de minoribus etatibus BeMgOaTbTcVoVp, de maioribus etatibus Ca, om. *MqPfPt

⁵ vi *BeCaPfTbTc; v Mg?

⁶ -ioni *MgTbTc; -ionis BeCaPfVo

⁷ aut *CaPfTbTc; om. Mg

⁸ aut *MgTbTc; vel BeCaPf

⁹ non *CaPfTbTc; nox Mg

¹⁰ sed *CaMgPfTb; si Tc

vel coram se, vel coram ecclesia palamque in conventu, eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reverti habitum ipsis filiis, quandoque penitus¹¹ non licebit¹², sed convicti quod tonsuram¹³ aut¹⁴ religiosam vestem aliquando habuerint¹⁵, mox ad religionis cultum habitumque revocentur, et sub strenua districtione huiuscemodi observantie¹⁶ inservire¹⁷ cogantur. Parentibus sane¹⁸ filios suos¹⁹ religioni contradere²⁰ non amplius quam usque ad decimum etatis eorum annum²¹ licentia poterit²² esse. Postea vero an cum voluntate parentum, an sue devotionis²³ sit solitarium votum, erit filiis licitum²⁴ religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione²⁵ tonsure vel secularis vestis²⁶ assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, excommunicationis censuram accipiat²⁷, et religioni semper inhereat.

ID 7.27, IDm only] C 20 q 2 c 1

¹¹ penitus *CaMgPfTb; reverti Tc

¹² non lic. *in mg, for insertion before* quandoque Tb

¹³ religionem *add. Tc, om. *CaMgPfTb*

¹⁴ *in mg. Ra*

¹⁵ aliquando habuerint *MgPfTbTc; habuerit Ca

¹⁶ observande *obs. corr. Ca*

¹⁷ viri *add. ss Ca³*

¹⁸ sane *CaMgTbTc; *om. Pf*

¹⁹ filios suos *MgPfTbTc; filiorum suorum Ca

²⁰ contradere *OaPfTbTcVo; tradere Be; contradicere CaMg; vel tradere *add. Mg²*

²¹ eorum annum *OaTc; annum BeCaMgPfVo; annum eorum Tb

²² lic. pot. *CaMgPfTb; pot. lic. Tc

²³ vel voluntatis *add. ss Mg*

²⁴ voluntarium *add. Mg, om. *CaPfTbTc*

²⁵ abolitione *BeCa²MgTbVo; obligatione CaMqTc; oblivione OaRa; oblatione Pf; vel abolitione *and* vel obligatione *in mg. Ra*

²⁶ vestis *TcVo; usus BeCaMgOaPfTb

²⁷ *Lg resumes*

187

[Amplificatio sententie]¹. Ex concilio Triburiensi², cap. x³

Virgines⁴ que ante duodecim annos insciis mundiburdiis⁵ suis sacrum velamen capiti suo imposuerint, et illi mundiburdi⁶ annum et diem⁷ hoc tacendo consenserint⁸,

¹ *in mg. BeCaMgPfTc, in text Ea(after insc.)Vo(adding clxxxiii); (xviii. add. Bd) De virginibus velatis in mg. BdLj; De virginibus et viduis velatis in text Ph; om. AdMqOaPtTbVp*

² Trib- *BeCaPfMgTc; Tib- TbVo

³ cap x] *om. Ea. xvi add in mg. Be²*

⁴ *corr. fr. -ine Ca*

⁵ -diis OaPfTc; -dis BeMgTbVo; -dus *obsc. corr. Ca*

⁶ -urdi BePfTbVo; -urdii CaMgTc

in sancto proposito permaneant. Et si in predicto anno et die pro illis se⁹ proclamaverint, petitioni eorum assensus prebeatur¹⁰, nisi forte Dei timore tacti¹¹ cum eorum¹² licentia in religionis habitu perseverent.

ID 7.33]

⁷ et diem *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

⁹ pro (ss Be) illis se *CaMgOaTbVo; se pro illis Tc; pro illis *and lacuna* Pf

¹⁰ eorum ass. preb. *CaMgPfTb; preb. ass. Tc

¹¹ tacti CaMgPfTc; tacte Tb

¹² eorum *BePfTbTcVo; illorum CaMg

188

¹*Ex concilio Carthaginensi, cap. xi*

Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur in talibus vestibis applicetur² qualibus semper usura³ est professioni et sanctimonie aptis.

ID 7.43] D 23 c 24

¹ Hic (om. Ad) incipit de consecratione sanctimonialium *add. in text* CaEa(no *insc.*) Vo(*adding* clxxxv)Vp, *in mg* AdBeMg; De viduis et virginibus velatis *add. in text*, De viduis *in marg.* Db; om. MqOaTcTb

² *obsc. corr.* Ca

³ usura *BeCaMgOaTbTc; usus Pf

189

[*Quo tempore debeat fieri¹ virginum consecratio*]². *Ex decr' Gelasii pape, cap. xii³*

Devotis quoque⁴ virginibus nisi aut in Epiphania aut⁵ in Albis paschalibus, aut in apostolorum Natalitiis, sacrum minime velamen imponatur⁶, et non ante viginti quinque annos, nisi forte, sicut de baptisate dictum est, gravi languore correptis⁷ ne sine hoc munere de seculo exeant⁸ implorantibus non negetur.

ID 7.36] +C 20 q 1 c 11, *adding* Viduas - attemptet

¹ fieri BeEaMgPfTc; esse Ca

² *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Ea(no *insc.*) Vo(*adding* clxxxvi); om. MqOaPtTbVp

³ cap. xii *MgPfTbVo; cp. xi Be; om. CaTc; *insc. in mg.* Mq

⁴ quoque MgPfTbTc; quippe Ca

⁵ aut *CaPfTbTc; vel Mg

⁶ min. vel. imp. *CaMgPfTb; vel. non imp. Tc

⁷ et *add.* Pf², om. *CaMgPfTbTc

⁸ de sec. ex. *BeOaPfTbTc; ex. de sec. CaMg

190¹

[Qua etate consecrande sint² virgines]³. Ex decretis Pii pape

Ut virgines non velentur ante viginti quinque annos etatis⁴, nisi forte necessitate periclitantis virginalis pudicitie. Et non sunt⁵ consecrande alio tempore nisi in Epiphania et⁶ in Albis⁷ paschalibus, et in⁸ apostolorum natalitiis⁹ nisi causa mortis urgente.

ID 7.39] +C 20 q 1 c 15

¹ Bb repeats this cap. at foot of fo 60v.

² cons. sint BeMg; cons. sunt CaPf; sint cons. Tc

³ in mg. AdBeCaMgPfTc(also in text after pape), in text Vo(adding clxxxvii); om. MqOaPtTbVp

⁴ annos etatis *BeOaTbTcVo; etatis annos Ca; annos MgPf; annos etatis sue Vp

⁵ sunt *MgPfTbTc; om. Ca

⁶ et *CaMgPfTb; aut Tc

⁷ abis Pf

⁸ in *MgPfTbTc; om. Ca

⁹ ap. nat. *BeCaOaPfTcVo; nat. ap. MgTb

191

[Quod omni tempore velentur virgines si necesse fuerit¹]². Ex concilio Milevitano, cap. xxvi³

Item placuit ut quicumque⁴ episcoporum⁵ necessitate periclitantis pudicitie virginalis, cum vel⁶ petitor potens vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquando mortis periculoso⁷ scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, seu velavit intra viginti quinque annos etatis, non ei obsit concilium⁸, quod de isto numero annorum constitutum est.

ID 7.37]

¹ fuerit BeMgPfTc; sit Ca

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Vo(adding clxxxclxxxviii); om. MqOaPtTbVp

³ Euticianus papa cap. xiii. cxxi add. Pt (cf c 194)

⁴ Item - quic. superscr. Tc

⁵ episcoporum *BeCaMgPfTc; om. Tb. Item – episcoporum in mg. Bb²

⁶ cum vel *BeCaPfTcVo; vel cum MgTb

⁷ -loso CaMgTbTc; -lo Pf

⁸ conc- *CaMgPfTc; cons- Tb

192¹

[*Quod virgo consecrata semper maneat innupta*]². *Hieronimus*³ *contra Iovinianum*⁴

Si nupserit virgo non peccavit⁵. Non illa virgo que se⁶ semel Dei cultui⁷ dedicavit, harum enim⁸ si qua nupserit, habebit dampnationem quia⁹ primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de viduis¹⁰ dictum obiecerint, quanto magis de virginibus¹¹ prevalebit, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuerit? [193] Virgines enim que post consecrationem nupserunt¹², non tam adultere sunt quam inceste.

ID 7.124] D 27 c 5 to irritam fecit, D 27 c 9 from Virgines enim

¹ om. BbLc

² in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(after Ieron')Vo(adding clxxxviii); om. MqOaPtTbVp

³ Item Pt

⁴ contra Iov. om. Ea

⁵ peccavit *CaMgTbTc; peccat Pf

⁶ se *MgPfTbTc; om. Ca

⁷ se add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁸ enim *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ quia *MgRaTcVo; quod BeCaMqPfTb

¹⁰ hoc de vid. *CaMgPfTc; de vid. hoc Tb

¹¹ hoc add. Mg, om. *CaPfTbTc

¹² -erunt CaMgPfTb; -erint Tc

195¹

[*Quantum peccatum sit² concumbere cum sanctimoniali³*]⁴. *Bonifacius*⁵ *martyr*

*Hiltribaldo*⁶ *regi Anglorum*

Apud Grecos et Romanos⁷ quasi blasphemiam Deo irrogasset⁸, qui in hoc reus sit, ut⁹ proprie de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inventus fuerit, ut cum velata et consecrata nonna¹⁰ concubisset, ab omni gradu sacerdotii Dei¹¹ prohiberetur¹². Propter hoc¹³, fili¹⁴ carissime, sollicite considerandum est quanti

¹ cc. 195-4 BdCbEaEgLfLjLkLmMhMkMmMoMqOaOfPfPhPkPwQaQeRfTcVo; cc 194-5 AdBeCaDbFcLdLgLhLnMfMgMjObOdOePdPqPtRaSeSgSlTbVmVpWc; cc 195-4 om. BbLc

² sit BeCaLdMgPf; est MjTc

³ -moniali BeLdMgPf; -monialibus Tc

⁴ in mg. AdBeCaMgPfTc, in text Ea(after insc.) Vo(adding clxxx); om. CbEgLmMhMqOaPtTbVp

⁵ papa et add. Pt

⁶ Hiltribaldo BeCaEgLfLjLmOaPfPh; Itribaldo Ad; Hildribaldo CbLdMq; Hiltibaldo Mg; Histribaldo Pt; Hilitribaldo Qe; Hatribaldo Rf; Hiltrigaldo Tb; Atribaldo Tc; Hyltribaldo Vo; Tibaldo Vp

⁷ est add. MgTc, om. *BeCaCbLdLfLjLmMhMkPfPtTbVo

⁸ -asset *BeCaPfTbTc; -asse Mg

⁹ sit ut *CaCbLdLfLjLmMgMkTbTc; an obsc. corr. Pf

¹⁰ nonna *BeCbDbLdLfLjLmOaObOdQeRaTbMigne; sanctimoniali CaEgMgMjTcVm; una EaLgBrant; nunna MhMkMmMqOePfVo; om. Mo; non Of; anna Ph; monacha Pt; nuana (with abbrev. mark over) Sl; nona Wc

¹¹ Dei *BeCbLdLfLjLmMgMkPfPtTbVo; om. CaMjTc

¹² -eretur *BeCaMgMjMkPfTbTc; -etur CbLjLmPtVo

¹³ hoc *MkPfTbTcVo; quod hoc BeCa; hec LfLm; quod MgMj

ponderis hoc peccatum esse videtur¹⁵ ante oculos eterni iudicis, quod facientem inter idolatrie servos constituet¹⁶, et¹⁷ divino ministerio altaris abiciet¹⁸, licet ante peracta penitentia reconciliatus sit Deo.

ID 7.129b]

¹⁴ *obsc. corr.* Ld

¹⁵ esse videtur BeLdLfLjMgMjMkPfPtTbVo; videtur esse Ca; videtur Oa; esse videatur Tc

¹⁶ -uet BeCaMgMjMkPfPtTc; -uit *Tb

¹⁷ a *add.* Tc, *om.* *CaCbLdLfLjLmMgPfTb

¹⁸ -ciet BeCaMgMjPfPtTcVo; -cit MkTb

194

[Quod abbatissa nec virginem nec viduam¹ debeat velare]². Ex decretis³ Euticiani⁴ pape, cap. xiii⁵

⁶Nihilominus etiam⁷ in quibusdam locis inolitum⁸ invenimus usum⁹ stultitie plenum, et ecclesiastice auctoritati contrarium, eo quod videlicet¹⁰ nonnullae abbatissae, et aliquae ex sanctimonialibus, viduis et puellis virginibus, contra fas velum imponere presumant. Et ideo nonnullae iniuste velate putant¹¹ se liberius¹² suis¹³ carnalibus desideriis¹⁴ posse inservire, et suas voluntates explere¹⁵. Quapropter statuimus ut si abbatissa aut quelibet¹⁶ sanctimonialis post hanc definitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam aut puellam virginem velare presumpserit, iudicio canonico usque ad satisfactionem subdatur.

ID 7.38] +C 20 q 2 c 3 from Statuimus ut si

¹ virg. nec vid. BeCaLdPf; vid. nec virg. EaMgMjTc

² *in mg.* AdBeCaLdMgMjPfTc, *in text* Ea(*no insc.*); (*xix.add.* Bd) De viduis *in mg.* BdLj; Ut nulla abbatissa vel monialis viduis, puellis, virginibus velum imponere presumat clxxxxi Vo; *om.*

CbEgLfMqOaPtTbVp

³ Ex decr. *om.* Mj

⁴Euticiani *BeCaCbLf(?)LjMgPtQaTb; Eutaciani EgLdLmPf; Eutichii Tc; Cuticiani Vo

⁵ cap. xiii *BeMgPfPtTbTcVo; xiii Ca; xiiii Lf; *om.* Mq

⁶ Si *add.* Oa

⁷ etiam *CaMgPfTbTc; et Lf

⁸ inolitum *MgTcVo; inditum BdBeCaCbEaLdLfLjLmPfRaTb; inditiusnes Oa

⁹ visum Oa

¹⁰ quod vid. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; vid. quod Tc

¹¹ vel. put. *CaMgMq²PfTbTc; put. vel. Lf; vel. Mq

¹² *obsc. corr.* Ld

¹³ suis *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ *in mg.* Ra²

¹⁵ suas voluntates explere *CaCbEgLdLfLjLmMgPfTb; suam voluptatem habere Tc

¹⁶ et *add.* Lm, *om.* *CaMgPfTbTc

196

[*Quod puellae ab episcopis tantum sint velandae*]¹ *Ex concilio Rothomagensi, cap. ix*²

Statutum est viduas³ non debere velare⁴. Simul et hoc statutum est ut si quispiam⁵ presbiterorum deinceps huius constitutionis norme contumaciter transgressor extiterit, scilicet ut aliquas viduas velare presumat, quia hoc⁶ et episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter et de puellis virginibus a presbiteris non velandis statutum est ut si quis hoc facere temptaverit, tanquam transgressor canonum dampnetur⁷.

ID 7.52]

¹ Quod – velandae in mg. AdCaMgTc, in text Vo(adding clxxxxii); Quod puellae a presbiteris non sint velandae sed ab episcopis tantum in mg. Be; om. EaMqOaPpTbVp

² ix *BeMgPpTbTc; xx Ca; xi Vo; cap. ix om. Ea

³ Stat. est vid. CaMgMq²PpTbTc; Vid. stat. est Ea; Vid. Mq

⁴ deb. -are BeCaEaLgMgOaObOeOdOfPpTcVmVoIDp; deb. -ari Od²TbIDm; velari deb. Brant

⁵ quispiam BeCaMgOaObOeOfPpTcVmVoIDpBrant; quippiam Lg; quisquam TbIDm

⁶ in tempore add. ss Mg

⁷ dampnetur *CaMgPpTb; deputetur Tc

197

[*Quod viduae non sint velandae ab episcopis, et si velum sumpserint spontanea quamvis¹ non consecratum maneant caste*]². *Ex Magontiensi concilio³, cap. vi*

Viduas autem velare pontificum nullus⁴ attemptet, prout statutum est in decretis Gelasii⁵ capitulo xiii, quod nec auctoritas divina nec canonum forma prestitit⁶. Que⁷ si propria fuerit voluntate continentiam professam, ut in eiusdem Gelasii capitulo xxi legitur, eius intentio pro se reddat rationem⁸ Deo, quia sicut⁹, secundum apostolum, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitiae Deo debet custodire. Nos autem auctoritate¹⁰ patrum suffulti in hoc sacro conventu sancimus et libere iudicamus¹¹ si sponte

¹ quamvis BeCaPpTcVo; quasi Mg

² in mg. AdBeCaMgPpTc, in text Vo(adding clxxxxiii); De viduis in mg. Vp; om. MqOaPpTb

³ Magontiensi conc. *Tb; conc. Magon- BeCaVo; conc. Magunt- CbRaTc; conc. Mogunt- Mg; conc. Magot- Pp; conc. Magut- Vp

⁴ pont. nul. CaMgPpTc; nul. pont.Tb

⁵ in add. Tc, om. *CaMgPpTb

⁶ -titit *CaMgPpTb; -tituit Tc

⁷ Que *BePpTbTcVo; Quod CaMgOa

⁸ red. rat. *MgPpTbTc; rat. red. Ca

⁹ sicut *CaMgPpTc; om. Tb

¹⁰ in mg. Mq

¹¹ et lib. iud. ss Be

velamen, quamvis non consecratum¹², sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimonie habitum ulterius habere debet¹³, licet sacramento¹⁴ confirmare velit eo tenore et ratione velamen sibi¹⁵ imposuisse ut iterum posset deponere.

ID 7.55] +C 27 q 1 c 8, Palea

¹² consec- *BeCaPfTcVo; sac- MgTb

¹³ ult. hab. deb. *CaMgPfTc; deb. ult. hab. Tb

¹⁴ corr. fr. sacra Mq

¹⁵ vel. sibi *CaMgPfTb; sibi vel Tc

198

Ex concilio Aurelianensi, cap. iii¹

Vidue² que³ spontanea voluntate ab altari⁴ sacre conversationis⁵ velamen suscipiunt⁶, decrevit sancta sinodus in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decrevimus⁷ ut postquam se⁸ semel Deo sub velo consecraverint, et inter velatas oblationes⁹ fecerint, iterum eis concedi Spiritui sancto mentiri¹⁰.

ID 7.54] C 27 q 1 c 16

¹ De eodem clxxxiiii *add.* Vo

² -uas *Brant*

³ ab altari sacrum velamen acceperint (-unt *Migne*) *add.* *Brant, om.* *BeCaMgOaPfPhTbTcVoVp

⁴ ab altari *BeCaMgPfTbTcVo; *om.* *Brant*

⁵ conversationis *CaMgPfPhTc; conversionis Tb

⁶ vel. susc. *CaMgPfTbTcVo; *om.* *Brant*

⁷ decrevimus BeCaMgPfTbVo; decernimus *Tc

⁸ se *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁹ -ones *MgPfTbTc; -onem Ca

¹⁰ conc. Sp. sancto ment. *BeCaMgPfTbVo; ment. Sp. sancto OaTc

199

Nicolaus Carolo archiepiscopo et eius suffraganeis¹

Vidua quidem² que capiti posuerit³ sacrum velamen, si⁴ inter ceteras⁵ velatas feminas in ecclesia oraverit, et oblationem cum illis obtulerit, si professa est in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, a religionis observantia discedere non⁶ presumat.

ID 7.145] +C 27 q 1 c 34

¹ De eodem clxxxv *add.* Vo

² quidem *BeCaMgPfTbVo; quod Oa; quippe Tc

³ posuerit *CaMgPfTb; suo imposuerit Tc

⁴ si BeCaLgMgObOeOdOfPfTcVmVoIDmBrant; et Tb; *om.* OaIDp

⁵ ss Be

⁶ non *CaMgTbTc; om. with lacuna Pf

200

Augustinus de bono viduitatis¹

Vidue que se non continent nubant antequam professe continentiam Deo voveant. Quod² nisi reddant, iure dampnantur.

ID 7.146] +C 27 q 1 c 33

¹ De viduis incontinentibus clxxxvi add. Vo

² si voverint add. Tc, om. *CaMgOaPFTb

201

¹Ex concilio Arausico, cap. vi²

Viduitatis servande professionem coram episcopo in secretario³ habitam, imposita coram episcopo⁴ veste viduali non esse violandam. Ipsam talis professionis desertricem merito esse dampnandam decernimus⁵.

ID 7.61] +C 27 q 1 c 35

¹ Quod vidue debeant facere professionem add. in mg. Ca

² De eodem clxxxxvi add. Vo

³ secretario *Be²CaOaPfVo; sacrario BeRaTb; secretorio MgTc

⁴ coram ep. *MgPFTbTc; om. Ca

⁵ decernimus *BePfVoVp; decrevimus CaMgOaTbTc

202

[Quomodo vidue debent¹ facere professionem²]³. Ex concilio Toletano⁴, cap. v

Omnes femine venientes ad sacram religionem et pallio capita contegant⁵, et conscriptam roboratamque professionis⁶ faciant scripturam⁷, post quam ulterius non sinantur relabi ad prevaricationis audaciam. Que vero ex his omnibus⁸ fuerint reperte⁹ animum aut vestem in transgressione¹⁰ dedisse, excommunicationis sententiam ferant,

¹ -ent MgTc; -eant CaPf

² fac. prof.] semper prof. fac. Be

³ in mg. BeCaMgPfTc, in text Vo(adding clxxxviii); om. AdMqOaPtTbVp

⁴ conc. Tol. CaMgPfTc; Tol. conc.Tb

⁵ contegant BeCaMgPfVo; non tegant Oa; tegant TbTc

⁶ -ionis BeMgPFTcVo; -ionem CaTb

⁷ prof. fac. script. (corr. to -ura Ca) CaMgPFTc; professionem faciant Tb

⁸ his omn. CaMgPFTb; omn. his Tc

⁹ fu. rep. CaMgPFTc; rep. fu. Tb

¹⁰ -ione MgPfVo; -ionem BeCaTbTc

et rursus¹¹ mutato habitu in monasteriis donec diem ultimum claudant, sub erumpnis ardue penitentiae permaneant religate¹².

4L 4.126] +C 27 q 1 c 36

¹¹ -sus CaMgPfTb; -sum Tc

¹² -ate MgPfTbTc; -are Ca

203

Ex decretis Gelasii pape ad Sicilienses episcopos missis¹, cap. ix²

Neque viduas ad nuptias transire patimur, que religioso proposito diuturna observatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus³, quas annis plurimis in monasteriis etatem peregrisse⁴ contigerit.

ID 7.64] C 27 q 1 c 3

¹ missis *MgOaPfVo; om. BeCaMqTc

² Ex - ix *BeMgMqPfTc; Ex - episcopos Ca; Gelasius papa Tb. Quod non liceat viduas religiosum propositum transgredi, nec virginem nubere que in monasteriis aliquandiu conversate (*corr. fr. -ande*) sunt vel fiunt clxxxviii Vo

³ que religioso proposito – nubere prohibemus *in mg.* Mq

⁴ peregr- *MgMqOaTbTc; eg- BeCaPfRaVoVp

204

[Quod vidue a proposito continentie¹ discedentes excommunicande sint donec ad propositum redeant²] ³. Ex epistola Gregorii pape⁴ missa ad Bonifacium⁵

Viduas a proposito discedentes viduitatis, super quibus⁶ nos⁷ consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse a sancto Paulo et a multis sanctis patribus⁸ nisi convertantur, olim esse dampnatas. Quas et nos apostolica auctoritate dampnandas et a communione fidelium atque⁹ a liminibus ecclesie arcendas fore censemus, usquequo obediant suis episcopis¹⁰, et ad bonum quod ceperunt, invite aut voluntarie revertantur. De virginibus autem¹¹ non velatis, si deviaverint, a sancte memorie predecessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus. He vero que

¹ cont. a prop. Be

² ad (*corr. fr.* a Pf) prop. red. BeMgPfTc; red. ad prop. Ca; donec – red. om. Ea

³ *in mg.* AdBeCaMgPfTc, *in text* Ea; De eodem cc Vo; om. MqOaPtTbVp

⁴ pape *BeCaMgTbTc; om. Pf

⁵ missa ad Bon. *BeCaPfTbTcVo; ad Bon. missa Mg'. Ex – Bonef.] Greg' Ea

⁶ quibus *CaMgPfTb; quas Tc

⁷ nos *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ patribus *CaMgPfTb; fratribus Tc

⁹ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ ob. suis epp. *CaMgPfTc; epp. suis ob. Tb

¹¹ autem *MgPfTbTc; om. Ca

necdum sacro velamine¹² tecte, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt¹³ permanere, licet velate non fuerint¹⁴, si nupserint, aliquanto¹⁵ tempore his agenda penitentia est¹⁶, quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bone fidei contactus¹⁷ nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio quam cum Deo¹⁸ pepigit, solvi sine vindicta non poterit, etc¹⁹. Nam si virgines nondum velate taliter penitentia publica²⁰ puniuntur, et a cetu fidelium usque ad satisfactionem veniant excluduntur, quanto potius vidue, que perfectioris etatis et maturioris sapientie atque²¹ consilii existunt, virorumque consortio multotiens use sunt, et habitum religionis assumpserunt, et demum apostataverunt, atque²² ad priorem vomitum sunt reverse, a nobis et ab omnibus fidelibus a liminibus ecclesie et a cetu fidelium usque ad satisfactionem²³ sunt eliminande et carceribus tradende, qualiter²⁴ iuxta beatum apostolum Paulum²⁵, Tradentes²⁶ huiusmodi hominem Satane ut spiritus salvus sit in die Domini²⁷. De talibus enim et Dominus²⁸ per Moysen loquitur, dicens²⁹, Auferte malum de medio vestri. De quibus et per prophetam³⁰ ait, Letabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris. De talibus namque et eorum similibus atque eisdem³¹ consentientibus dicitur, quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus³² rei sunt.

ID 7.63] C 27 q 1 c 2

¹² sacro velamine *CaMgPfTb; sunt velamine sacro Tc

¹³ -erunt *CaMgPf; -erint TbTc

¹⁴ fuerint *MgPfTbTc; fuerunt Ca

¹⁵ -anto *CaMgTbTc; -ando Pf

¹⁶ ag. pen. est *BeMgPfTbVo; ag. est pen. Ca; est ag. pen. Tc

¹⁷ contactus PfTbTcVo; tractus Be; contractus Be²CaMg

¹⁸ Deo *CaMgPfTc; Domino Tb

¹⁹ etc *CaMgPfTb; om. Tc

²⁰ pen. pub. *CaMgPfTb; pub. pen. Tc

²¹ atque *CaPfTbTc; at Mg

²² corr. fr. adque Mg

²³ usque ad sat. *CaMgPfTb; om. Tc

²⁴ qual- *CaPfTc; equal- BeTb; om. Mg

²⁵ ap. Paulum *CaMgPfVo; Paulum ap. BeTc; Paulum Tb

²⁶ -entes *BeTbTc; -entem Mg; -ere CaPf; -amus Vo

²⁷ Domini *CaMgPfTb; iudicii Tc

²⁸ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

²⁹ dicens *MgTc; om. BeCaPfTb

³⁰ per proph. *BePfTcVo; prophetam Ca; propheta MgTb

³¹ eisdem *CaPfTbTc; om. Mg

³² qui cons. fac. *BeCaEaMgPfVo; consentientibus fac. Tb; qui fac. cons. Tc

205

[*Si mulier post obitum viri sui sanctimoniale¹ velum sumpserit, tenere cogitur² quod sponndit, licet figmentum fuerit³]⁴. Ex epistola Nicolai pape, cap. v⁵*

Nicholaus episcopus⁶ servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo confratri⁷ nostro⁸ Adalwino sancte Iuvavensis⁹ ecclesie archiepiscopo. Quod interrogasti de femina que post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit et finxit se¹⁰ sub eodem velamine sanctimoniale esse, postea vero ad nuptias rediit, bonum mihi videtur, quia per hipocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, et non legitime in voto suo permansit¹¹, ut penitentiam agat de illusionem nefanda, et¹² revertatur ad id quod sponndit, et in sacro ministerio¹³ inchoavit¹⁴. [206] Nam si consenserimus¹⁵ quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout vult fingat, et non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur¹⁶, nec Catholice fidei iura consistunt, nec canones sacri rite¹⁷ observantur. Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum¹⁸ fecte suscipere, et in Christianitate permansurum se¹⁹ finxisse, cum per apostolum fraude eius detecta, quid²⁰ sibi futurum esset prenuntiatum²¹ est²²? Ait enim, Pecunia tua tecum sit in perditionem²³, cor enim tuum non est rectum coram Deo²⁴. Penitentiam itaque age ab²⁵ hac nequitia tua, et roga Deum ut forte remittatur tibi hec²⁶ cogitatio cordis tui. In felle enim

¹ -ale] -alis Ca; -l' BeMgPfTc

² -itur CaMgTc; -atur BePf

³ quod spop. - fuerit BeMgPfTc; om. Ca

⁴ in mg. AdBeCa²MgPfTc, in text, no insc. Ea; De eodem Vo; om. EgMqOaPfTbVp

⁵ Ex - v BdBeCaEgMgPFRfTbTc; Nicholaus ad Adalwinum episcopum Iuvac. Cb; cap. v Pt

⁶ episcopus *MgTbTc; om. BeCaPfVo

⁷ confratri *CaPfTbTc; et fratri Mg

⁸ nostro *CaMgPfTb; suo Tc

⁹ Iuvav- CaOaTbIDp; Iuvac- BeLgVo; Vivac- Mg?ObOdOePfTc?VmBrant; Viennensis Migne

¹⁰ se *MgPfTbTc; om. Ca

¹¹ voto suo permansit *CaMgPfVo; voto permansit suo Be; suo voto permansit TbTc

¹² et *CaMgTbTc; etiam Pf

¹³ maneat quod add. *Tc, permaneat quod add. Ca, om. BeMgMqOaPfRaTbVo

¹⁴ om. Oa

¹⁵ consenserimus *CaMgPfPhTc; conserimus Tb

¹⁶ contur- *MgPfTbTc; tur- Ca

¹⁷ rite *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ corr. fr. sacro Ca, ss Tb

¹⁹ se *MgPfTcVo; om. CaTb

²⁰ quid *PfVo; quod BeCaTb; quod id MgTc

²¹ pren- *CaMgPfTb; pron- Tc

²² est *MgTbTc; fuit BeCaPfVo

²³ -onem *Ca; -one BeMgPfTbTcVo

²⁴ Deo *CaMgPfTb; Domino Tc

²⁵ ab *PfTbVo; de BeCaMgTc

²⁶ hec *TcTb; hoc Mg; om. BeCaPf

amaritudinis et obligatione²⁷ iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant²⁸,
spirituali gladio percutere censem. Non enim fas est Spiritui sancto mentiri, sicut
Ananias et Saphira mentiti sunt, et statim perierunt.

ID 7.65] D 27 c 6 to quod inchoavit; +D 27 c 7 to end

²⁷ obligatione *BeEaOaTbTc; oblatione Ca(id est obligatione *add.* Ca²)Mg; obligationem PfVo

²⁸ -iscant *CaMgPfTc; -icant Tb

207

Ex concilio Arelatensi¹, cap. vii²

Sciendum est omnibus quod Deo sacratarum³ feminarum corpora, per votum
proprie sponsionis, et verba sacerdotis Deo consecrata templa esse, scripturarum
testimoniis comprobantur, et ideo violatores earum⁴ sacrilegi⁵ ac iuxta apostolum, filii
perditionis esse noscuntur.

ID 7.69] +C 27 q 1 c 37

¹ Arelatensi *BeCaEaMgPfTb; Aurelian' MqTc; Ardatensi Vo

² cap. vii *om.* Ea. De sacratis Deo feminis et de ipsarum violatoribus ccii *add.* Vo

³ sacratarum *BeEaMgOaPfTbVo; sacratarium Ca; sacrarum Tc

⁴ earum *CaMgPfTc; *om.* Tb

⁵ -egi *CaMgTbTc; -egii Pf

208

Apostolus dicit¹

Precipe, inquit², ut vidue irreprehensibiles sint. Vidua eligatur non minus xl³
annorum in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, etc⁴.

Adolescentiores viduas devita⁵. Cum enim luxuriate fuerint in Christo nubere volunt,
habentes dampnationem quia⁶ primam fidem irritam fecerunt, simul et otiose
loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare,

¹ Ap. dicit BdCaCbDbMqPfVo(*adding* cciii)Vp; Apostolus ait BeEaMoPk(*as text*); Apostolus ad
Timoth' Eg; Apostolus Pt; Paulus apostolus Tc; *om.* Bb(*running 208 into 207*)MgTb; Timotheum in
mg. Mo²

² apostolus *add.* Mg, *om.* BeCaPfTbTc

³ xl *CaMqPfVo; lx BeMgTbTc

⁴ etc *BeCaMgTbVo; *om.* Pf; etc. Et Item Tc

⁵ vid. dev. *marked for corr.* Tb

⁶ quia *MgPf?TbTc; quod Ca

matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. Iam enim quedam converse⁷ sunt retro⁸ Satanam.

ID 7.59]

⁷ conv- *BeCaMgPfTb; rev- Tc

⁸ retro BeDbEaMgMqPfTbTcVo; retrorsum Ca. post *add.* CaEg(*moved from after Sath.*)PhTc, *om.* MgOaPfTbVo

209

[*Quomodo abbatisse debeant vivere et sanctimonialium curam agere*¹]². *Ex concilio Magotiensi, cap. xiii cui interfuit Carolus imperator*³

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omnino recte et iuste vivere⁴ censemus. Que vero professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter vivant. Sin autem canonice vivant pleniter et sub diligenti cura custodiam habeant, et in claustris suis permaneant⁵, nec foras exitum habeant, sed et⁶ ipse abbatisse in monasteriis sedeant, nec foras⁷ vadant⁸, sine licentia et consilio episcopi sui⁹.

ID 7.76]

¹ agere MgPfTc; gerere AdBeCa

² *in mg.* AdBeCaMgMjPfTc, *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding ccciii*); (xx. *add.* Bd) De abbatissis *in mg.* BdLj, *in text* Ph; De abb' *in text and mg.* Db; *om.* MqOaPtTbVp

³ cui - imperator (rex Tb) *MgOaTb; *om.* BdBeCaEgMqPfPtTcVo; Pk *runs on without break or insc. from c208.* xvii *add in mg.* Be²

⁴ recte et iuste vivere *CaMgOaPfVo; iuste ac recte vivere Be; recte vivere et iuste Tb; iuste et recte vivere Tc

⁵ et in claustris – exitum habeant *in lower mg.* Vo². Que spiritualiter nubunt - transmigravit (*cf* *Conspectus*) *add.* Qa, *continuing nec foris without a break*

⁶ et *MgPfTbTc; etiam Ca

⁷ -as *CaPfTbTc; -is Mg

⁸ exitum habeant – vadant *suppl. in mg* Mh

⁹ ep. sui *CaMgPfTcVo; sui ep. PhTb. Ea *here runs on end of c 210:* et si quando foras – peccandi, *and then:* Abbatissas iuenculas vehementissime prohibemus. Nullum igitur episcopum fraternitas tua nisi sexagenariam virginem cuius vita hac atque mores exigerint velare permittat.

210¹*Ex concilio Grangensi², cap. ix³*

Abbatissa nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui⁴. Et si aliquando⁵ foras pergat⁶, de sanctimonialibus quas secum ducit curam habeat maximam⁷, ut nulla eis detur occasio peccandi⁸.

ID 7.98]

¹ after c 211 Oe. For Ea see note to end of c 209

² conc. Grangensi *BeCaMgTb; conc. angrensi Db; eodem conc. Eg; conc. Gangrensi MqPtVo; conc. Grangrensi OaSe; conc. Graverensi PfRf; conc. Granetensi Pw; conc. Graneresi Tc; concilio Granensi Vp

³ ix LgMgMqPfPtTbVo; xi BeOa; ii CaRfTc; xxvi EgPw; vii RaVp. De eodem ccv *add. Vo. Pk has insc. to c 209 here*

⁴ nisi per lic. ep. sui DbEgLgMjMkOdOeOfPfTcVoIDmBrant; nisi per lic. sui ep. BeCaMfMhOaObPdPtVmIDp; sine sui ep. lic. Mg; nisi per ep. sui lic. PhTb

⁵ aliqu- *PfVo; qu- BeCaMgMqOaTbTc

⁶ -git *BeCaMgPfTb; -get Tc

⁷ hab. max. *BeCaMgPfTb; max. hab. Tc

⁸ ut nulla eis detur (detur eis Se) occ. pecc. *BeCaEgMgPfSeTc; ne pecc. ulla eis detur occ. PhQeTb

211*Ex concilio Magentino¹, cap. xxvi²*

Abbatissa diligentem habeat curam³ de congregatione sibi commissa, et⁴ provideat ut in lectione et in⁵ officio et in modulatione psalmodiarum ipse sanctimoniales strenue sint, et in omnibus operibus bonis illa eis ducatum prebeat, utpote pro animabus earum rationem redditura⁶ in conspectu Domini, et stipendia sanctimonialibus prebeat⁷ necessaria ne forte per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur⁸.

ID 7.112]

¹ Magentino BeCaEaOaPfSeTb; Grantiensi Eg; Moguntiensi Mg; Maguntiensi Tc

² xxvi BeCaMgPfPkSeTbTcVo; ix Eg; xvi Pt; xxv Vp. cap. xxvi *om. Ea. De eodem ccvi add. Vo*

³ hab. cur. CaMgPfTb; cur. hab. Tc

⁴ et *MgPfTbTc; *om. Ca*

⁵ in *CaMgPfTc; *om. Tb*

⁶ rat. red. *CaMgPfTb; red. rat. Tc

⁷ utpote pro animabus – sanctimonialibus prebe.. *in mg. Vo²*

⁸ comp- *CaMgPfTb; imp- Tc

212*Ex¹ eodem², cap. xiv³*

Sanctimoniales nisi forte abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente⁴
mittente, nequaquam de monasterio egrediantur.

*ID 7.77a]*¹ Ex *CaMgPftbVo; In RfTc² eodem PftcIDp; concilio Mogontino (Magontiensi Ca, Maguntiensi BeDbOa, Magot' Ea, Magont' Mq; Magontino TbVo) BeCaDbEaMgMqPftbVo; eodem concilio RaIDm; Maguntino Vp³ De eodem ccvii *add.* Vo⁴ iuc- Ca**213¹***Ex concilio Gangrensi, cap. xiii²*

Si qua mulier propter continentiam que putatur³ habitum mutat, et pro solito⁴
muliebri⁵ amictum⁶ virilem sumit⁷ anathema sit.

*ID 7.78*¹ cc 213-4BbBeCaCbDbEaFcLcLdLfLgLhLjLkLmMfMgMhMkMmMoMqOaObOdOeOfPdPfpPhPkPqPtPwQeR
aSeSITbTcVmVoVpWcBrant; cc 214-3 SgRf² Ex conc. Gangrensi (Gravensi CbPftbTc, Grangrensi MgQe, Grangrensi Ph, Gerundensi Ra) cap. xiii
*BeCbLmMgPfpPhQeRaTbTcVo; Ex conc. Grangrensi, cap. xiiii CaLfOa; Item Ea; Ex eodem conc.
cap. xvii Ld; *om.* Mq. Ne qua mulier pro continentia habitu virilem sumat ccviii *add.* Vo³ que put. *CaMgPfpPhTc; *om.* Tb⁴ pro solito] posito Mf⁵ -ebri CaMgPftbTc; -ebre Lm⁶ -tum *CaMgPftc; -tu Tb⁷ -mit *BeCaCbLdLfLjLmMgVo; -mat PftbTc**214***Ex eodem concilio, cap. xvii¹*

Si qua mulier propter divinum cultum ut estimat crines attondet², quos ei Deus
ad subiectionis memoriam³ tribuit, tanquam preceptum dissolvens⁴ obedientie,
anathema sit.

*ID 7.80]*¹ Ex (De Vo) eodem concilio cap. xvii *BeCaLfLjLmMgPhQeTbVoBrant; Ex eodem, cap. xvi CbTc;
Ex conc. Granerensi cap. xiii (xiiii Vp) LdVp; Ex conc. Gangrensi cap. xvii Mq; Ex conc. eodem cap.
xvii Oa; Ex eodem, cap. xvii Pf; Ex concilio Rotomagensi c. iii Ra. De eodem ccviii *add.* Vo² -det *BeCaCbLdLjLmPftbVo²; -dit Mg; -dat TcVo³ sub. mem. *BeCaMgPftbTcVo; mem. sub. CbLj⁴ dissolvens *CaMgPftbTc; solvens Ld

215

Ex concilio Rothomagensi¹, cap. iii²

Ut³ episcopus monasteria monachorum et sanctimonialium frequenter introeat, et cum gravibus et religiosis personis in⁴ eorum vel in earum⁵ conventu residens, eorum vitam et conversationem diligenter discutiat⁶, et si⁷ quid reprehensibile invenerit corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam⁸ subtiliter investiget⁹, et si aliqua invenitur que, neglecto proposito castitatis¹⁰, clerico aut laico¹¹ impudenter misceatur, acriter verberibus coerceatur¹², et in privata custodia retrudatur, ubi quod male commisit, digne peniteat. Interdicatur etiam ex auctoritate sanctorum canonum, ut nullus laicus aut clericus¹³ in earum claustris et¹⁴ secretis habitationibus accessum habeat, neque presbiteri, nisi tantum ad missam¹⁵. Expleta missa ad ecclesias suas redeant. Omnibus preterea¹⁶ publice et privatim denuntiet quantum piaculum sit¹⁷ qui sponsam Christi¹⁸ vitiare presumit¹⁹. Si enim ille reus tenetur qui sponsam hominis violat, quanto magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit?

ID 7.84]

¹ -agensi BeCaCbLmMgOaTbTc; -acensi Pf; Ex eodem concilio Ra

² cap. iii om. Ea. Qualiter episcopus se erga claustra monachorum et sanctimonialium hebere debeat ccx add. Vo

³ Ut *BeCaEaPfPkTbTcVo; Et MgOe

⁴ in *MgPfTbTc; et Ca

⁵ eorum vel in earum *OaTbTc; earum vel eorum Be; eorum CaLmMq²RaVo; earum CbLmMgMqPf²

⁶ disc- *BeCaMgPfTc; exc- Tb

⁷ si *CaMgPfTbTc; sic Lm

⁸ corr. fr. pudicitiam Lm

⁹ subt. inv. *BeCaPfTc; inv. LmVo; inv. subt. MgTb

¹⁰ cast- *CaCbLmMgPfTb; sanct- Tc

¹¹ cl. aut (vel Tc, an Vo) laico CaLmMgPfTbTcVo; aut laico aut clerico Cb

¹² obsc. corr. Cb

¹³ laicus aut cler. *CaMgPfRa; cler. aut (an Vo) laicus BeTbTcVo

¹⁴ et *CaMgPfTb; aut Tc

¹⁵ et add. Tc, om. *CaCbLmMgPfTb

¹⁶ et add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁷ piaculum sit *BeCaLmMqOa; periculum sit Be²MgTbTc; sit piaculum CbPfVo

¹⁸ violare vel add. Tb, om. *CaMgPfTc

¹⁹ require retro capitula Lf

Explicit liber tertius¹

¹ Exp. liber tert. AdDbMfMhMjMkMmMoOaPfQeSITbVo(after insc. to 4. 1 below); Expl. pars tertia Ea; Expl. III Pt; Expl. ... tertius Se; Exp. tert. Tc; om. BbBeCaLcMgMqPhRaVoVpVqWc. cf Lc under 3.115a above

215A¹

*Innoc' papa Victricio Rothomagensi episcopo*²

Que Christo spiritualiter nubunt, si postea publice nupserint vel se clanculo corruerint³, non eas admittendas esse ad penitentiam nisi is cui se iunxerant⁴ de mundo recesserit. Si enim de hominibus hec ratio⁵ custoditur⁶, ut quecumque⁷ vivente⁸ viro alteri nupserit adultera habeatur, nec eis agende penitentie licentia concedatur nisi unus ex his fuerit defunctus, quantomagis de illa tenendum est que ante immortalis sponso se coniunxerat⁹ et postea ad humanas nuptias transmigravit?¹⁰

ID 7.17 var.] C 27 q 1 c 10

¹ EgLk²(*in marg. with tiemark*)MoPcTcVt here, MgWa after 3.206, Ed after 3.209, Qa in mid-3.209, Ra² at head of leaf, Sk after 7.90, Vc² at foot of leaf, Vp after 3. 202, JaLcOc at end of 8

² Inn. - episc. EgVt; Ex decretis Innocentii pape cap. ix Mg; *no insc.Mo(running on from c 215)Qa*; Ex decretis Gelasii pape Ra; Unde supra Tc; Item Vc

³ corruerint MgRaTc; current Qa

⁴ -ant *EgMgRaQa; -at Tc

⁵ de hom. hec rat. *EgMgRaQa; hec rat. de hom. Tc

⁶ -itur *EgMgQa; -iatur Tc

⁷ -que MgTc; *om.* Qa

⁸ viv- *EgQaRaTc; conviv- Mg

⁹ coniunx- *EgMgQa; iunx- RaTc

¹⁰ Eg has a longish marginal gloss: Hoc de virginibus non de viduis – quam secunde